

cellus Empiricus, alii disertim *lavanum*, herbam à Latinis *vitrum* vocari scribunt. Plinius à Romanis *glastum* vocatum scribit (vide caput de glasto, sive Isatide.) *Id eorum lingua & olim & hodie vitrum significat.* Vitri herbæ duæ species; altera sponte nascitur, altera fativa est, quam in segetibus nasci, ait Plinius. Falluntur qui segetes tantum dici putant, frumentum satum. Nam omne, quod in arvo frumenti more seritur, dicitur seges. Deinde & in segetibus frumenti potest sua sponte nasci satis; quod tamen hæcenus, ut quidem arbitror, non repertum. Quod si objicitur, Plinium intelligere plantam quandam quæ ladanum vocatur, non ladanum quod è cistho colligitur; (& quippe ipse recentiorū improbo sententiam, qui ladanum segetem afferunt, fiderit in arvensem augusti folio rubram, vel tetrahit, augustifolium dictum; nec video quomodo virens planta contundi & cribrari possit) sanè Plinius non debuit ejus descriptionem omittere, cum facile confundi possit cum vero ladano; idque vel ob id maximè quod duas species ejus facere videretur, cum ait *utroque*. Sed Plinium de vero ladano intelligere, dubium non est, ab eo postea descripto, quod omnibus notum non esset, cum vitrum non describeret, tum quia erat vulgaris herba, tum etiã quia ibi non tractat stirpium historiam: alibi enim abunde hoc facit. Non igitur Plinius per ladanum plantam ullam intelligit: descripsisset enim, ut jam dixi, vel eo nomine, ut ne cum vero ladano confunderetur. Hanc correctionem merito Nobiliss. Salmasius rejicit, idque quod vitrum herba quidem sit, quæ contundi potest, sed quæ cribrari nequit; hoc enim solis friabilibus convenit. Vulgatam ergo servamus lectionem, eamque quo dictum est modo, cum eodem exponimus Salmasio. Cæterum qua ratione hodie à Creteribus colligatur ladanum, docet Bellonius libr. 1. Observ. cap. 7. Græci colligendo ladano peculiare instrumentum parant, vernaculo sermone illis ergastiri dictum. Est vero instrumentum rastro dentium experti simile; cui affixæ sunt multæ ligulæ, sive Zonæ, è corio rudi, neque præparato confectæ. Eas leniter adfricant ladaniferis fruticibus, ut inhæreat liquidus ille liquor, circa folia concretus, qui deinde à ligulis per summos folis ardores cultris est abradendus. Itaque ladanum colligendi summus, immo intolerabilis est labor, cum totos dies ardentissimo caniculæ æstu in montibus hæere colligentibus necesse sit. Neque vero facile alii ad id colligendū operam sumunt, præter Calohieris, hoc est monachos Græcos. Ladanum, ait Dioscorides, maxime probari odoratum, subviride, facile mollescens, pingue, arenæ squalorifque expers, ac resinofum. Huic cum maximè dissimile sit officinarum ladanum, facile intelligitur, id minimè sincerum esse, sed fabulo, aliisve adulterinis vitiatum; adeo ut parvi vel nullius valoris sit. Vidi tamen sincerum apud Petrum Dommetum septasiarium diligentissimum, cui odor gratissimus; sed tale raro ad nos advehitur; quod plurimis magis cordi sit rem minoris comparare, quam præstantissima à vitiatissimis feligere. Et hæc de cistho, ladanoque.

*Κνίωρον, &c.] Κνίωρον ὄζει τὸ κνίον ἐν ἄρῳ, quod ad lædendum, & pungendum impellatur. Cneori nomine plures gaudent plantæ, chamelæa, thynelæa, aliæque, de quibus libr. 9. cap. ult. Κνίωρον casiam vertunt. Plinius lib. 21. cap. 9. Ergo in coronamenta folio venere melothron, sive coron. organum, Cneoron quod casiam Hyginus vocat. Casia cneoron dicitur; non quod cum aromatica casia aliquam habeat similitudinem, sed quod juxta casas agriculturalum nascatur. Plinius libr. 12. cap. 20. ubi casiam herbam cum casia daphnite confundit, *Quin & in nostro orbe seritur, extremoque in margine imperii, qua Rhenus aluit, vivit in alvearibus apum sacra. Color abest ille torridus sole, & ob id simul idem ille odor.**

*Ὅ μὲν γὰρ λευκόν, &c.] Duo cneori genera, album & nigrum. Idem libr. 21. cap. 9. Plinius. Cneori duo genera, nigri atque candidi; hoc & odoratum, ramosa ambo, florent post æquinoctium autumnum. Hoc, ait, & odoratum: quod de candido accipi debet, non de nigro. Rectè ergo Theodorus pro *ἄσμος*, ut in Aldino & Basileensi, *ἀσμος* restituit. Miror viris magnos antiquam probare lectionem, ac vertere, *album supra terram minus se attollit, nec admodum olet, nigrum valde odoratum est.* Alterum, & quidem candidum, odoratum, ait Plinius, candidum Theophrastus, *ἄσμοειδης* scribit. *Ὅσμοειδης* vero, non pro gravi, aut exiguo odore posuit, sed odore bono: odoratum enim candidum, ait Plinius. Totam hanc periodum in hunc verte sensum; *Cneori genera duo, album, & nigrum: albo folium curvatum, oblongum, figura oleæ quodammodo simile: nigro,**

quale tamaricis carnosum; album supra terram minus se attollit (vel, ut Gaza, magis se humi spargit) odoratumque est, nigrum odore caret.

*Σχιζομήρους. ἔνωδης τῶν.] Aldinus & Basileensis codex ἔνωδης τῶν; Ita etiam magnus Scaliger & ad radicem transfert. Alii vocem hanc expungunt, vertuntque, *radix utriusque in profundum descendit magna, rami multi, breves & lignosi, qui à terra, vel paulo supra dividuntur, lenti admodum; Quam ob causam hisce ad colligendum & comprehendendū utuntur, vitilium modo.* Legunt ergo, *σχίζομήρους γλισσοῦς σφόδρα.* Scribo, *ἢ μικρὸν ἂν σχιζομήρους. ἔνωδης τῶν μὲν ἔχουσιν πῶς ἄλλω, γλισσοῦς δὲ σφόδρα. διὰ τὴν ἔνωδην αἰετὸν τὸ κνίωρον ἐν ὄσμοις, ὡστε τὸ οἶον.* Id est; *rami permulti, crassi, lignosi, qui à terra, vel paulo supra dividuntur. Materia quidem constant admodum lignosa, sed valde lenta; idcirco ad colligendum & comprehendendum, vitilium modo utuntur.* Quid *οἶον* sit, supra libro tertio dixi. Malè Gaza *juncum* vertit, quasi *σχίζον*, scriptum esset.*

Βασάνιον, &c.] Indagandum, an recentioribus cognitum sit cneoros. Utrumque Græci dicunt, τὸ κνίωρον, & τὸ κνίωρον. Non est casia aromatica, cum qua Plinius confundit, cneoron. Omnis casia aromatica, est rubra, & odorata: nusquam etiam casia aromatica provenit, quam in India, vel, ut veteribus etiam placuit, Arabia. Cneoron vulgata planta est, in Græcia, regionibusque vicinis familiaris. Utramque casiam non tantum Plinius, sed etiam Grammaticorum filii confundunt.

Virgilius Ecloga 2.

Tum casia atque aliis intexit suavibus herbis.

Ad hunc versum Servius Maurus: *Casia, herba suavissimi odoris, ut sequentia indicant, quam Græci κνίωρον vocant. Fabulosum hoc est. Quod Græci κνίωρον vocant, arboris cortex est, non herba: contra quod Latini vocant casiam, herba est, quæ Græcis κνίωρον & κνίωρον. Casiam corticem arboris intelligit libr. 2. Georgicæ.*

Nec casia liquidi corrumpitur usus olivi.

Hunc versum imitatus est Persius Satyra 2.

Hæc sibi corrupto casiam dissolvit olivo.

Servius casiam pro herba accepit. *Herba est, inquit, suavissimi odoris, de qua sit unguentum. Casia arboris est cortex, & pretiosis unguentis olim addebatur; quibus casiam herbam additam fuisse, nusquam legi. Vide cap. 7. libr. 9. Τὰ δὲ ἄλλα πάντα τὰ ἄσμοια. οἷς αἰετὸς τὸ ἀρώματι χρωταί, τὰ μὲν ἐν ἰσθμῷ κρημίζονται, τὰ δὲ ἐν Ἀργεῖας οἷον αἰετὸς τὸ κνίωρον μόνον ἐν τῇ κνίωρον. Paulo post. οἷς μὲν οὖν οἷς τὰ ἀρώματι χρωταί, σχιζοῦν τὰ δὲ ἐν κνίωρον. De eadem casia intelligi debet versus incerti auctoris ad Moecenatem.*

Hic tibi corycium, casias hic donat olentes,

Hic è palmiferis balsama missa fugis.

Herbam intelligit Poëta libr. 2. Georg. ubi canit,

Vix humiles apibus casias roremque ministrat.

Ad hunc locum rectè Servius, *herba sunt apibus gratæ. Eandem in Ceiri casiam intelligit.*

At nutrix patula componens sulphura testa,

Narcissum, casiamque herbas componit olentes.

Mitto Servium. Botanici cneoron album, contendunt esse lavendulum; nigrum, rosmarinum. Coronariam vero Theophrasto eo nomine incognitam. Hanc in coronis expetitam fuisse, ex Athenæi lib. 15. (ubi versus Nicandri ex Libro secundo Georg. citat) probatur. *Σαρμύχου λευκῶν τε ἴσας κλάδας.* Idem Galenus, idem Dioscorides, quibus tria libanotidis genera. De duobus quæ non sunt coronaria lib. 9. agit Theophrastus, de coronaria libanotide nobis hoc capite sermo. Nomen *λιβανωτίδου* à thure, ejus odorem nonnihil refert, impositum. Non omne libanotidis genus Romanis rosmarinus dicitur, sed illud tantum, quo coronarii utuntur. Galenus libr. 7. simplic. *Λιβανωτίδης τρεῖς εἶσι, μία μὲν ἄκαρπος. αἱ δὲ δύο φέρονται καρπῶν — τῆς δὲ εἰς τοὺς σπέρματος χροσίου λεβανωτίδου, ἢ Ρωμαῖοι κρηλοῖσι ἰουμαεῖον.* Libanotidis tria genera, unum sterile, duo fructus ferunt. quod in coronis usum habet, Romanis rosmarinum dicitur. Lego *ἰουμαεῖον* ex Dioscoride. Malè ergo Plinius lib. 24. cap. 11. *Est & rosmarinum. Duo genera ejus, alterum sterile, alterum cui caulis & semen resinaceum, quod cathyrs vocatur, foliis odor thuris.* Hæc de libanotide prima & secunda Dioscorides & Theophrastus; vide cap. 12. lib. 11. hist. Latinis quandoque unica dictione rosmarinus

rosmarinis dicitur, ut apud Plinium loco citato legitur. Idem lib. 19. cap. 12. *Libanotis* locis putridis, & macris, & roscidis feritur semine, radicem habet olusatris, nihil à thure differentem, usus ejus post annum stomacho saluberrimus, quidam eam alio nomine rosmarinum appellant. Libanotis, quæ rosmarinus vel rosmarinum dicitur, radicem non habet olusatris, quod Dioscorides de libanotide frugifera altera dixit, ῥίζαν ἐκ τῆς ἐκτὸς μιλανίας, ἢ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς ἰσθμίου. Radice quidem nritur foris nigra, at intus, si contundatur, alba. Hoc de silyrnio Dioscorides, quod ab aliquibus Hippofelinum vocatur, eoque videtur à Theophrasto nomine describi. Vide libr. 7. Hippofelinon Dioscoridis olusatrum vocari, neminem Botanicorum latet. Rosmarinum coronarium, de quo nobis sermo, radicem habet olusatris diffimilem: lignosa rosmarini, carnosa olusatris: rosmarini nec foris nigra, nec intus alba; medium inter album nigrumque colorem habet, quales solent esse lignosæ radices. De libanotide frugifera Plinium loqui, vel ex eo patet, quod feri femine ait, rosmarinum vero femine feri negat lib. 17. cap. 13. *Sabina herba propagine feritur & avulsione. tradunt fecerunt vini, aut è parietibus latere tuso mire ali: iisdem modis rosmarinum ferunt, & ramo, quoniam neutri semen.* Libanotis ramo propagari non potest; rosmarinum, uti & sabina, semen ferunt. Apud nos rosmarinum quotannis ex femine nascitur; sponte si deciderit, in calidioribus regionibus parvas plantas plurimas creat; in frigidioribus vero, propter gelu, in alterum annum non sunt vivaces. Vidimus Plinii errata. Supra dixi Latinos quandoque uno verbo dicere rosmarinum: hoc non observant Poëtæ, qui verus gratia distinctis vocibus scribunt ros marinus.

Horat. lib. 3. carm.

Parvos coronantem marino
Rore Deos, fragilique myrto.

Virgilius in Calice.

Hic rhododaphne
Liliaque & roris non avia cura marini.

Sulmonensi Poëtæ maris ros dicitur libr. 12. Metamorph.

Ut modò rore maris, modo se violave roseque
Implicitet, interdum canentia lilia gestet.

Nonnunquam iisdem simpliciter dicitur ros, non addito marinus. Ovid. libr. 4. Fastorum.

Pars thyma, pars rorem, pars meliloton amat.

Botanicis, & qui de agricultura scripserunt, rosmarinus vel rosmarinum, ut dixi, vocatur. Columella lib. 9. cap. 4. ubi de apum pastione agit. Post hæc frequens sit incrementi majoris surculus, ut rosmarinus & utraque cythifus. Rosmarini nomen impositum videtur, quod folia qua parte minus viridia sunt, quandoque albedine quadam aspersa sint, quæ rorem videtur mentiri: quæ ipsa albedo quandoque etiam in parte viridiorè observatur. Vel nomen illud accepit, quod collibus, roribusque gaudeat marinis. Queritur, utrum nomen hoc à Latinis impositum, an vero Græci idem nomen, suo tamen idiomate, imposuerint. Postremum magnos viros probare video, idque inde colligunt, quod Pindarus eo nomine rosmarinum descripserit. Nemeæ Od. 2. VII. κατὰ χρυσόν, ἵπτα λειχὸν ἐλίφωθ' ἀμῆ, *conglutinat aurum, inseritque candidum ebur simul,*

Καὶ λείχρον ἀνθῆμον ποντίας ὑφελόισ' ἕρσαις.

Et suavem florem à marino decerpit rore.

Ita vertunt, ac in hunc sensum versus postremos exponunt, λείχρον ἀνθῆμον ποντίας ὑφελόισ' ἕρσαις, id est, florem suavem, gracilem & pallidum roris marini decerpens; Vel, ut Lonicerus, *amabilem roris marini florem decerpens.* Est enim ἡ ἀνθῆμον, idem quod τὸ ἀνθῶν, substantivum, non adjectivum: & τὸ λείχρον, hic non substantivum, lilium significans, sed adjectivum, ἰχρὸν καὶ ἄχρὸν, gracile & pallidum, ut habet Hesychius. Sic κύνας λειχίας appellari scribit, πῆς κρησποζωιδρίας, καὶ δῆπῶσα) οὐσαι τῆς τείχους. Significat etiam suavem. Sic λείχρος Ἀπόλλων, Apoll. libr. 4. *suavis Apollo, mitis Apollo.* Hinc & apud Suidam est λειχόφθαλμος, exponiturque, ὁ ἀποσπῆντις ἔχων τοὺς ὑφελόισ' ἕρσαις, qui miti & placido aspectu est. Romana & Brubachiana, σφάμακιν γερφί-

καὶ habent, λειχίον. Per ποντίας ἕρσαις, quo minus rorem marinum coronarium intelligamus, nihil obstare video. Scholiastes, alios corallum exponere notat, alios purpuram, ἄλλ' τῶν ἑκαχχρῶν βαφῶν; quod nos parum moramur. Male ergo vulgata reddit, *lilium floridum à rore marino avulsum.* Ego multo probabiliorem puto eorum sententiam, qui vel purpuram, vel corallum exponunt. Eam pulchritudinē in rosmarino observare nequeo, quæ vel auro, candidoque ebori comparari potest; nec auro, candidoque ebori conglutinari rosmarinus potest. Infuper si rosmarinus notus fuisset Pindaro, ejus mentionem fecisset Theophrastus. Contra corallum & purpura inter res pretiosas numerata sunt, ac facile auro, eborique inferi conglutinarique possunt, Græcis etiam Pindaro antiquioribus, nota. De corallo superiori libro egi, ex quibus facile candidus videbit lector, cur ποντίας ἕρσαις vocarit Pindarus. Recentiores Græci δένδρον λιβανίου vocarunt, respectu aliarum libanotidum. Rosmarinus enim quasi arborefcit. Δένδρον λιβανίου non esse thuri arborem, facile probari potest ex cap. 17. lib. 11. Cassiani Bassi. τὸ δένδρον λιβανίου φασὶ φύπνῃσ' ἐξ ἀπορρίξων καὶ δόπασα δὴν κρησποζωιδρίας εἰς τὴν γῆν καὶ κρημίζοντες. ἠδὲ καὶ ἢ καὶ βαρεῖαι τῶν ἰδμῶν ἔχει, οἷς ὁ Δημόκριτος φησὶ, καὶ τῆς λειποζωιδρίας ἵπτα μίμνει. καὶ ἀποπύπτει μαρτίω μῆρι. Dendrolibanum ex vivitadicibus & avulsianibus plantari ait, depositam in terram & translatam: jucundum & gravem odorem habet, velut Democritus testatur, & animi defectis auxiliatur; depangitur autem Martio mense. Cardiacis admiscetur antidotis à Myrepsō & Actuario. Eodem modo propagari rosmarinum, testatur Plinius, confirmat experientia; δένδρον λιβανίου Græcis plantam familiarem fuisse probatur, quod colendi modum doceat Cassianus. Thuris arbor in Græcia nunquam culta, nec in Græciam advecta; quæcumque de thure habent, ex relatu aliorum habent. Sed nec thus animi defectis auxiliatur. De rosmarino sive dendrolibano hanc fabellam idem Cassianus narrat, Λιβανῶν Σύραιοι ὄνομα, καὶ ἐν ὅροις καὶ ἐν φύτῳ μείζονα ἐξ ἄχρῳ ἀποπύπτει τοῖς θεοῖς ἀνακείμενον. ἐρησποπῆσαι τῆς αὐτῆς, κρησποζωιδρίας ἀπορρίπτει δραστικῶς, γῆν ἢ πῆμασσι θεοῖς, φύτῳ ἀνθῆμα & πῆμασσι δὲ ἀνθῆμασσι, ἐ τῶν φύτων μεταβάλλον. τῶν αὐτῶν τῶν θεοῖς αὐτῶν ἀφῆρηται πῆρον ὅθεν μᾶλλον δὲ πῆ ἀφῆρηται θεοῖς μείζονα, λιβανῶν ἀνθῆμασσι (scribe, ἀνθῆμασσι) ἢ χρυσόν ἀνακίμει. Libanus Syrum nomen est, & de monte, & de planta. Adolescentibus autem prius erat deorum cultui deditus; quapropter impii homines æmulatione ducti, ipsum occiderunt, verum terra in honorem deorum plantam produxit, quæ occisum cognomine refert, & mutata natura, amore tamen deorum non privatus est; magis enim delectantur dii, si quis ipsos dendrolibani ramo coronet, quam si aurum aris consecret, Thuris arbor inter coronarias non recensetur plantas, sed rosmarinum, δένδρον λιβανίου dictum, quod arborefcit, ac odore thus referat. Officinæ confectiones quæ ex rosmarini floribus conficiuntur δὲ

Rosmarinus Latifolius.

ἀνθῶν vocant, quod ex Actuario & Nicolao habent, qui per excellentiam ejus florem ἀνθῶν vocarunt. Delineatur rosmarinum à Dioscoride lib. 3. cap. 89. Λιβανῶν, ἢ Ροσ-

μαῖοι κελύθων ῥοσμάρινου & οἱ σφαιροπόδοι ζεῶντι, ῥέσθου εἰς
 λειπία, ἔπει αὖτε πύλλα λειπία (Oribafius non legit) πικρά,
 ἰπικμένη καὶ ἰσχυρά, ἰσδοθὴν λειπία, ἐν ᾧ τὸν σκῆτος χλωρὸν βαρῦσμον.
 Libanotis, quam Romani rosmarinum vocant, quaque coro-
 narii utuntur, virgultis est tenuibus, circa quae folia exeunt
 minuta, densa, oblonga & gracilia, subter incana, supernè
 virentia, gravi odore. Τὸ βαρῦσμον, non oportet profatido
 accipere odore, sed forti, qui naves implet. Duo rosmarini
 sunt genera; quorum alterum ligno, caule, foliis & flore
 aliquantum copiosius est, majus, & efficacius, furculosq;
 crassiores, & folia latiora obtinet. Majus rosmarinū fru-
 tex est lignosus, caudice pollicari crassitie, cubitali aut
 bicubitali altitudine; ramis multis tenuibus; foliis cum
 gravitate non injucunda odoratis, circa virgas brevi in-
 tervallo frequentibus, oblongis, angustis, parvis, durius-
 culis, modicum ab utroque latere inflexis, cito ledo fo-
 liis rosmarini ferruginibus, sive ledo Silesiaco non diffi-
 milibus, subtus candicantibus, superius vero saturi viro-
 ris. Flores fert è foliorum sinu prodeuntes, parvos, hian-
 tes, denticulatis ac triangularibus caliculis insidentes,
 pauca stamina exerentes, ex caeruleo albicantes. Succedit
 semen exile, nigrum: radicibus nititur tenuibus, fibro-
 sis, non alte descendentibus. Odorem spirant folia sua-
 vem, jucundum, simulque gravem: saporem habent tenuem,
 modice fervidum, subamarum, & salivam elicientem.
 Bis quotannis floret, vere & autumnò; sed verno
 raptum flori apud nos semen succedit, ac maturum fit.
 foliis non exiit, sed perpetuo viret. Minus seu tenui-

Rosmarinus Tenuifolius.

folium virgis, foliis, floribus, semine, & reliquis facultatibus majori simile est, præter quam quod minoribus hisce constat partibus; odorem etiam graviolem nec adeo suavem spirat. Utrumque apud nos in hortis colitur; sponte in Gallia Narbonnensi, Hispania aliisque provinciis, locis sylvestribus & incultis nascitur, ac quidem adeo copiosè in Narbonnensi Gallia, ut perinde ac alia ligna ab incolis uratur. Tantæ etiam crassitudinis caudice provenire, quidam Botanici scribunt, ut ex eo tum citharæ, tum mensæ parentur; cui sententiæ refragantur Adversariorum Auctores. Non tamen mensas, cytharæve ex illius fruticis rescicibus, radicibus, surculisque fermenosis, usquam illis in regionibus concinnatas, nobis videre licuit. Imò cum, doctissimorum virorum auctoritate freti, fabros illud rogaremus, ludibrio fuimus. Apud Italos hortorum parietes ornat, & eorundem areas tam eleganti opere circumvestit, ut nullum non animal olitoris mangonio suffragante confingat. Fictilibus præterea

vasis plantatur, ut folio quo semper comatur, & odore suo ædium fenestras exornet: nec solum medicamentis est utile, sed etiam in culinis ad ciborum condimenta concinnanda. Eundem quidem usum apud Batavos habet; sed hyberno tempore adversus frigoris injurias muniri debet. Verum unde digressi sumus, revertamur. Nec rosmarinum, nec lavendula cneoron est. Candido cneoro folium cutaceum est, nigro tamarici carnosum. Lavendulæ folium non est cutaceum, sed durius. Rosmarini nihil cum myrica similitudinis habet: neutri radix magna, quæque altè descendat. Rosmarinum bis floret & vere & autumnò, lavendula æstate tantum. Neutrius rami adeo lenti qui ad colligandū, vitilium modo, apti dici possint. Rosmarinum quidem in topariis operibus eam præstat obedientiam, ut quodvis ex eo animal tractu temporis efformari possit; sed lentitiam, ut vitilium modo in colligando usum præstet, non habet. Nec rosmarinum, nec lavendula diu florent; diutius tamen lavendula. Malunt alii chamelæam germanicam cneoron album esse, laureolam vero nigrum. Utraque planta laureola vocatur, sed cum diverso epitheto; ac quidem chamelæa Germanica, laureola folio deciduo, flore purpureo dicitur; altera laureola semper virens, flore viridi; hæc mas, illa fœmina Pharmacopœis. Utramq; daphnoidem Dioscoridis volunt; & hæc quidem illum, altera alium habet defensorem. Daphnoides à Diosc. lib. 4. cap. 148. Δαφνοειδὲς, οἱ δὲ Διπίταλον, οἱ ἢ χαμαιδάφνη, οἱ δὲ πύλλον κελύθου. Πικρὸν καὶ ἰσχυρὸν ἐστὶ πικρῶν. (alter codex, πικρὸν τὸ ἕψον, alter, πικρῶν κλάδους) κλάδους ποικίλους ἔχειν ἰμεντύδους αὐτὸς τὸ ἀνοθὴν ἢ μισοφυλοφόρους. Φλοῖος δὲ καὶ τὰς ῥέσθους γλιχρὸς ἰσχυρὸς. (vetus, ἰσχυρὸς) φύλλα δὲ σφῆρα ἰσχυρὰ, μαλακώτερον ἢ ἰσχυρότερον, & σὺν ἐκλάσει, δάκρυοντα & πνεύματα τὸ σῆμα καὶ φόνου. αἰθρη καὶ κρηπὶν ἢ μέλανα ὅταν πετανθῆ. ῥίζα ἀχρηστος (vetus ἀχρηστος) φύεται ἐν ὄρειοις τόποις. ἄρι δὲ καὶ τὸ φύλλον αὐτὸ ἐξ ἑστῆ ἢ ἰσχυρὸν ποθὴν καὶ κελύθων φλεγματώδη. καὶ ἢ ἰσχυρὸς & ἰμεντία. καὶ δάκρυον σφῆρα φλεγματώδη. ἴσθι δὲ καὶ πικρῶν. καὶ τῆρι δὲ & δ καρπὸς αὐτὸ ὅταν ἰσχυρὸν ἢ πικρὸν, &c. Daphnoides aliqui eupetalon, alii chamædaphnen, alii peplium vocant; exiguus frutex est, cubitalis, ramis multis à medio sursum versus levè modo flexilibus & obsequiosis, iisque foliosis. Ramulos vestiens cortex, supra modum viscosus est: at folia sunt lauri, verum molliora, exiliora, fructuque contumacia, quorum gustatu os faucesque mordentur, & accenduntur: flores candidi, fructus cum ematuruit, niger; radix supervacua. Nascitur in montosis. Folium seu aridum, seu recens, potu pituitosa per alium dejicit. vomitus quoque & menses ciet, quin & commanducatum pituitam à capite extrahit: sternutamenta etiamnum movet. Caterum & quindene ipsius bacca pota purgant. Cur daphnoides, cur chamædaphne, cur eupetalon dicatur, neminem latere arbitror: quod scilicet laurum mentiatur humilem, foliaque pulchra ac resplendentia habeat. Peplion dicitur ob fructus & facultates peplio similes. Pro ἰσχυρότερον, quod vel exiliora, vel tenuiora interpretari debet, Lacuna in veteri codice ἰσχυρότερον, validiora, scriptum refert. Quam lectionem viri magni probant, idq; quod Plinius lib. 15. c. ult. daphnoides crassiore, mollioreq; folio quam laurum prodidit. Sed & Serapio ἰσχυρότερον, potius, quam ἰσχυρότερον legisse videtur: siquidem illius interpret tenaciora vertit. Ego cur vulgatam rejiciam lectionem, causam nullam video; sed & hanc defendit Oribafius. Si daphnoides ea, quam vulgo existimant, planta, tenuiora exilioraque quam laurus habet folia, nec ex Plinio probari potest ἰσχυρότερον scriptum fuisse. Crassiora, inquit, esse & molliora. Nihil impedit quo minus crassiora mollioraque simul sint & tenuiora & exiliora; quod τὸ ἰσχυρότερον, significat. Tenaciora dixit Serapionis interpret, quod fractu contumacia scriberet Dioscorides. De daphnoide hæc Plinius lib. 15. c. ult. Id quoq; quod daphnoides vocatur, genus, in nominum ambitu est: alii enim pelagum, alii eupetalon, alii stephanon Alexandri vocant. Et hic frutex est ramosus, crassiore & molliore, quam laurus, folio, cujus gustatu accenditur os atque guttur, baccais è nigro ruffis. Pelagum & Stephanon Alexandri daphnoiden vocari tradit. Supra lib. 3. cap. 17. laurum Alexandrinam Stephanon Alexandri vocari dixi, quod eo Alexander, non Macedo, sed Paris, coronatus fuerit. Pelargon eadem dicta, quod in Troiæ aggeribus cumulive nasceretur. Ineptè ergo daphnoidi adscribit, quod Alexandrinæ lauro deberet. Utrum crassius, an tenuius folium daphnoides habeat, non tradit Dioscorides. Laureola quam daphnoides, scribunt, crassioribus est foliis. Baccais è nigro ruffas ferre tradit; quod de baccais nondum perfectè maturis, intelligendum viri maximi existimant. Immo lauri Alexandrinæ & daphnoidis confundit historiam Plinius. Alexandrina laurus fructu rubro ἰσχυρὸν, daphnoides

noides nigro, *μύρτιν*. Hinc Plinius è nigro, ruffas baccas tribuit daphnoidi. Idem lib. 23. cap. 8. *Daphnoides* (sive his nominibus, quæ diximus) sylvestris laurus prodest, album solvit, vel recenti folio, vel arido, drachmâ tribus cum sale in hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium, & vomitum, stomacho inutile. Sic & bacca quinae demeræ purgationis causa sumuntur, &c. Hæc corrupta, confusa, & perturbata. Antiquus noster codex; *Daphnoides sine his nominibus*, &c. Alter codex, *Daphnoides sive omifsis iis quæ diximus*. Scribe, *Daphnoides*, omifsis nominibus quæ diximus, laurus sylvestris est; album solvit vel recenti folio vel arido, drachmâ tribus, cum sale in hydromelite manducata, pituitas extrahit. folium & vomitum, stomacho inutile. sic & bacca quinae demeræ purgationis causa sumuntur. Omifsis, inquit, nominibus, quæ recitavi libr. 17. Ab aliis partim daphnoidi, partim lauro Alexandrinæ tributa. Lau-

Laureola.

reola crassioribus & deciduis foliis, cubitali, quandoque & bicubitali altitudine fruticat, plurimisque ramis ampla diffunditur, qui lenti, flexiles & obsequiosi sunt, corticeque obducti crassiore, perquam tenaci, & laceratu difficili. Folia paulo superius, quam à medio caule sursum versus ac circa ramulorum fastigia, plurima, & numerosissima fert, oblonga, lata, crassa, densa, carnosa, lævia, è nigro virentia, ac nirentia, laurinis similia, sed minora, ad majoris myrti accedentia, non tamen odorata. Flores promit infra folia multos, densos, oblongos, cavos, stellatos, calathis gracilibus non dissimiles, è virore subcandicantes, vel luteolos. Succedunt bæcæ initio virides, demum, ubi maturæ sunt, nigre; laurinis quodammodo similes, sed minores, nucleo intus duro, cannabis semine paulo longiore, medulla interior candida est. Radice nititur lignosa, lenta, multiplici, altè descendente. Folia, fructus, cortex eam radiceis, quam ramorum, acrimonia sua & urehali qualitate linguam faucesque mordicant & incendunt. Flores præmaturè germinant; paulo post æquinoctium aut unani, hyeme, si clementior fuerit, vel primo vero perficiuntur, ac diu satis conspiciuntur. Fructus æstate maturefcit: stirps est perpetuo vireis, & adversus frigora hyemisque injurijs obdurans. Baravi in hortis colunt. Sponte locis montosis, asperis, incultis, umbrosis, ac sylvosis tradubus, ut apud Lemnum lacum, ac non paucis juxta Rhenum & Mosam locis nascitur. Nostrates fructum, nisi & chamelææ Germanicæ, piper montanum vocant. Omnes notas quâs Daphnoidi Dioscorides tribuit, stirps hæc habet, nisi forte quis contendat florem non satis convenire; Sed respondeo veteres florû colores, non adeo stricte sumpsisse, ac album dixisse colorem qui

ad albedinem vergit; qualis flos lanreolæ. Germanica cognominata chamelæa frutex est surculosus & lignosus, bicubitalis, aut altior, si cultura accesserit, lentis, sequacibus ac dodrantalibus ramis, cortice obscure viridante circumvestitis; foliis oblongis, latiusculis, mollibus, pallide

Chamelæa Germania.

& obscure virentibus: flosculi secundum ramulos exeunt odorati, colore dilute rubentes, purpurei: quibus cadentibus, sequuntur bæcæ rotundæ, ochæ ferè magnitudine; cum maturuere, rubentes; resiccata nigricant. Interior harum nucleus cannabis semini similis, medulla refertus candida; radix longa, atque dimittitur. Hyeme adventante folia cadunt: florum germina statim post autumnum promit, qui, si hyems demerentior, mense Februario panduntur; sin rigidior, primo vere. Folia post flores mense Aprilis exeunt, bæcæ æstate maturefcunt. Magnitudine differre, observarunt recentiores; iidem flore albo reperiri tradunt. Apud Belgas hortensis est; reperitur locis asperis & desertis Germanicæ, sylvis etiam umbrosis. Prior laureola majorem cum daphnoide similitudinem habet. Polia quippe lauro similiora; flos etiam rectius albus dici meretur. Germanicam chamelæam album, laureolam nigrum cneoron esse asserunt viri magni. Et negari, quidem non potest utriusque magnam similitudinem esse cum cneoro: attamen neutram pro cneoro habere possum. Candidam Theophrastus folio cutaceo, oblongo quodammodo oleæ describit, ac humi spargi. Chamelææ Germanicæ folia cum olea quodammodo comparari possunt, sed neququam humi spargitur, semper in rectum attollitur. Nigrum cneorum folium myricæ habere tradit; cum qua laureola ne minimam quidè similitudinem habet, sed lauro, aut majori myrti simile foliû habet. Verum pro *μυρίαν*, eidem *μυρίαν* restituant; qua freti auctoritate, ignoro. Sed facilis unius literæ lapsus. Neutrius rami à terra vel paulo supra dividuntur, nec crassi sunt. Alii thymelæam & chamelæam cneora faciunt, ac quidem thymelæam cneorum album. Cneorum, inquit, Theophrasti eundem esse cum thymelæa Dioscoridis, facile evincipotest. Theophrastus duo genera facit cneori, nigrum & candidum: candido folia oleaginea esse tradit, unde *θυμυλάου* dictam esse apparet. Dixit lentum esse & flexile: *διὸ καὶ γρηγορῶς αὐτὸ ἐκπύδεται, ὡς καὶ τὸ οἶον*. Dioscorides scribit thymelæam linum vocari. *Ἄλλο δὲ εἶναι τὸ ἀσπυρίδιον γάμοιο τῆ φύσει παρρημίου*. Ad vincendum similem habet naturam genistæ, quæ sparrolinum dicitur. Reliqua omnia conveniunt. His accedit, quod Thymelææ folium antiqui cneoron vocarunt, ut libr. 9. cap. ult. ubi de thymelæa agendum, dicam. Videamus

deamus quæ contrarium docent. Thymelæa multas tenues & rectas fert virgas; sed crassas, & humi sparsas cneoron. Thymelæa non statim à terra, vel paulo supra in plures dividitur ramos, sed circa medium stipitis contra cneoron. Item radices magnas & alte descendentes habet; per superficiem repentes thymelæa, nec magnas. Cneoron post æquinoctium autumnii floret; thymelæa mense Junio. Chamelæa oleæ similis, non myricæ aut myrto; floret Aprili, tenues quoque, & rectas fert virgas, nec radicem alte descendentem habet. Mathiolus aliam plantam Cneori nomine ostendit, quam Clusius libr. 1. hist. cap. 59. his verbis describit: *Illis subjiendum existimavi elegantem hunc suffruticem, cui multi sunt rami graciles, (Theophrastus maxis, crassæ) flexibiles, lenti, surculosi, ab ipsa protinus tellure emergentes, & humi diffusi; folia nullo ordine disposita ramulos ambiunt, viridia, cutanea, thymelææ veræ proxima, ingrati primum, dein amari saporis, nulla, aut perexigua acrimonia prædita. Flores in summis surculis sex, septem, aut plures, conferti, quatuor foliolis constantes, ex rubro purpurascens, centaurei minoris florum penè æmuli, ingrati etiam & amari saporis, aspectu tamen pulcherrimi, atque odorati, caput (si diutius naribus admoveatur) tentantes. Iis succedit fructus exiguus, Thymelææ fructui haud dissimilis, non ruber quidem, sed candidus, oblongusculus, semen continens cinerea membrana tectum, rotundum, thymelææ grano par. Radix longa, minimi digiti ut plurimum crassitudine, interdum nigricans, majore vero ex parte flavescens, lenta, superna parte nonnunquam gracilior, unde rami flexiles & humi dispersi emergunt, & subinde secundum alarum cava, satis crassas fibras flavescens agunt. Aprili plerumque flores solet, nonnunquam etiam Majo; fructus maturus est Junio. Adeo autem secundus est hic suffrutex, ut sepe numero ter eodem anno floreat, novis floribus semen semper consequentibus, quod probe maturū, bis eodem anno de una eademque planta colligere Vienna memini. Provenit in multis montibus Vienna vicinis. Nascitur etiam in Pannoniæ sylvis editiore loco sitis, ultra flumen Rhabum, sive Arabonem. Frequens etiam crescit, quibusdam siccioribus pratis Francofurti ad Mœnum vicinis, præsertim sylva quadam quercubus confita, circiter miliare infra eam urbem ad sinistram, inter ericas; ibi etiam illam candidis floribus variantem conspiciebam. Omnino fatendum proximè ad Cneoram hanc plantam accedere, quem pro Cneoro albo, capite de cinnamomo commentariis in Dioscoridem ostendit doctissimus Mathiolus.*

Thymelææ.] Fœminino genere profert Theophrastus; idem facit Dioscorides, idem Plato, teste Athenæo lib. 2: *Θηρικῆς δὲ Πλάτων ἢ Κράτης, ἢ ἐξ Ἀρχαίου οὗ το δελμυπῆτος δελανον, Fœminino genere protulit Plato, sive Cantharus. Ex Arcadia hic origanum acerrimam. Alii Masculino genere pronunciant, teste eodem Athenæo lib. 11. "Ὁπ εἰρηται δροσινικῆς ὀσμῆς καὶ ὀρίανον. Ἀναξάνδριδος. ἀσφάραγον, χιόνι τε πέτραις καὶ ὀρίανον. ὅς δὲ σημαίνει τὸ πείλαρον ὁμοῦ μίχθην κελευανδ. Ἰων. αὐτὰρ οὗ ἱμακίως τὸν ὀρίανον ἐν χειρὶ κούθη. Origanum & thymum genere masculino dixerunt. Anaxandrides. asparagum concidit ac scillum (Interpres, lentiscum) & origanum, qui admixtus coriandro, salsamentis gratiam addit, & ornamentum. Ion. ejus manu obditus est statim origanum. Verbi τὸ κούθη tempus est mutatum, ut in origano genus masculinum indicetur; aliis placet neutrius esse generis. Idem Athenæus, οὐδὲ τῶν Ἐπιχαρῶς καὶ Ἀμοιβίου, neutro Epicharmus & Ameipsias. Postremum recentiores sequuntur: hodie enim passim, τὸ ὀρίανον dicimus. Origani nomen accepit, quod montanis gaudeat locis; sed tum per diphthongum ὀρίανον scribendum. Phavorinus, ὀρίανον, ἡλικῶς Ἀπικῆ, λίγυρον ὀρίανον βοτάνη, ἀφείλει δὲ δὴ φησὶν γρηφιδῶς. & γὰρ ἀπὸ τῆς ἰσῆς δὴ δὴ κῆ, καὶ τὸ γῆτος, ὁ σημαίνει χαρῆς, γῆτος ὀρίανον. Origanum Artici muliebris genere pronunciant. origanum herba. præstat per diphthongum scribere: oreigani enim vox conflata est ex dativo ὄρει monti, & γῆτος, quod significat gaudere. Locis montosis nasci, extra controversiam est. Herodianus dictum origanum contendit, ἐκ τῆς ὄρει, videre, καὶ γῆτος, clarifico; quod aciem oculorum illustret. Idem Phavorinus, ἢ τῆς ὄρεις & τῆς γῆτος, τὸ λαμπρῶν ὄρειν γὰρ καλῶς ποιεῖ τὸ ὀρίανον. Hoc etymon parum arridet. Hippocrates lib. 5. Epidem. ὀρίανον ὀφθαλμοῖσι καὶ γῆτος (scribe πνίδηρος. M S. Codex habet, ὀρίανον & πνίδηρος) καὶ ὄρει. origanum oculis & dentibus potu exhibitum nocet. Rationem dat Aristoteles se. 31. probl. 9. quod tantummodo exsiccando cutem induret, nec lachrymas cieat. Διὰ τὸ ὄρειν μάλιστα ἔστι, ὅθεν ἐστὶ ὄρειν. ἢ δὲ τὸ δόπειν γῆτος τὰ ὀμμάτια; πολλὰ καὶ γὰρ ἔξω πυκνότης δόπειν τῶν ὀφθαλμῶν. δόπειν γῆτος πρὸς τὴν ὄρειν. διὸ δὲ & δόπειν γῆτος συνήθει, ὅτιν κερῆμινοι. δάπτειν δὲ πολλοὶ μόνον, ὅτιν ὀρίανον. Cui nonnulli post lippitudinem acutius videntur? an quia purifi-*

cari oculi sunt? Fit enim sepe, ut exterior densitas pupillæ aciem arceat, qua lachryma emissa laxatur, atque resolvitur, quamobrem profunt interdum quæ mordent, lachrymamque evocant, ut cepe: obsunt quæ tantummodo assiccant, ut origanum. Errant ergo viri magni, qui cunilam Gallinaceam Plinii origani genus esse putant. Pessimè ipse Plinius à Græcis heracleoticum origanum vocari tradit. Plinius lib. 20. cap. 16. Est alia cunila gallinacea appellata, nostris Græcis origanum Heracleoticum. prodest oculis trita aceto. Nemo Græcorum hoc tradidit. Gallinacea dicta videtur, quod ejus semen galli gallinæ appetant. Alia Apulei videtur opinio. Origanum, inquit cap. 122. à Græcis Heracleoticum, Onitis, Asclepium, panaces, conila appellatur. Latini cunilam Gallicam & origanum nominant. Nemo asclepion genus quoddam origani vocari dixit; nec Gallia cunila, quasi in Gallica proveniat, dicitur, sed Gallinacea. Sed demus Librarii mendum esse. In Gallia cunila ista non proveniebat, sed ex Ponto afferabatur. Plautus in Trinummo,

— Non est illec ubi thus gignitur,
Sub ubi absinthium fit, atque conila gallinacea.

Absinthium ex Ponto, ergo & indidem conila gallinacea, quam Heracleum origanum vocari, Plinius ait. Rectius ergo à contrario nomen impositum scripsisset, vel quod intuentibus torva sit & inamabilis. Suidas refert hoc carnè ex Aristophane. Παριζομὲ αὐτὸν ἀνδρῶν τὸ λῆμα, καὶ βλέποντά τ' ὀρίανον. præbebo me ipsum animo virilem, ac tuentem origanum. Βλέπειν ὀρίανον, pro, torvὸν οὐκ ἴσθαι, dicebatur de iis qui robur & masculū animum præferebant, nempe ab acrimonia herbæ. Respondet adagio, tueri sinapi, aut nasturtium. Aliud etymon excogitavit Theodosius grammaticus. Idem Phavorinus, Ὁ ἢ γρηφιδῶς ὀρίανον, καὶ ἀπὸ τῆς ὀρίανον, ὅτι τὸ ἴσθαι τὸν ὀρίανον, καὶ ἀπὸ τῆς ὀρίανον, ὅτι τὸ ἴσθαι τὸν ὀρίανον, καὶ ἀπὸ τῆς ὀρίανον, ὅτι τὸ ἴσθαι τὸν ὀρίανον. Theodosius Grammaticus per jota; sive ἢ simplex scribi ait, atque à ὀρίαν, id est, algeo, factum riganon, id est rizens, additoque ὀ parvum factum origanum, quasi frigidum aliquid, per antiphrasin: calfacit enim. Hinc apud Athenæum lib. 3. σαπρὸς τὰς ὀρίανον φιλί, putrida salsamenta amant origanum. Acri suo succo & odore suavi facit, ne putris odor percipiatur. Hefychius Origanum σαπρῶν vocari tradit, σαπρῶν ὀρίανον. Cur σαπρῶν vocetur, ignoro. Queritur, utrum oronitium, cuius meminit Archigenes apud Galenum lib. 9. καὶ τῶν cap. 1. ubi de remediis quæ Archigenes ad ictericos conscripsit, agit, sit origanum, an alia quædam planta; ἢ τῶν λιγυρῶν ὀρίανον βατάνῳ ποικίλῳ κρηφιδῶς, ἢ ἀφειλῶς, ἢ ἀφειλῶς, καὶ κρηφιδῶς ὀρίανον γῆτος τὸ ὄρειν κρηφιδῶς, aut herbam orontion appellatam coquito, & cum decocto lavato, & decoctum confestim viride reddes. Ad hunc locum doctissimus Cornarius; Quam hic Archigenes Orontion herbam appellat, dubito equidem an hic rectè legatur in Græco exemplari, ἢ τῶν λιγυρῶν ὀρίανον βατάνῳ, quum orontion herbam apud nul- lum utriusque linguæ scriptorem reperiam. Quare merito mihi diu locus suspectus fuit, donec tandem in eam opinionem venerim, orontion herbam nullam aliam esse, quam origanum aliàs appellatam. Et fortassis etiam ὀρίανον pro ὀρίανον est legendum: nisi & hæc una est appellatio, qua origanum significatur. Hujus enim suspicionis gratia lectionem mutare non volumus; hoc tamen aperte asserentes, nullam aliam esse orontion sive rectè, sive corruptè dictam, quam origanum, facultatis sectoriæ, attenuatoriæ & calfactoriæ à Galeno descriptam. Ob quas vires utique hoc præstat, quod hoc loco de ea Archigenes testatur; nimirum quod decoctum ejus in balnei usum ictericis vitiatum colorem detrahât, ita ut ipsa decocti aqua statim viridis reddatur. Atque hujus rei testimonium nobis ex Dioscoride suppetit, qui libro 3. de Origano sic ait, καλοῦς δὲ καὶ ψυχρῶς καὶ ἰκτεροῦ τὸ ἀφειλῶς αὐτῆς ἐν λουτρῶ ἀφειλῶς, prurigini autem pforæ, ac morbo regio decoctum iphus in balneo prodest. Quin & ejus rei ego testis esse possum, qui & antea quam hunc locum legerim, ac postea, ac nuper ab ejus lectione, confidentius ejusmodi decocto pro lotura ictericorum usus, origani hanc facultatem esse sum expertus. Hanc sententiam qui improbet, repperi neminem. Unum tamen aut alterum impedit, quo minus eam amplectar. Primum est, quod origanum planta sit vulgaris, ὀρίανον, minime. Quod si vulgare esset, non opus esset addere vocem λιγυρῶν; utpote quæ vox non apponitur cognitis plantis. Alterum est, quod ait, decoctū orontio confestim viride reddi; cum tale nihil origanum præstet. Ictericis quidem prodest, sed viridi colore aquas non tingit. Vide plura de orontio cap. de autyrrhino. Malè Suidas γρηφιδῶς ἡλικῶς Ἀπικῆ τὸ ὀρίανον, εἰ δὲ βληκῶ φασὶ λίγυται. Alia omnino

tellurisque præstantiam provenire, scribit Dioscorides, idque foliis atrioribus esse, & satis glutinosum. Nigrum, inquit Plinius, latioribus foliis glutinosum. Vides hæc ex Dioscoride desumptisse Plinium? Alterum, inquit Dioscorides, propter æris solique infœcunditatem esse foliis exilioribus, surculis gracilibus: hoc genus prafion vocari tradit Plinius. Alterum exilioribus, mollius (antiquus codex, mollibusque) sampfuchō non dissimile, quod aliqui prafion vocare malunt. Sampfuchō simile esse non tradit Dioscorides, de suo hoc addidit Plinius. Idem nec mollius esse tradidit. Aliunde habet hoc Plinius; nec verisimile sit mollius esse. Quæ solo steriliore proveniunt, ea duriora sunt, non molliora. Mollia fœcundus producit ager. Tertium genus, inquit, inter medium esse, quod ex his Dioscoridis habet verbis; *Tragoriganum exiguum est frutex, folio & ramulis origano aut sylvestri serpyllo similis.* Ex his, inquam, verbis, tertium & medium quoddam genus imaginatus est. Quæ sequuntur corrupta videntur. Optimum Creticum; nam & jucunde olet: proximum Smyrnamum; deinde Heracleoticum, ad potum utilis. Salmanticensis codex, teste Pintiano, habet. Optimum Creticum; nam & jucunde olet, proximum Smyrnamum odoratus. Heracleoticum ad potum utilis. Vel proximum Smyrnamum inodoratius, vel inodorius; si ita loqui licet. Dico inodoratius, quod infra lib. 21. cap. 10. scribat; *Totidem & origani in coronamentis species — id cui odor est, Creticum vocatur.* Ubi indicare videtur, solum Creticum odoratum, reliqua inodora esse. Contra Dioscorides tam Smyrnamum, quam Cretense origanum optimum scribit. Unus hæret scrupulus; an pro *Heracleio* scripserit *tragoriganum*. Paulo ante enim scripsit, *tragoriganum similis est serpyllo sylvestri.* Sed nihil impedit scripsisse Plinium, *tragoriganum similis est serpyllo sylvestri; Vrinam ciet, tumores discutit.* — *Tragoriganum* quoque etiam genera habet. *Tragoriganum* Latine hircinum origanum sonat; sic dictum, non quod hircum oleat, sed quod gratum sit hircis pabulum, ut onitis afinis. Nicandri Scholiastes in Alexipharmacis ad hunc versum, *Τραγορίζανον δὲ ἐστὶν ὄρειον, ὃ πρὸς ἐθίωντις οἱ ἀσθαλινοί τε καὶ φιλιεῖς, διὸ οὕτως οἰσηται. Tragoriganum, montanum est origanum, quod ab hircis nomen habet, quoniam id gustantes ima, non summa, non cacumina montium petant.* De onite origano hæc Dioscorides. *ἢ δὲ οὖτως καλεομένη, λευκώτερα φύλλα ἔχει, καὶ μὲλλον ἰσχυρὰ ὕσσάμω. καὶ τὸ ἀριστερὰ μέρος κερυμβόνες συντέλει ἐπικευθίστους ἔχει. Quod onitis appellatur, foliis est candidioribus, hyssopoque similis; at semen habet, veluti corymbos coherentes, ac sibi invicem incumbentes.* Plinius loco citato. *Origanum, quod in sapore cunila emulantur (vetus, quod in sapore cunilam emulatur) ut diximus, plura in medicina genera habet: onitin vel prafion appellat, non dissimile hyssopo.* Nemo onitin prafion appellari dicit. Dioscorides onitin origanum similis quam heracleoticum, origano scripsit, non simile. Sed hoc nullius momenti. Onitin dicit vocari hoc origani genus, cum apud Dioscoridem οὐτίτη legatur. Sed corruptus Dioscoridis codex. Scribe *ἢ δὲ οὖτως καλεομένη.* Galienus 7. simpl. *ὄριζανον, ἢ μὲν ἡρακλειωτικὴν δρασμιώτερα τῆς οὐτίτης.* Nicander in Alexiphar. — *τὴν οὐτίτην αὐτὸν ὄρειος, ἔρσηται montana onitidos succū.* Scholiastes *Ὀνίτιδα λέγουσι τὸ ὄριζανον, διὸ δὲ γέννη ὄριζανόν ἡμῶν χρῆμα. ἢ δὲ ἡμερῶν λέγεται, ἢ δὲ οἱ οἶοι ἐθίωνται; ἢ δὲ περὶ αὐτῶν ὄριζανον. Puto scribendum, δὲ μὲν ἡρακλειωτικῆν, δὲ οὖτως λέγεται.* Onitida cum dixit, intelligit origanum. Duobus origani generibus utimur, quod domesticum dicitur, & quod asini commedunt. Prius heracleoticū, alterum onitin vocamus. Onitida inquit vocari, quod asini eo pascitur. Idem Scholiastes in Theriacis idcirco ὀνόφυλλον & ὄνον πετάλειον vocari tradit, ad hunc versū,

Σὺν καὶ ὄνον πετάλειον ἐστὶν ὄριζανον.

Quodque asini pascuntur origanum.

Σὺν ἐοῖον, ὄνον πετάλειον (vulgo, πέταλον) καλεοῦται οἰοῖται ὀνόφυλλον, asini folium vocatur, quasi ὀνόφυλλον asinifolium. Sylvestre origanum idem Dioscorides lib. 3. cap. 34. describit, ἢ δὲ ἀγροερίζανον ἢ μὲν παύλακας ἡρακλειώνας, ἢ δὲ κρηθίνων καλοῦσι, αὐτὰ ἐν Νίκανδρῳ ὁ Κολοφώνιος, ἔχει τὰ μὲν φύλλα ὁμοία ὄριζανόν, ἢ δὲ δένδρον δὲ ἀσθαλινοῖς λεπτοῖς (Catatur. cod. Ἰατροοικίδης) ἢ δὲ ἄν σκιδόδια. ὁμοία ἀνήδρα ἀσθη δὲ λευκῆ, ῥίζα λεπτή, ἀγροερίζανον. Sylvestre origanum aliqui panaces heracleium vocant, alii cunilam, quo in numero est Nicander Colophonius. Foliis est origani, virgultis dodrantibus, tenuibus, in quibus umbellicæ anethi insunt, flores candidi: radix tenuis & inutilis; ab aliquibus panaces heracleum vocari tradit. Idem testatur Galenus libr. 7. simpl. ἀμφὸς δὲ ἀγροερίζανον, ἢ μὲν παύλακας ἡρακλειώνας, ἢ δὲ κρηθίνων καλοῦσι. Sed agreste, quod quidem panaces Heracleum, alii cunilam vocant, valentius utraq; est.

Ita locus hic Galeni legi debet; codices alii κρηθίνων, alii κρηθίνων habent. Nicandrum testem vocat Dioscorides. Versus Nicandri in Theriaca reperiuntur, ubi canit.

Κόρυκρον ἡμυέντα, πανάκτιον τε κρηθίνων, ἢν τε καὶ ἡρακλειώνας ὄριζανον ἀμφενέπουσι.

Corcorum inflexum, panaceamque conilum, quam & alio nomine Heracleum origanum dicunt.

Ad hos versus Scholiastes, *Πανάκτιον τι τὴν ὁμοίαν πεταλίαν.* (πανάκει scribe) πῶς ἢ πανάκειον τὴν πάντας ἰαμῶν, καὶ ἐπιπέτοις τῶν δὲ μίτρον, πανάκτιον. Διοκλῆς δὲ τὴν κρηθίνων φησὶν, ἢ δὲ ἢ μὲν ἡρακλειώνας καλοῦσι καὶ ὄριζανον, ἢ δὲ ἢ ἀγροερίζανον καὶ πανακίδα, (scribe πανακίδα) καὶ πανάκτιον αὐτῶν, καὶ κρηθίνων, πανακίδα. ἢ δὲ αὐτὸ καὶ ἡρακλειώνας καὶ ὄριζανον. Πετερίζανον δὲ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ φησὶν, ὅτι Κοίλιος εἶναι τὴν βοταίνων. Panaceiumque simile panaci; nonnulli πανάκτιον, per epithetum, dicunt putant, quasi πανάκειον omnibus medentem. esseque τὸ ἰντροpositum per ἐπιπέτοις versus γράτσια. Diocles autem tradit ἀ quibusdam Heracleum origanum, ἀ quibusdam sylvestre origanum vocari. Panaceium igitur est cunila eadem planta, uti Heracleum & origanum. Petracbus in Serpentario suo, conilam sic ab inventore Conilo nominatā, memoria prodidit. Simile inquit panaci chironio, quod folia habet sampfuchi, hyssopique. Falsum, inquit viri magni, quod ait ille Grammaticus, πανάκειον metri gratia positum ἀ Poëta, ἰσχυροῦσι τὸ τ', pro πανάκειον. Vehementer, iidem ajunt, errarunt veteres Grammatici, qui πανάκειον pro πανάκειον acceperunt, dictionum similitudine decepti. Illud etiam addemus; videri fallum Dioscoridem, & si qui alii origanum sylvestre πανάκεις & πανάκειον cognominatum tradiderunt. Fefellit eos ex vicino nominis sonus. Πανάκτιον & πανάκτιον hæc ὄριζανον, non πανάκεις, aut πανάκειον appellata; quod diferte testantur versus Nicandri: quem auctorem citat illo ipso loco Dioscorides. Hefychius differentiam monstrat horum nominum, πανάκεις & πανάκτιον, his verbis; *Πανάκεις βοταίνης τῆς ἡρακλειώνας καλεομένη. πανάκτιον, ἢ ὄριζανον, ἐστὶν ὅτι Ἀττικῆ. Panaces herba quedam, quæ plura habet nomina. panactos origanum, & locus Atticæ.* Ab hoc oppido (Harpocration, Πανάκεις πῶς ἐστὶ) vix dubium est, quin origanum dictum sit panacteon, quod ibi plurimum nasceretur. Hæc adversus Dioscoridem viri maximi. Quæritur, cui hanc in re major fides debeat. Dioscoridi, auctoritate Galeni, medicorumque omnium, ad quos botanicum pertinet studium, munito; an Hefychio Grammatico, in re botanica nihil, aut parum exercitato? Πανάκεις hoc origani genus dictum, quod ad plures morbos utile fit, præsertim ad morsus venenatorum. Idem δὲ βοτανῶν ἡρακλειώνας τὰ φύλλα καὶ τὰ ἀσθη, οὐδὲν ἄνεμ πρῶτον. Privatim venenatorum morsibus folia & flores ex vino in potu auxiliantur. Falsum est quod ait Hefychius, multa habere nomina panaces. Auctuarii auctor, qui nomina spuria, quæ plantis ab aliis indita, recenset, de panace nullum memorat: contra plurimæ plantæ panaces nomen audiunt. Auctuarii auctor de legitimo, ἢ δὲ πανάκειον καλοῦσιν, ἢ δὲ πανάκεις. Plura sunt etiam panacis genera, forma planè dissimilia; vide lib. 9. Probabilior nobis videtur Scholiastes sententia, qui τὸ ἰντροpositum per ἐπιπέτοις tradit. Atticum origanum hæcenus qui laudavit, reperi neminem. Tenedium probat Athenæus lib. 1. ὄριζανον τενέδιον, *origanum tenedium*. Tenedos insula in mari Ægeio, inter Mitylenem & Hellepontum, contra Troiam, prope Sigæum. Corruptus præterea codex Dioscoridis. Scribe, ἢ δὲ ἀγροερίζανον, ἢ μὲν παύλακας, ἢ ἡρακλειώνας, ἢ κρηθίνων καλοῦσι. Hæc videtur cunila, quam Crateras cunilam bubulam appellavit. Hæreo utrum ille Græcè dixerit κρηθίνων βοάων duabus, an vero unica voce βοουκρηθίνων, ut majus origanum, vel potius major cunila hæc voce designetur. Sic βοουδάπρασον, βουβύλιον βουβυλίον, fraxinum, apium, lapathum magnū dixere veteres. Vide cap. de fraxino, fico, ubi βουβύλιον ficos diximus majores. Placet nobiliss. Salmasii opinio. Βέτης nominavit Crateras cunilam, ut vertit Plinius, bubulam Hefychius; Βέτης, (forte βέτης) ὄριζανον ἕως τῶν Κυδωνιαίων καὶ βούβουλον, Boutes Cydoniata five Cretenses, origanum vocant & boucolum. Cunila bubula, βούβουλον, dictum origanum, quod scabiem pecoris buceri eo curarent bubulci. Columella lib. 6. cap. 13. de boum medicinis. Et ad scabiem præsentior alia medicina est, cunila bubula & sulphur conteruntur, &c. Antiquissimus noster codex, cum culabula & sulphur conteruntur. Alter codex anno 1498. expressus, cunilabula & sulphur conteruntur. At lib. 7. cap. 5. ubi de morbis pecoris ovilli agit, scriptum est in utroque, *cunila bubula; At si molesta pituita est, cunila bubula: vel surculi nepete sylvestris lana involuti navibus inseruntur.* In Indice, qui obscuriora explicat vocabula, *cunicula bubula*: Herba est, qua se tuentur testudines

dines contra serpentes pugnaturæ (vide quæ supra dixi) nunc dicitur cotula & bovis oculus, & flos ejus major est chamæmilla. Cotulam & oculum bovis vocamus & chamæmeli speciem, quam alii pro buphthalmo ostendunt. Nemo Botanicorum chamæmeli genus quoddam bubulam cumlâ vocari tradidit, & nugatur auctor indicis Columellæ. Cunilam bubulam satireiæ genus est, ut mox dicam. Cunila bubula Columella adversus scabiem bovis laudat. Dioscorides quoque origanum scabiæ sanandæ optimè facere scribit. *Κνημιον δὲ καὶ ψαλῆς καὶ λεύκη τὸ ἀφίψημα αὐτῆς ἐν λουτρῶν ἀφαιεῖ. Prurigini autem & psoræ, ac morbo regio decoctum ipsius in balneo prodest.* Sed alia est Columellæ cunila, alia origanum Dioscoridis planta. Cunila Columellæ, satireia est. Columella lib. 9. cap. 4. *Eadem regio fecunda sit fructibus exiguis, & maxime thymi, aut origani, tum etiam thymbræ, vel nostratis cunilæ, quam satireiam rustici vocant.* Manifeste origanum diversam à cunila facit plantam. Plinius lib. 19. cap. 8. *Thymbræ, quæ & cunilæ: hæc apud nos habet aliud vocabulum, satireia dicta, in condimentario genere.* Utriusque historiam confundit Plinius: alibi de cunila tradit quæ de conyza Dioscorides. Sed de istâ quæstione hoc eodem capite agendum. Utrum autem, ut scribit Hesychius, origanum βένης & βένηλα dicatur, quod boves à scabiæ sanos præster; an vero utriusque confundat historiam Grammaticus, me fugit. Sylvestre hoc genus Dioscorides panaces vocari tradit, panaceam vocat Plinius, panacem Crateras. In quo summum erratum Plinii. Tradit is ligusticum panaces à Cratera vocari canilæ bubulæ nomine; cum ligusticum panaces hic non vocarit, sed origanum sylvestre, quod & Heracleum & panaces nuncupabatur. Vereor interim ne origanum quidem sylvestre à Cratera cunilam bubulam vocatum, sed vel conyza quoddam genus, vel thymbræ, quam satireiam vocat Plinius; cum tamen Columella thymbram à satireia distinguat, ac cunilam à rusticis satireiam vocari tradat. Sed de hac quæstione cap. de conyza, thymbræ, satireiæque. Ligusticum panaces, ut suo loco ostendam, Dioscorides tradit simile panaci Heracleatico, radice, caule, effectu. Rursus sylvestre origanum panaces cognominatum & panacea, ut & ligusticum. Sic confuderunt hæc nomina. Tres, forte plures, panacis nomine gaudent plantæ; panaces sic proprie dictum, cujus tria genera, de quibus alibi; ligusticum, & origanum sylvestre, quod & Heracleoticum &

Cæterum utrum origanum Heracleoticum ab Hercule nomen trahat, an ab Heraclea, urbe Ponti, me fugit. Recentiores plura observarunt origani genera. Heracleoticum vocatum, cujus imaginem exhibemus, cauliculos emittit rotundos, quandoque subrubentes, ramosos, pedem plus minus altos: folia sunt lata, rotunda, paulo longiora quam sylvestris origani albidiora & minorâ, majora quam majoranæ; floret æstate in fastigiis virgularum, non in umbellam circinatam, sed in parvis thyrsis spicatis, squamatis compactis, tornis hinc inde dissipatis, ut Thymi: flosculi exeunt candidi, aliquando ex albo purpurascens, odore majoranæ, quibus semen exiguum succedit. Nascitur in Cræta, Hispania, Lusitania, aliisque calidioribus locis, è quibus ad nos rescicatū adfertur. Onitidis origani nomine. Botanici describunt Hyssopū Græcorum, & Arabum Penæ & Lobelii; de qua planta cap. de Hyssopo. Aliud genus describit Caspar Bauhinus in commentario ad Mathiolum; quod caule est purpurascens, & foliis subrotundis, hirsutis. Cum origano vulgari convenit, onitidis est simile spicis suis oblongis & elegantissimis, quæ purpureæ sunt, semen pusillum, rufum, ut reliqua origani genera continentes. Hoc Monspelio, ubi provenit, à Doctore Ioanne Henrico Cherlero accepit Bauhinus. Idem origanum onitin folio subrotundo vocat, Camerarius verò origanum Monspeliense. Aliud idem Camerarius in horto describit, vocatque origanum onites, diversum ab eo quod Mathiolum de pingit; foliis multo candidioribus altero, flore albicante in umbella ampliore. Sylvestre origanum tenues quoque ac rotun-

Origanum Heracleoticum.

panaces vocatur. De origano itaque sylvestri intelligebat Crateras, cum cunilæ bubulæ nomine id donavit: non de legustico, quod panaci Heracleotico simile. Nam, nisi fallat imaginatio, βενηλίον illud origanum, vel βένηλα, vel βένη & βένηλα, si vero tradit Hesychius, dictum est.

Agtioriganum, sive Onitis major.

dos habet cauliculos, dodrante altiores; folia subrotunda, majora & hirsutiora quam pulegii; flores in umbellis dilute rubentes, quandoque albidos, quibus succedunt semina parva subrubentia. Variat foliis longioribus & rotundioribus, floribus ex candido rubentibus, phœniceis, sanguineis. Floret æstate, non modo in calidioribus regionibus, sed & in Germania reperitur secus margines agrorum, viarum & hortorum; transfertur etiâ ad hortos & loca culta. Præter hæc vero & aliud origani genus in Belgio colitur, quod Anglicanum cognominant, Adversariorum auctores sylvestre origanum Syriacum, Creticum alii. Huic cauliculi exiles, foliis minoribus, viridioribus, & minus asperis, capitulis numerosis, collectis, ambitu umbellam imitatis, sylvestri jam descripto proximis, sed non perinde accumulatis, flosculis albis purpurascens, dura radice. Gustanti tota grata, & aromatica, dictamni acrimonia. Æstate floret; sponte ubi proveniat, ignoro: apud nos in hortis, ut dixi, colitur. Tragorigani genera quatuor observarunt recentiores.

Tragoriganum primum Clusii.

Primum tragoriganum latifolium, pedali, aut sesquipedali altitudine, fruticat multis tenuibus ac lignosis furculis, atque circum illos folia singula internodia bina ex adverso respondentia habet, minora quam sunt majoranæ folia, mediæ inter origanum & serpyllum sylvestre magnitudinis, omnino incana, odoris jucundi, & acris saporis. Flores verticillatim extremos furculos ambiunt, vel illis etiam insident exigui, candidi, semen minutum in caliculis suis occultatum gerentes: radix lignosa, multis fibris capillata. Multis Hispaniæ locis provenit, arido

Tragoriganum Oretens. tertium.

& petroso solo, cum stœchade permista: nunc etiam inquilina facta multorum hortorum, cum in Gallia, tum in Anglia, item in Belgio. Hoc genus aliæ Marum conten-

dunt, alii helenium Theophrasti, de quibus alibi nobis sermo. Minores sunt alteri furculi & candidiores, tenuiora & longiora folia, aliquantulum incana, acris gustus, odor minus jucundus quam in priore: flores etiam verticillatim circa summos ramulos nascuntur, ex utriculis prodeuntes, majores aliis & galeati, candidi. Semen, inquit Clusius lib. 3. hist. cap. 49. observare non potui, radix priori similis, lignosa, dura, multifica. Tragoriganum angustifolium vocant. Tertium Cretense appellant, alii thymum Creticum: neque forma, neque magnitudine à præcedenti multum differt, furculus tamen nigrioribus, dodrantalibus: foliis magis hispidis & atris, paulo quam Thymi Cretensis majoribus; floribus per intervalla & verticillos purpureis. Utraque perpetuo viret; sed posterior hæc longe odoratior illa quæ album florem fert, sapore fervens. Utramque speciem solo Valentino agro Martio florentem & sponte nascentem observavit Cl. Clusius. Quarto cauliculi sunt tenues, duri; ac lignosi,

Tragoriganum quartum.

colore subnigricantes: folia minora quam sylvestris origani, quam vulgaris majora, odorata, aspera, & nonnihil hirsuta; flosculi exigui in verticillis cauliculos superna parte ambiunt, colore purpurascens: radix parva ligni duritiem habet. In Forolivienfi agro tragoriganum nasci, Mathiolus tradit. Verum cujus sit generis, in tanta quia utitur brevitate, incertum relinquit. Clariss. Dodonæo tragorigani primi nomine delineatur. Sunt qui putant tragoriganum quartum, à Mathiolo pro Maro ostendi. A quo tamen multum differt. Marum enim non orbiculatis verticillis floret, sed origani Heracleotici modo, ab exiguis veluti spicis, flosculos promit. Apud Belgas in hortis φιλοσοφικῶν, & stirpium cognitionis studiosorum olim observavit Clariss. Dodonæus, & Augusto mense cum flore conspexit. Hæc de origani, tragoriganique forma & generibus.

[Και θυμῶν, &c.] Thymi nomen aliis etiam inditum plantis. Hesychius θυμῶν allium exponit. θυμῶν τὸ σπείροδον. Aristophanis quoque interpret, θυμῶν bulbum agrestem, vel cepam exponit agrestem, ἡδίων θυμῶν, ἔς οἱ κρινοὶ βολβῶς & ἀγροκοκκίμυθῶν. Locus quoque Aristophanis in Plutono non potest accipi, nisi de planta, cujus radix est edulis. Διδόξ' ἡλθροδῶν ποδῶν θυμῶν βίλας διακροῶντες. Huc properemus thymi radices multas transfigentes. Eadem comœdia πικρὸν θυμῶν φάροντες. Thymi radix ad esum est planè inepta, lignosa enim ac dura. Auctuarii auctor arum θυμῶν vocari, tradit. Ἄστρον οἱ λέγουσιν, οἱ δὲ κροκοκκίμων. Sed θυμῶν apud Aristophanem prima brevi, quæ longa in voce θυμῶν. Cepas, & allia ita vocarunt, ab animosa acrimonia: θυμῶν vero, de quo nobis sermo, δὲ τὸ θυμῶν dictū volunt; quod adhibetur iis qui animi patiuntur deliquiū ob crassos humores. Gal. lib. 1, ad Glauconē. Ἄσκη δ' αὐτῶν μελιγκροῦς τὴν διδόναι πό-

ρβος, η θυμους, η δελχανος, η γλυχωνος, η υοςωπου ιχουτος θαφελημυδρον. Sufficit autem si eis dederimus melicrati porum, in quo ebulliverit thymus, vel origanum vel pulegium, vel hyssopus. Alii ab excitando, quod θυμους dicant, nomen invenisse tradunt, vel quod lethargicos a somno excitet, vel quod lachrymas eliciat. Galenus lib. 13. Methodi Medendi cap. 20. Έναφελώντες οσά οζει θυμους η γλυχωνια, η δελχωνια, οστα τ' αλλα τοιαυτα τη ρινη των οντων ελακειμενων απο τοισις αυτου. οπως ο ατμος επι των εγκεφαλων αναφιεραθη, τινειν το πιχθη του θυμουδ. Incoquentes igitur aceto thymum, & pulegium, & origanum, aliaque id genus, naribus affectorum sic admovebimus, quo vapor ad cerebrum sublatus, crassitudinem humoris dissectet. Dico vel quod lachrymas excitet; unde illud, Έ θυμους περιβων προκαμα. Thymum conterenti, lachryme erumpunt. Placet aliis θυμους dici quasi θυμους, sanguinem impellens. Malunt nonnulli δυο θυμους dici, ob odoris fragrantiam. Virgilius — redolentque thymo fragrantia mella. Suavitate odoris ab Ovidio commendatur lib. 15. Metamorph.

— Nec vobis lacteus humor
Eripitur, nec mella thymi redolentia flore.

Tam gratus, tamque adlubescens flos est, ut sit symbolum ejus gratiae quae cuique rei est indita. Horat. ad Iulium Florum epist. libr. 1.

— Ipse quid audes?
Quae circumvolitas agilis thyma?

Id est, quas venustates statim, ut collibitum est, non affequeris? Fortasse nomen accepit, δυο της θυμιατωσις, και της θυμους, quod veteres in sacris, quae igne accenso fiebant, primum eo usi sint. Hinc Thymi lignum ηθαλιος dictum. Suidas, ηθαλιος θυμους ορθος Αθηναίσις επι ληθη Μνημοσύνη, Ηοι, Ηλιος, Σηληνη, Νυμφους, Αφροδιτη, Ουρανη, ως φησι Πολιμεων, και εβλια ολι ηθαλια, τα μη αμεπλινα, μητε συκιοα, αλλα τα δυο των θυμους, η περωτη εις αυτη η υλη αθη: της ημεπερους θυμους παρ' ο ε τουνομα φασι λαβειν τον θυμους ως ορθος τω θυμους πεποιηδης της φωνης. Nephalius sacrificiū quod Athenis peragebatur Mnemosinae, Aurorae, Solis, Lunae, Nympheis, Veneri & Vrania, ut ait Polemon. ligna autem Nephalia, non sunt virginia aut ficulnea, sed ex Thymo. Hoc enim in sacrificiis quae igne peragebantur usi veteres, unde thymum nomen accepit, ορθος τω θυμους, a sacris, in quibus usum habebat. Graeci Barbari θυμους vocantur, ηρυμους αγγελοσ & ματζουκθουμους. Glosae Iatricae, θυμους ο ηρυμους. Neophytus, θυμους, οι ολι ηρυμους αγγελοσ, οι ολι θυμους, οι ολι θυμους λευκοσ, οι ολι κεφαλωτοσ, και ως ματζουκθουμους, οι ολι επιθυμους. Idem de epithymo, τοικει θυμους ον η ματζουκθουμους οι πολλοι κηλουσι, πολλω μακροστεγους τους ηρυμους ιχει. θυμους vocari scribit. Hierophilus Philosophus inter condimenta enumerat εβλιαμους, ηρεδαμους, σινηπι, η τραπιον δελχανον, ηδυοσμοι, ηρυμους, η χαμαδεδφια; erucam, nasturtium, sinapi & eryptron, id est fissum, origanum (ita vocat origanum Heracleoticum, quod umbellam habet divifam & fissam) mentham, thymum & chamedaphniam. θυμους, loco citato non est thymbra, ut doctores existimant, sed thymum. Thymbram enim, ut suo loco dicam, non ad condimenta, sed ad cibos usurparunt, & praecipue rusticis, & magis sativam quam agrestem. Dioscorides libr. 3. cap. 45. ομχευτοσ η αθησ βρωσις ελθ. το μη επιτεταδ τω θυμους. Quae tamen propter iniustitiam acrimoniam commodius in cibis recipitur. Contra θυμους Thymum non in cibos, sed in condimenta recipiebatur. Dioscorides libr. 3. cap. 44. εβλησθη ολι και αθησ τω ο υλιεσ χροσιν αυτη ηρυμους. Est denique pro condimento ad sanorum usum perquam utile. Aliud est sumi aliquid αθησ βρωσιν, in cibum, aliud αθησ ατημια, condimentum. Inter condimenta Alexis Cominus recenset apud Athenaeū thymum, δελχανον, ηνηδιον, αυισιν, θυμους, σφακας. Idem facit Eubulus, και σιλφιν θυμους τα υμηπλιον. Thymum ergo ηρυμους dixerunt. Cassiano tamen Basso ηρυμους vel ηρυμους, thymbra, libr. 15. cap. 2. Locus insigniter corruptus; Νόμη ολι ομοσ μαλιεσ χροσιν, και αφητοσ τουτου ημωδρια, μελι τε ταδ εσιν φεσους, ε σμυνη πιχουσι λι ισφακον, τε η θυμους και κίτησιν ηδισαυ μαλιεσ ποσφαι, &c. Θρυμους, si retinens, velis nolis, non aliter quam thymbram exponere poteris. Sed, ut dixi, locus corruptus. Scribe, Νόμη ολι θυμους μαλιεσ χροσιν, η αφητοσ τουτου ημωδρια, μελι τε ταδ εσιν φεσους, η σμυνη πιχουσι: ελιεσφακον ολι ε θυμους και κηπουσιν ηδισαυ μαλιεσιν ποσφαι. Pabulo thymi maxime gaudent (apes) & ex eo abunde pasta, & plurimum mel conficiunt, & sobolem pariunt: salvia quoque & Thymbra ac cyrtisus jucundissima sunt apibus pabula. Columella lib. 9. cap. 4. Eadem regio facunda sit fructibus exiguis, & maxime thymi, aut origani, tum etiam thymbrae, vel nostratis cumila, quam satureiam rustici vocant; post haec frequens sit incrementi majoris surculus, ut rosma-

rinus & utraque cyrtisus. Cephaloros dicitur, quod in summitate non spicas, sed capitula ferat. Eadem de causa ματζουκθουμους vocantur, quod caput instar massucae habeat. Vulgus Graecorum ματζουκθου, & ματζουκθου tum appellabatur, hodieque vocat clayum, sive baculum in summo capitatum; massicam quoque vulgo dicimus. Itali ματζουκα. Ab eadem utique causa hoc thymi genus θυμους etiam appellatum est. Auctuarii auctor: οι ολι θυμους λευκοσ, οι ολι κεφαλωτοσ, οι ολι επιθυμους, (forte επιθυμους) οι η θυμους. Ρωμαίοι θυμους. Quid θυμους sit, supra libro quarto capite de papyro dixi. Qui επιθυμους & θυμους κεφαλωτοσ, eandem arbitrantur esse plantam, falluntur. Eodem errore Oribafius επιθυμους & θυμους κεφαλωτοσ, idem esse scribit, θυμους κεφαλωτοσ πρεσ, αλλα η επιθυμους κηλουσι. Ζαμελιον πασθ ηρυμους. Male inter thymi capitati cognomina επιθυμους recensent Neophytus, & Auctuarii auctor. Epithymus Dioscoridi flos thymi durioris, hodie epithymum vocant quod thymo innascitur capillaceum. Sed de hac quaestione mox plura.

Τὸ ἴμιλλοσ, &c.] Duo inquit esse thymi genera, album & nigrum. Thymum nigrum specie non differt a candido; sic dictum a foliorum, vel, ut vult Plinius, florum colore. Quam differentiam recentiores in capitato nondum invenerunt, at in duriore observarunt. Plinius lib. 21. cap. 21. Thymum colligi oportet in flore, & in umbra siccari. Duo autem sunt genera ejus: candidum radice lignosa, in collibus nascens, quod & praefertur: alterum nigrum florisque nigri. Niger flos non datur. Nam niger color in crassa est substantia, flos est plantae tenuissimo fit succo. Nigrum Botanici vocant, vel quod ad nigredinem vergit, vel quod respectu alterius candidioris est nigrum. Sic vaccinia, τὸν ὑμυθον, nigra dixerunt Poetae a floris colore ex purpura nigricantis: sic lilium aliud album, aliud nigrum dicimus. Et hoc sensu nigrum accepit Plinius; alias omnino notandus, quod florem nigrum thymo tribuit. Sed nec thymum nigrum, candidumve dicitur ob floris vel candorem, vel nigredinem: sed propter folia quae huic nigriora, illi candidiora; id est magis ad nigredinem, vel albedinem vergentia. Quomodo passim aliud candidum, aliud nigrum dicitur. Eodem modo origanum, aliud album, aliud nigrum dicitur. Vide caput de violis. Dioscorides has differentias (quod nihil, aut parum inde utilitatis, ad medicam praxin accedat) non tradidit, nec observare eas solet, nisi ubi in virium praestantia, aut in ipsa etiam facultate est diversitas. Ideo anagallidis leucoid differentias tradit, cum reliquarum negligat. Medicis scripsit, nec de iis agit quae usui medico non inserviunt. Duo tamen novit thymi genera; capitatum, quod nigrum & candidum dixit Theophrastus, & durius sive spicatum. Capitatum libr. 3. cap. 44. descripsit. Θρυμους ημελοσται ταδ παντων θυμιατων φρυγασιονιδεσ, φουδαλοισ πολλοισ ε σπεισ αθελιμημυθον ιχον επ' ακρου κεφαλια αυτου ποσφουλεσθησ. μαλιεσ ολι φουτου ον πιχουσαι και λαπιουλοισ τυποισ. Thymum ab omnibus cognoscitur, exiguus frutex, surculosus, exilibus foliis multis & angustis circumdatus, habens in cacumine floris capitula purpurascencia, maxime vero petroso, tenuique solo nascitur. Comam vel caput hoc thymi genus habet ad instar stechadis. Idem Dioscorides eodem libro cap. 31. de stechade; θυμιατων ιχουσαι κομω θυμους, μακροσφυλλοσ ησ εσιν ταυτα ε δεματια ον τη γουσι, &c. Coma thymi, sed folio longiore, gustu acris. Alterum genus ex professo non describit; novisse tamen ex capite de epithymo libr. 4. cap. 179. probatur. επιθυμους θυμους εσιν αυτος του αληθεστειου η θυμους τοικετοσ. ιχει ολι κεφαλια λαπια, ησφουσ, ησφουσ ησφουσ οσ τησ εσιν. Epithymum flos est thymi durioris, & satureia similis, capitula autem habet tenuia ac levia, caudas autem spargentia quasi capillaceas. Thymbrae simile aut, non ergo capitatum, sed spicatum: talis enim thymbra. Dioscorides libr. 3. cap. 45. θυμους — φεσους ταυτωσ αυτουσ μασθι ισχυλωσθησ, σπικαμ σερενσ florum plenam, virentem. Hujus thymi meminit Nicander in Alexiphar. η γιου βρουοινη θυμους ταυτωσ, thymique semine gravis. Cum Dioscorides θυμους durius thymbrae simile scribit, non intelligit thymbram capitatum, ut maxime placet viris, sed vulgarem, quae spicam habet. Nec prohibet quod apud eundem sequitur, ηχει ολι κεφαλια λαπια, και σφουσ, οσφουσ ησφουσ οσ τησ εσιν, Capitula illa thymi vulgaris sive durioris & thymbrae similis, neutiquam comparari debent cum capitulis illis quae in summo thymi κεφαλωτοσ capitati existunt, sed qualia in thymbra videntur. Summos ramos verticillatim ambiunt alioque capitula multis foliis constantia, quibus distincta est ejus spica, inter quae caliculi, de quibus emergunt suaviter purpurascens flosculi, thymi (durioris) flosculis similes, in quatuor lacinias divisi, quarum

quarum infima latior est & repanda, suprema etiam lata, sed brevior, reliquæ duæ minores, prodeuntibus è medio quinque staminibus candicantibus, quorum apices fusci coloris, & medio stilo bifido. Ita thymbraem Cretensem describit Clariss. Clusius libr. 3. histor. cap. 52. Sequitur *ὄσυχος*, pro quo scribendum *ὄσριαχός* ἔχοντα ὡς *τρίχας*. Doctissimus acerrimique iudicii vir hoc loco non quidem epithymi, sed thymi duntaxat durioris proponi existimat figuram: ideoque reponendum censet, *ὄσριαχός* ἔχοντα ὡς *τρίχας*; quasi thymi durioris spicam voluerit auctor esse mucronata cuspide, qualis est stœchadis. *ὄσριαχός* vero dici putant ipsos spicarum mucrones, à similitudine cuspidum in hastilibus, quæ quidem Homero *ὄσριαχοὶ ἢ σκουρωτήεις* appellantur. Hanc correctionem alii improbant; idque quod non de spica thymi, sed de epithymo ipso hic agi, verisimilius sit. Ac quidem *ὄσριαχόν* voce caudas fetosas (quas quidem epithymi capillamenta referunt) significari putant; (utrum vulgare epithymum describat Dioscorides, vox examinabo) quemadmodum Hippocrates, seu quisquis est auctor libelli de corde, *ὄσριαχόν καρδίαις*, cordis caudam nominavit, eâ metaphora conum ipsius cordis designans. Ad eundem quoque modum Eustathius *ὄσριαχόν* Xenophonti metaphoricè dici annotavit, *τὸ ὄσριαχόν τῆς φιλίας*, ὡς περὶ τῆς φιλίας καὶ τῆς ὀμνησθῆναι τῶν σκουρωτήεις, seu, ut alibi, *ὡς οἱ σκουρωτήεις*. Non inficior vulgatam lectionem præstare; quod vel ex Neophyto probatur, *ἔχων κεφάλια πορφύρεα, λεπία, καὶ ὄσριαχόν ὡς τρίχας πορφύρεα*; capitula habens tenuia, purpurea, levia, quasi capillos purpureos. *τὰ κεφάλια* Neophytus *καρμύμβους* vocat, palliolos Plinius, id est pileolos, quales gestabant in valetudine Romani. Hujusmodi, ut infra dicam, palleoli in epithymo reperiuntur. *ὄσριαχός* ὡς *τρίχας* vocat capillos filiosque, vel ab ipso thymo vel à palleolis his exeuntes, non fila vel mucrones capillosve qui è medio florum durioris & spicati thymi exeunt. Nisi placeat non epithymum, sed ipsum durius thymum describi à Dioscoride. A qua non abhorremus opinione. Certe de utroque intelligi verba Dioscoridis possunt. Quæritur utrum Dioscorides epithymi nomine intelligat florem thymi durioris, an id quod thymo innascitur & implicatur. Duo enim epithymi genera esse, ex Plinio constat. Hic lib. 26. cap. 8. *Item epithymum, qui est flos è thymo satyriæ similis: differentia, quod hic herbaceus est, alterius thymi albus. Quidam hippopheon vocant. Quidam aliter epithymum tradunt sine radice nasci, tenue, similitudine pallioli, rubens: siccati in umbra.* Hæc mox examinabimus. Vulgata receptaque opinio est, epithymum Græcorum & Arabum unum & idem esse; scilicet involucrum thymi capillaceum: cui tamen flos ipse thymi interdum implicatur. quippe qui à capillamentis illis recte secerni vix posset. Sed & ipse Auctor libri de simplicibus ad Paternianum, epithymum diferte describit, florem affimilem setæ, sub viridem & nauseosum. Quoniam enim epithymum crinium vel cinnorum modo capitula thymi quadam florum imagine comare conspicitur, florem idcirco dici constat: idque nominis ratione minimè refragante. Quandoquidem si *ἀγθος* dictum est, uti voluit Etymologicus, *ὡς τὸ ἀγθόν ἔστιν, τὸ τίσι τρίχων ἐν τῷ ἀγθῶντι*, quid ni ejusmodi capillamento *ἀγθος*, hoc est floris, nomen aptè conveniat? Cæterum ea capillamenta non in thymo solo, sed & in thymbra, stoebe, lino, hyssopo, serpyllo, urtica, polio, genista, chamædri, & compluribus aliis plantis reperiri certum est. Verum quod thymo innascitur, peculiariter *ἐπιθύμιον* dicitur; uti quod thymbrae, *ἐπιθύμβρον*, quod stoebeae *ἐπιφύειος* vel *ἐπιφύειον*. Ista vero capillamenta sine radice nasci, idcirco scripsit Plinius, quod nullam evidentem habent radicem; uti neque viscum, quod arboribus innascitur, scilicet cui insident plantæ: ea illis est sedes pro terra, & qua parte insident, ea est pro radice. Hæc vulgata & recepta opinio. Aliis tamen ex diverso videtur, Dioscoridem epithymum non pro illo insertitio & ascititio epithymo quo thymum, stoebe, linum, involvitur, sed pro flore thymi durioris ac spicati accepisse. Nec enim aliter hæc interpretari possunt. *ἐπιθύμιον, ἴσθιμον ἴσθιμον ἀγθόν. Epithymum flos est thymi.* Illud autem *ἐπιθύμιον*, quo vulgato utimur, quodque stoebe, lino, thymo vulgari circumvolvitur, flos thymi dici nequit. Epithymum florem esse è thymo, asserit Isidorus. *ἐπιθύμιον Græcum nomen, quod Latine dicitur flos thymi.* Nam flos Græce thymum vocatur; est autem flos thymbrae similis. Nobis vulgata placet opinio. Epithymū Dioscoridis non aliud quam *Ætii*: in hoc simile quod thymbrae innascitur. nec stoebeae, nec thymbrae alii innascitur, quam vulgare. Lib. 3. cap. 29. *Παραπολιτικῶς δὲ τὸ ἐπιθύμιον ἐστὶ τὸ ἐπὶ τῆς σπόνης φυτόμαλον. ἐστὶ τὸ ἐπὶ τῆς ἴσθιμονος καὶ λυγρόν ἐπιθύμιον καὶ τὰς ἀδανέσσων ἐπιθύμιον τῆς ὀνιάμει.*

Similiter autem velut epithymum purgat, quod stoebe innascitur & thymbrae, quod epithymbron vocatur, verum utrumque viribus debilius est. Nec Dioscorides aliud epithymum delineavit quam vulgare. Flos enim vulgaris thymi purgandi nullam habet potentiam, nec bilem, nec pituitam detrahit. *Πινόβρον δὲ τὸν μέλιτι καὶ τῷ κηταίρει φλέγμα καὶ χολῶν μίλανται, ποτὸν ἰδὲ cum melle detrahit pituitam, bilemque atram per inferna.* Tale nihil flos thymi durioris potest. *Ἄγθον* vocavit epithymum quo supra dixi modo. Alii aliter respondent, quod, inquit, Dioscorides epithymum thymi florem dixerit, haud ineptè dictum putamus. Nam cum is sciret epithymum thymo innasci, nulla radice propria, sed thymi adminiculo fultum, floresque per se albos ferre, qui cum in thymo sunt, hujus plantæ proprii videntur: ideo non absurdum duxit scribere, epithymum esse florem durioris thymi. Præterea conjicere licet, Dioscoridem epithymum thymi florem appellasse, quod à thymo decerpatur, eo duntaxat tempore, quo ipsum epithymum large floret. Adde quod idem indicare videtur nomen Græcum *ἐπὶ*, Latinis *in, sub* significans. Unde nil, inferunt, aliud nobis epithymum, quam quod *in thymo*, vel *sub thymo*; id quod flori thymi convenire nequit; ut pote qui non in thymo, neque sub thymo nascatur, sed super thymo, ea eminentiore parte, qua capitula emergunt. Fortassis ἴδὲ *Ἄγθον* Dioscorides sumpsit pro florido & rubro colore, sive rubrum id quod in thymo reperitur. Sic dixit Hippocrates, *πύλα ἀφρώδης & ἀγθῶν, σπυτα σπυμωσα, ac florida*; hoc est rubra ac sanguinea; qualia rupto intra tuberculo in pulmonibus excernuntur. Aretæus quoque in peripneumonicis *πύλον διαμῶν ἀγθῶν σφόδρα, σπυτὸν cruentum florido colore admodum perfusum*, hoc est valde rubrum adscribit. Sic *ἀγθῶν σπύμα* dicitur libr. 6. Epid. aphor. & sect. 3. *Corpus floridum & rubro perfusum.* Hesychius, *ἀγθῶν, τὰ χροματά.* Et quid impedit τὸ *Ἄγθον* exponamus pro germine, vel id quod ex Thymo enascitur, eique circumvolvitur? Hesychius, *Ἄγθον βλάστησις ἀγθῶντι, βλαστήματα.* Non opus ergo, τὸ *Ἄγθον*, florem exponere: Interpretor, *illud quod è thymo enascitur, eique circumvolvitur.* Quandoque etiam *ἀγθος* pro robore sumitur. *Æschyl.* in Prometh. *τὸ σὺν τῷ ἀγθῶν πινύχου πύρος σίλας*, id est, *καρπός, βία.* ut sit thymi *ἀγθος, γόβρον & vis thymi.* Neutiquam utrumque epithymum confundit Neophytus: unum tantum veteribus cognitum e-

Epithymum Arabum & Græcorum.

pithymi genus. *Ἐπιθύμιον*, inquit Neophytus, οἱ ἢ Κίδης, Ρωμαῖοι ἐν βόλων κρημῶν, ἴσθιμον δὲ ἐν μετρώκῳ κρημῶν, οἱ πολλοὶ καλοῦσι, καὶ μὲν μικροτέρους τοὺς καρμύμβους ἔχον ἀγθῶν ἐπὶ ἴσθιμου σκληροῦ καὶ ἴσθιμου ἴσθιμου. ἔχει ἢ κεφάλια λεπία, πορφύρεα, καὶ ὄσριαχόν ὡς τρίχας πορφύρεα. Epithymum à nonnullis cedet (forte *καρπός* vel *καρδίαις*) dicitur; Romani involucrum vocant, simile est thy-

mo quod *marzoucosbrumbum* plures vocant, sed corymbos habet minores. flos est, thymi durioris & thymbræ similis. capitula habet tenuia, lævia, quasi capillos purpureos. Involucrum vocavit quod sese thymo involveret. Sententia Neophyti hæc videtur; epithymū reperitur in thymo vulgari sive spicato, & simile est capitulo vel corymbo thymi capitati, sed est brevius. Malè capitato Thymo comparat. nec quo significatu apud Dioscoridem capiatur, intellexit. Venio ad Plinium. Hic cum ignoraret, sumi pro germinatione, vel colore, vel iis quibus dixi significationibus, sciretve, epithymum quo vulgo utebantur Medici, non esse thymi florem; duo epithymi genera excogitavit. Dioscoridis sententia est; illud esse epithymum quod è thymo quasi germinat, eique circumvolvitur. Plinius florem esse ait; addit vel ex se, vel ex alio Auctore, hanc esse differentiam inter utriusque thymi florem, quod thymum durius florem habet herbaceum, alterum vero thymum capitatum flore est albo. Nec capitato thymo flos albus; nec vulgari herbaceus. Capitatum, florem habet purpureum: vulgare, ex candido modice rubescentem habet. Scribendum apud Plinium; *Differentia quod hic helvaceus est; alterius thymi albus.* Ait thymum in quo epithymum nascitur, florem habere helvaceum, id est ex purpureo albicantem. Helvaceum & helucum colorem Festus inter rufum & album esse tradit. Helvolæ uvæ dicuntur, quæ inter album & rufum colorem mediæ. Col. lib. II. c. II. *Sunt & helvole quas nonnulli varias vocant, neque purpureæ, neque nigre ab helvo (nisi fallor) colore vocitate.* Varro lib. III. de Rustica, cap. 6. de boum corio loquens. *Corium attractu non asperum ac durum, colore potissimum nigro; deinde rubeo, tertio helvo, quarto albo.* Thymi vulgaris flos hunc habet colorem: aut enim ex purpura albicans est, aut purpureus; herbaceus non est. Docet quidem Dioscorides spicam thymbræ sive satyreæ esse *ἰχθυόειρον*: sed hic de flore sermo, non de ipsa spica thymi. Flos, ut dixi, viridis non est, sed ex purpura albicans. Alterum epithymum Plinius tenuè ait, similitudine pallioli rubens. Verba Plinii in hunc scribe sensum, *Quidam aliter tradunt, epithymum sine radice nasci, tenue, similitudine pallioli, rubens.* Quidam libri habent, *palliuri.* Verus codex, *similitudine pili.* Quam lectionem Doctissimi viri probant: sed vulgata rejici non debet. Palliolum verò vulgata significatione accipi non debet pro parvo pallio, sed est pileolus. Ut apud Ovidium,

Palliolum nitidis impoisse comis,

Hinc apud Senecam pallioli & focalati ægrotantes, qui palliolo, id est, pileo caput habent rectum, & focale circa fauces. Epithymum parvi instar glomeris habet vel pilioli, quali Romani in valetudine caput, tegebant; factum erat ad modulum capitis, illudque undique premebat. Cæterum apud eundem Plinium pro *hippophœum*, *hippophœos* corrigunt. *Stoebæ* innasci epithymum, docet Ætius. Epithymum quod *stoebæ*, quodque thymo innascitur, nec forma, nec viribus multum dissimile. Plura de epithymo lib. II. de causis cap. 23. ubi de cadyta agit Theophrastus. Doctiores *calcutum* exponunt, quod & epithymi species. *Cephaloton* sive capitatum thymum suffrutex est, pedem interdum altus, multis ramis lignosis, tenuibus & candidis præditus, quos per intervalla ambiunt folia, sibi invicem opposita, angusta, tenuia, cardiantia, acris gustus, quæ quibusdam locis hyeme decidunt. Nam *ubicunque*, inquit Clusius lib. 3. Hist. cap. 51. *sponte nascentem hanc plantam inveniebam, seu hyeme seu veris in isto, foliis viduam conspiciebam: sed utrimque ab exortu & vestigiis foliorum, prominebant veluti oblonga capitella, instar eorum quæ in origano oniti sunt, ex tenellis foliolis viridibus congesta, adeo confarctis & numerosis, ut unicum longiusculum foliū apparet. Ipsa capitella cum floribus in planta vivente observare non potui: jam enim deciderant, sed illorum duntaxat vestigia summis virgulis, sive ramulis, in omnibus plantis conspiciebam.* Hispali autem ubi maximus est ejus proventus (nam aliud Thymum non norunt) magni ejus jam resiccat: fasciculi demonstrati sunt cum suis foliis, & longiusculis capitellis suos purpurascens flores adhuc retinentibus, gratissimi odoris. Surculi capitulari spicatis, *stoechadis* ritu, floribus aperti ex pallido purpurascensibus, atque numerosis cirris implicantur, ut Adversariorum observarunt Auctores. Thymum durius, quod in hortis colitur, frutex est parvus, furculosus, pedis altitudinem non excedens; sæpius minus folia habet perquam pusilla, modicè oblonga, acuminata & hirta, brevi intervallo furculis circum adnata, colore, quod vulgatissimum est, virentia & suaviter odorata, candida vero

Thymum Capitatum.

& graveolentiora, quod rarius est. reperitur & latioribus, & tenuioribus foliis. In summis furculis capitula sunt, non *stoechadis* instar, quæ in summo unicum fert capitulum, sed juxta folia, plura in unoquoque cauliculo. Post medium veris minimorum in candido modicè rubescentium florum, & cauliculis in labro ferratis infidentium plena. Quibus defluentibus semen in coliculis gignitur, adeo exile, ut visum ferè fugiat, in ruffo nigricans. Radice nititur lignea, tenui, in fibras distracta, & inutili. Folia teneriq; cum flore coliculi, gratam in gustu acrimoniam, & jucundum admodum odorem habent.

Ἐπιθῦμις ὀψι σφάδαγ. Theodorus legit *Ἐπιθῦμις*. Vide magni Scaligeri animadversiones. Verba Theophrasti inversa existimat; & legit, *Ἐπιθῦμις ὀψι σφάδαγ καὶ ἄρῆν χερμαίνας.* Floret circa brumam. Scribe, *Ἐπιθῦμις ὀψι σφάδαγ & ἄρῆν χερμαίνας.* deletis, & *τὸν γὰρ.* pulchris admodum floribus circa æstivum floret solstitium. Fallum est serò florere; circa solstitium æstivum floribus onusta conspicitur. Majo, Junioque mensibus flores panduntur. Hæc cunctis nota Botanicis. Rationibus idem probari potest. Apes non hyeme mellificant, sed æstate; apes etiam thymo maxime pasci, extra omnem controversiam est; & mel illud optimum esse, omnes uno ore veteres recentioresq; tradunt, quod è thymi flore confectum. Insuper, si bruma, vel sero admodum floret thymus, qua ratione auguriū ex thymo capi poterit, futurum ut probe mellificetur, nec ne? Pulchre admodum florere, ex iis quæ supra dixi, constare arbitror. Thymum durius (quod delineare videtur Theophrastus) est floribus ex albo purpurascens, colore & odore gratum oculis, & naribus: alterum capitatum flores pulcherrimos aspectu gratos, purpureos fert. Servo igitur *Ἐπιθῦμις*, quæ vox non tantum pulchritudinem, sed copiam & præstantiam florum designat: ita ut non opus sit exponere pulchris floribus onustum thymum, sed copiosis, præstantibus.

Ἡ μέλιθια λαμβάνει. Omnes rei rusticæ Scriptores thymum maximopere laudant, illudque mel optimum scribunt, quod ex thymo ab apibus colligitur. Varro lib. 3. cap. 16. *Sed ut hoc (cithysum) apriissimum ad sanitatem apium, sic ad mellificium thymum.* Propter hoc Siculum mel fert palmam, quod ibi thymum bonum & frequens est. Itaque quidam thymum contundunt in pila, & diluunt in aqua tepida, ea conspergunt omnia seminaria consita apium causa. Palladius lib. I. cap. 37. *Primi saporis mella thymi succus effundit. Secundi meriti thymbræ, serpyllum vel origanum. tertii meriti rosmarinus & satyreia.* Columella lib. II. cap. 3. *Thymum & transmarina cunila, & serpyllum, sicut priore libro jam retuli, magis alvearia curantibus, quam oli-*

roribus studiosè consumitur. Idem Columel. lib. 9. cap. 4. Eadem regio facunda sit fruticis exigui, & maximè thymi & origani, tum etiam thymbræ; — verum ex cunctis, quæ proposui, quæque obmissi, temporis compendium sequens (nam inexputabilis erat numerus) saporis præcipui mella reddit thymus. Thymo deinde proxima thymbra, serpyllumque & origanum. Tertiæ notæ, sed adhuc generosæ, marinus ros, & nostras cunila, quam dixi satureiam.

Αδώς ὃδ' ἀπειρήσαντες.] Corruptus codex: scribunt alii, καλῶς ὃδ' ἀπειρήσαντες, εὐμελιήσι. Plinius lib. 21. cap. 10. Floret autem circa solstitia, cum & apes decerpunt, & augurium mellis est. proventum enim sperant apiarii largè florescente eo; læditur imbribus amittitque florem. Καλῶς, vertit, largè, cum ad verbum pulchrè dicere debuisset. Scripsit Theophrastus, καλῶς ὃδ' ἀπειρήσαντες, εὐμελιήσι, κακῶς δὲ σὺν βλάπτει δὴ καὶ &c. Etenim si pulchrè defloruerit, mellitio probe succedet; sin vero non pulchrè, secus; destruitur peritque flos. Ita nisi legas, sensum habes imperfectum.

Τοῦ θύμου δὲ σὺν ἴσῃ λαβῆς, &c.] Plinius loco citato; Semen thymi non potest deprehendi, cum origani perquam minutum, non tamen fallat. sed quid interest id occultasse naturam? In flore ipso intelligitur (vetus, integitur, Theophrastus, ἐν τῷ ἀρχῆ ἀναμεικροῦται, floribus quodam permisceatur modo) satoque nascitur. quid non tentavere homines? Adde sed particulam. Sed quid non tentavere homines? Ita Toletanus codex. Vide quæ supra dixi.

Ἀθήνησι βουλόδοποι, &c.] Plinius loco citato. Mellis Attici in toto orbe summa laus existimatur. Ergo translatum est ex Attica thymum, & vix flore (uti docemus) satum. Sed alia ratio naturæ obsistit, non durante Attico thymo in afflatu maris. Vix flore (ue docemus) satum. Hæc corruptissima; scribe, sed vix floruit decies satum, vel decimo satum, vel decimo satum: vel, vix flore, ut docemur, satum provenit. Satione raro provenit, plantis melius nascitur. Palladius in Septemb. tit. 13. Hoc mense ultimo thymum seremus, sed melius plantis nascitur, quamvis possit & semine. Agrum diligit apricum, macrum, maritimum. Columella lib. 11. cap. 111. Thymum & transmarina cunila & serpyllum — sed nos ea condimentorum causa (nam sunt quibusdam esculentis aptissima) non alienum putamus, etiam in hortis habere locum neque pinguem, neque stercoratum, sed apricum desyderant, ut quæ macerrimo solo per se maritimis plerumque regionibus nascuntur. Hæc res & semine & plantis circa æquinoctium vernum seruntur: melius tamen est thymi novellas plantas disponere, quæ cum subactò solo depresso fuerint, ne tardè comprehendant, aridi thymi fruticem contundi oportet. atque ita pinsito pridie quam volueris uti, aqua medicare, quæ cum succum ejus perceperit, depositis fruticibus infunditur, donec eos rectè confirmet. Legendum ergo, ut dixi, vix flore, ut docemur, satum provenit. Sed sensus postulat aliam lectionem. Scribe, Ergo translatum est ex Attica thymum, & vixit flore, uti docemur, satum. Sed alia ratio naturæ obsistit, non durante Attico thymo in afflatu maris. Ita hunc locum emendavit Clariss. Salmafius. Illud mel optimum esse, omnes scribunt, quod è thymo colligitur in maritimis nato. Ideo Varro Siculum laudat loco citato: Propter hoc Siculum mel fert palmam, quod ibi thymum bonum & frequens est. Cur Siculum bonum? Mari Sicilia vicina est, ac maris est insula. Alii tamè Atticum laudant, & præ cæteris Atticum, quod vocant hymettion. Cassianus Bassus libr. 15, cap. 7. Ἀριστὸν μέλι τοῦ Ἀττικῶν, ἔστι τὸ Ἀττικὸν τῶν Ἰμυττίων. καλὸν δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς ἡσίοις. καλὸν δὲ Σικελικὸν τὸ Ἰταλίων, καὶ τὸ Κρητικὸν τὸ Ἀκρωμαύριον, καὶ τὸ Κωτικὸν τὸ Χάριον, καὶ τὸ Κόϊον τὸ Καλίμνιον. Optimum mel est Atticum, & Attici Hymettion. bonum est & quod in insulis fit. Siculi optimum est Hyllaum, Cretici Acrammorion, Cypri Chythrium, Coi Calymnium. Ebulus, quoque apud Athenæum libr. 1. Hymethium laudat thymum; Καυλὸν δὲ καρχηδόνου καὶ σιλφίου, θύμον Ἰμυττίου. Alexis apud eundem libr. 15. Ἀλεξίς δὲ ἐν Κυβερνήτῃ φησὶν. Εἰσέβαιον ἰσχυρὸς τὸ ἐξ ἄσπρημον τῶν Ἀθηναίων καὶ θύμου δέσμοι πνεύ. Alexis in Gubernatore ingressæ sunt carycæ, Atheniensium insignia, & aliquot thymi fasciculi. Galenus non tantum mellitionis gratia, sed humani corporis sanitatis ergo thymum laudat Atticum, libr. 4. de Sanit. In eo cap. 5. Χρὴ δὲ εἶσθαι οἷοντ' αἶψα, τὸ μὲν αἴσθησι εἶναι Κρητικόν, Ἀττικὸν δὲ τὸ θύμα, ἢ πᾶντες γε ἀρχαίων ὑψηλῶν τε καὶ ἑσπῶν. ἰσχυρῶς δὲ αὐτῶν τῶν καμύου ἀρετῆς ἀνθρώπων ἀποκρίνονται τὸ ἐξ ὠιδῶς. Debet autem, si haberi potest, anisum esse Cretense: thymum aut Atticum, aut plane ex editis locis & siccis. Sicca sunt loca maritima, in his thymum optimum nascitur.

Διὸ οὐδὲ ἐν Ἀρχαδίᾳ, &c.] Vulgata lectio hunc agnoscit sensum: Thymbram & origanum ea solum de causa in Arcadia sponte sua non posse provenire, quod thymum ibi nequeat durare, quo flatus è mari per venire non pos-

fit. Quæ inepta, & à veritate aliena est sententia. Scribe ac distingue, οὐ γὰρ φασὶ δὴ καὶ φθίσι καὶ λαμβάνειν, ὅπου μὴ ἀναπνοὴ δύναιται ἢ δὴ τὸ θαλάσσιον. διὸ οὐδὲ ἐν Ἀρχαδίᾳ γίνονται θύμα. ἔσθ' ἢ καὶ ἐξ ἄλλων, καὶ τὰ πᾶντα ποτὰ καὶ πανταχοῦ. Id est, Nam quo flatus è mari nequeat pervenire, illic nasci durareque posse omnino negant; qua de causa in Arcadia non nascitur thymum. thymbra vero, origanum & similia multa, pluribus in locis illic gignuntur, &c. Cum ubique locorum ait Theophrastus thymbra & origanum copiose sua sponte proveniat, thymū iis locis sponte nasci recusat quæ longius sita sunt à mari, ad quæ afflatus marinus pertingere nequit. Hanc lectionem probat Plinius, & verba Theophrasti interpretatus est. Sed Theophrasti sententiam idem eludit de thymo Attico, non alibi, quam ubi flatus marinus pervenire queat, nascente, & falsum docet, quod lapidei campi in Narbonnensi Gallia thymo referti sint. Plinius loco citato; Sed alia ratio naturæ obsistit, non durante Attico thymo, nisi in afflatu maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoque non nasci in Arcadia, tunc oleam non putarunt gigni, nisi intra trecenta stadia à mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in Provincia Narbonnensi refertos scimus, hoc penè solo reddito, è longinquis regionibus pecudum millibus convenientibus, ut thymo vescantur. Falsum, inquit viri maximi, quod hic allerit Plinius, hanc fuisse opinionem antiquam de omni thymo, non vivere nisi in afflatu maris. De Attico thymo & Græco hoc tantum prodidit Theophrastus, quod capitatum esse constat: at thymum illud, quo referti sunt campi Narbonnensis Provinciae, aliud à Græco & capitato, in nostra Gallia (etiam Batavia) passim conspicitur sponte nascens (apud nos colitur in Hortis, sed solum pingue nimis odit) & in hortis sativum. Græcum thymum capitatum fuisse, non satis constat, nondum albi nigrique differentia in eò reperta, verum in spicato observata. De solo natali thymorum hæc Clusius: Cæterum non modo circa Hispaliem copiosè nascitur, (thymum capitatum) sed Gadibus etiam, qua parte insula ponte jungitur continenti; tota insuper Bœotica in maritimis collibus meridie obversis. Thymum vero vulgare, quod nonnulli durius cognominant, quoque, teste etiam Plinio libro 21. cap. 10. naturalis historiae, lapidei campi in Narbonnensi provincia referti sunt, & Mediterraneis (quemadmodum Salmanticensi agro) & aliis Hispaniæ locis, sponte crescit gracili & salebroso solo, nunc purpureo, quali in Narbonnensi Gallia, & Aquitanica, nunc albicante flore. Natum nobis Amstelodami anno 1628. thymum capitatum ex semine à Guilhelmo Boelio Ulifopone misso, quod subsequens hyems sustulit. Utrum horti culturam admitturum fuisset, me fugit. In Italia circa Neapolim inveniri, & in primis in Sicilia, auctor est Doctiss. Camerarius in Horto suo medico. Idem annuam ait esse plantam. Hoc si verum; de vulgari agunt Columella, & Palladius, cum thymum, in maritimis optimum, sterili macroque solo delectari, & plantis propagari, scribunt: id enim de capitato, si annua planta, intelligi nequit. Atque ita si sese res habet, nostram in Plinium emendationem probarem; Vix flore, ut docemur, satum provenit, sed & alia ratio naturæ obsistit. Verum annua planta non est. Quippe veris initio & hyeme viventè observavit plantam Clusius, verum foliis viduam. Ego, ut verum dicam, à Theophrasto vulgare Thymum describi, puto; in quo differentia albi & nigri observatur, quodque adeo minutum semen habet, ut visum fugiat, & maritimis gaudet, quamvis & aliis locis reperitur. Nec Theophrastus negat aliis quam maritimis locis provenire, sed ex aliorum relatu hoc refert, qui vel quod in Arcadia ob soli fecunditatè non proveniat, vel ab ipsis non reperitum fuit, idem imaginati sunt. Certe quod de olea sequitur, experientiæ refragatur. Amat quidem maritima olea; sed locis etiam longè à mari diffitis nascitur, fructumque fert.

Σφάκελοι, &c.] Corruptus codex. Scribe, σφακός. Plinius lib. 22. cap. ult. Est & sylvestris elelispacos dicta à Græcis, ab aliis phacos. Scribe, sphacos, ex Indice libr. 1. Phaco ἢ τὸ πικρῶν, vel helia phaco, sive elispaco, sive sphaco, quæ & salvia. Ita hunc locum Clariss. emendavit Salmafius. Hanc lectionem probat Apulejus; apud quem cap. 101. de salvia vulgatus codex habet, Græci elelispacon, alii crosmin, alii bechion, alii phacon, alii sphagon, Egyptii anisi, Latini salviam, alii ruffilaginem, alii corsalvium vocant. Aliter ex M. S. S. cod. legit idem Salmafius. Quidam Græcorum cission, alii elelispacon, alii sphacon, alii bechion appellaverunt. Sphacon legendum esse, assero, & probo ex ferie alphabetæ Suidæ. Σφακός, ἀντὶ τῆς ἑλελίσφακον. Ἀριστοφάνης. καὶ ὁ μὲν ἴσχυρος κερδίζουσι ἀνθρώποι, σφακός, καὶ

κόν, αἱ ἐπιπέσει πῦρρον. Emenda Dioscoridis codicem libr. 3. cap. 40. Ἐλελίσφακον, οἱ δὲ ἐλαφρόδοκον, οἱ δὲ σφάγγον: scribe, σφακός. Hesychius, σφακός, χόρτος, ἀπὸ τῆς κτήνης ἰδίαι. οἱ δὲ τὴν ἐπὶ τῶν ἔρυνων ἐπιπεσάντων, ὃ κελῶσι βροῦν σκῆ δὲ, ἰκκίον ἢ φασκός λέγεται. Sphaecon herba, quam pecus commedit, nonnullis quod arboribus innascitur male phascon vocant, cum illud phascon dicatur. De quo vide lib. 4. Constat ergo σφακόν scribendum. Apulejus alia nomina hanc plantam habere tradit. Apud Auctuarii auctorem aliter scriptum reperio. Ὅτι δὲ κίσσιν, οἱ δὲ φάγγον, Αἰγύπτιοι βήκιοι, Ρωμαῖοι δόκον, οἱ δὲ κόσταλον, οἱ δὲ σάλλοια. Hæc corruptissima βήκιοι, Ægyptium non est nomen. Pro κίσσιν vulgatus Apulei codex κισσῶν, pro δόκον, Apuleus ἀκούσι. Auctuarii auctorem scripsisse existimo, οἱ δὲ κισσῶν, οἱ δὲ φασκόν, οἱ δὲ βήκιοι, Αἰγύπτιοι δόκον, vel ἀκούσι, ut apud Apulejum habetur. Ρωμαῖοι κισσῶν, οἱ δὲ σάλλοια. Apulejum vero; Græci eleliphacum vocant, alii cistion, alii bechion, alii elaphoboscum, alii sphacon, alii phascon; Ægyptii anisi, Latini saliviam, alii tussilaginem, alii corsaliviam. Ἐλελίσφακον dicitur, quasi in tabem redacta, syderata, sole afflata. Folia enim ex arenti & cinereo squalore semper retorrída, & exsucca videntur. Eleliphacos ergo nomen accepit ab ἐλελίξαν & σφακός, duabus vocibus in unam coalescentibus. Σφακόν dictum voluit à medendis sphacelo pene demortuis partibus, narivum colorem, roburque infitum revocando. Κισσῶν vocarunt à foliis scabris, rugosis, asperis, attritorum ex lana vestimentorum scabritiem referentia. Κισσῶν σιμβρία. Pollux κισσῶν nomine villos intelligit, qui imæ vestis oræ affui solebant. Scribit enim libr. 7. cap. 14. Κισσῶν δὲ dici τὰς τελευταίας ὄρχους ἢ ἰασπίου, ἴσος ἀνοῦς vero τὸν λευκὸν κισσῶν; qui ἰσδαῖοι sunt villi quidam quæ extremæ vestis assuntur. Cistion ex M. S. legit Salmasius: fortè cisthion scribendum, quod folia salviæ cisti non valde dissimilia. Prius magis placet. Vide paulo inferius de kneationem ex Dioscoride. Cur elaphoboscum dicatur, ut verè dicam, ignoro: an à foliis asperis elaphobosco particularibus, nonnihil similibus: an quod cervi hujus delectentur pabulo, Certè Eupolis, cuius versus capite de tamarice correximus, inter cibos capris gratos recenser. Ἡ δὲ σφακόν δῶδῃ. Εὐώδῃ ab odore quem spirat salvia. Phascon, ut docet Hesychius, vocatur vocis vicinitate decepti; βήκιοι vocarunt quod tussitentibus, sanguinem rejicientibus, & tabescentibus profit. Apud Galenum libr. 7. τῶν cap. 5. mentio fit, βετίου βοτάνης, in confectioe ad sedandos dolores pectoris; in altera ad eundem affectum, eodem capite simpliciter βετίου habetur. Doctissimus Cornarius saliviam vertit, & βήκιοι pro βετίου substituendum censet; quod Plinius saliviam βήκιοι vocari tradat, & alterius βήκιοι Dioscorides & Galenus, & Plinius in suffusionibus tantum probent, ut ea loco citato non fit accipienda, sed altera, eleliphacos videlicet & salvia appellata. Interea tamen non ignorandum, βήκιοι, quod tussilaginem vulgo vocamus, pectoris morbis conducere, adeo ut de vulgari forte tussilagine locus Galeni accipiendus sit. Salvia vocarunt, quod salvos & incolames homines præstat, & ad multa, præsertim fecunditatem fit salutaris. Ætius libr. 1. Ἀγρίππης δὲ φησὶ ἐλελίσφακον τὴν ἰσθὴν βοτάνην, λευκὴν αὐτὴν κησῶσιν τεύχουσαν, ἴσιν γὰρ κερσσητικὴν συζυγίαν ζωογονητικὴν ἰπῶν ἐν τῶν χολῶν τῶν ὄσων κησῶσιν μέλαν ἢ ἀλῆν διήγου πῆν ἢ γυνή, πεπερηταία οὖσα ἐξ ἀφίδρου, & ἀνδροειότητη συζυγίαν ἀποχρηστικὴν. φασὶ δὲ ὅτι λοιμὸν κησῶσιν βοτάνῃ οὐ κησῶσιν τῆς Αἰγύπτου, τὸς ἐν τῇ χώρῃ ἀελελεφθῆντας ἀνηχῶσιν τὸς γυνῆας καὶ τῶν γυναικῶν τῆς ἰσθμῶν, καὶ ἐπὶ γυνῶν ἀελεση γυνῶν. Agrippia autem vocat saliviam herbam sacram; leane prægnantes vorant: nam vitalem conceptum continet; quare si succi ejus heminam unam cum modico sale mulier bibat, quarta à puerperii purgationis die, & viro condormiat, sine dubio concipiet: ajunt cum in Copto Ægypti pestis grassaretur, eos qui superfuerunt in ea regione, coëgisse mulieres, & uxores suas ad hujus succi adeo potentem usum, & ad plurimum sobolem pervenisse. Ob insignes quas habet facultates, Nicandro ἀλθίης dicitur, ὡς τῆς ἀλθίης ἰσθμῶν. Aut quas pestiferi morsus fert salvia vindex. Scholiastes, ἀλθίης δὲ τῶν ἐν ἰσθμῶν γυναικῶν. ὅτι ἰσθμῶν. Omnibus notus vericulus est,

Cur moriatur homo, cui salvia crescit in hortis.

Theophrastus duo salviæ describit genera; alterum urbanum, alterum quasi sylvestre; ac quidè salviæ sphaco folium lævius esse, & minus squalens quam salviæ eleliphaco. Corruptus codex; ipse sensus docet scribendum, ἢ ἴπρον αὐχμηρόν, non, αὐχμηρότερον, ut ediderunt. Quod de eleliphaco sequitur, etiam corruptum. Rectè pro, βαρύτερον, Scaliger emendat, τεραχύντερον. Plinius salviæ hæc genera turpiter, vocum vicinitate deceptus, confun-

dit cum lente, triaque facit genera, quasi salvia à Dioscoride delineata aliud salviæ genus esset. Salviam descripsit Dioscorides libr. 3. cap. 40. Ὁ μὲν ἴσιν ἰσθμῶν, πολυκλωνῶν, ῥαβδῶν τετραγώνων καὶ ὑπολευκῶν ἴσθων. φύλλα δὲ μέλαια κυδωνία ἰσκόσι, ἐπιμηκίστατα ἢ τῶν ἐ τεραχύντερον & τεραχύντερον, λεληθότως, ὡς περὶ τὰ ἀνατέλλουσα τῶν ἰσθμῶν δασύα, (vet. ἰσθμῶν ὑπολευκῶν δῶδῃ) ὑπολευκῶν, σφοδρῶς δῶδῃ, βρωμῶδῃ. (Catac. ἰμβρομεον τῆ γόσσει κερσῶν) κερσῶν ἢ ἐπὶ ἀκρωτῆ καυτῶν ὡς ἰσθμῶν ἀγέλιον ἴσθων. φύλλα δὲ ἐν τεραχύντερον χλωρίοις. Frutex est oblongus, ramis numerosis, virgas habens quadrangulas & albicantes: folia mali cotonei effigie, sed longiora, asperiora, crassioraque, & attritarum vestium modo, (unde; ut dixi supra, impositum nomen κισσῶν) ita parum villosa, vix ut quisquam villos animadvertat, subalbida, vehementer odorata, sed virosa: semen summis in caulibus, sylvestri hominino simile gerit. in asperis nascitur. Doctissimi viri pro μέλαια κυδωνία, legunt ἰσθμῶν, & sic apud Crateram legi, asserunt. Ita quoque legitur legendum contendunt ex Plinio; qui libr. 25. cap. 22. scribit; Nostri qui nunc sunt herbarii, eleliphacon Græcè, Latine saliviam vocant, mentæ similem, canam, odoratam. Non dicam Plinium salviæ historiam confundere, nec mentæ saliviam posse comparari; sed ipsum Plinium paulo ante, ubi singularim foliorum mentionem facit, tradere folia eleliphaci similia esse malo cydonio. Habet id ex Dioscoride, cujus vulgatam lectionem & Oribasius & Serapio defendunt. Idem Serapio legisse videtur, καὶ τεραχύντερον, ἢ τένοντερον, λεληθότως, &c. Et folia ejus sunt similia foliis citronorum, nisi quia sunt longiora & strictiora, & rugosa, sicut est rugositas panis postquam abluatur, antequam extendatur & reponatur, &c. Utraque lectio facile tolerari potest, sed vulgata Oribasii nititur auctoritate. Cæterum locum hunc Dioscoridis ex optimo codice sic legit Clariff. Salmasius. φύλλα δὲ μέλαια κυδωνία ἰσκόσι, ἐπιμηκίστατα ἢ καὶ μικρότερα, καὶ τεραχύντερον, ὡς περὶ τὰ ἀνατέλλουσα τῶν ἰσθμῶν δασύα, ὑπολευκῶν, σφοδρῶς δῶδῃ, ἢ βρωμῶδῃ. Quæ totidem, inquit, verbis in scripta sua transtulit Ætius. Apud Ætium non nemini me hanc lectionem invenire; memoriæ fortè lapsus. Apud alium quendam hanc lectionem repperit vir summus. Homines sumus, facile quid excidere potest. Eandem quam Salmasius tradit lectionem, apud Mathiolum legi, qui in suo codice sic legi testantur; Ἐπιμηκίστατα δὲ ἢ (postrema vox negligentia librarii apud Clariff. Salmasium omiffa, idem μικρότερα) σμικρότερα & τεραχύντερον (Salmas. λεληθότως, Typographi error est) ὡς περὶ τὰ ἀνατέλλουσα τῶν ἰσθμῶν, &c. Longiora autè & minora, & aspera, rædium fallentia, ut vestium (ut ita dicam) attritiones. Ruellius vertit, quæ sensim quasi vestium scabritiem referant. Oribasii interpres, & quæ sensim attrita vestis modo scabra sunt. Eandem & Clariffimus Janus Saracenus lectionem in altero codice haberi testatur; nobis vulgata placet, quam & Oribasius & Serapio probant. A quorum lectione, nisi contrarium doceat experientia, non facile recedere licet. Eleliphacos Dioscoridis, quæ cydonio malo, quantum ad folium, similes, magis cum eleliphaco Theophrasti convenit; quia latiora habet folia, quam cum sphaco, quæ minora, nec tam squalentia, & læviora. Plinius ex duobus aut pluribus auctoribus, quod quandoque facit, unius plantæ historiam contextens, mirè omnia confudit, perturbavit, miscuit. Hic lib. 8. cap. jam sæpe citato scribit. Est & sylvestris, eleliphacos dicta à Græcis, ab aliis sphacos. Est ea sativa lente levior, & folio minore, atque sicciore & odoratiore. Est & alterum genus ejus sylvestris, odore gravi: hæc mitior. folia habet cotonei mali effigie, sed minora & candida, quæ cum ramis decoquantur — Nostri qui nunc sunt herbarii eleliphacon Græcè, Latine saliviam vocant, mentæ similem, canam, odoratam, &c. lib. 26. cap. 6. Altera (bechion scilicet) à quibusdam salvia appellatur, similis verbasco, conteritur ea, & colata calefit, atque ita ad tussim latevisque dolores bibitur. Doctissimus Dalecampius, ut Plinium ab hoc tum turpi & insigni errore vindicet, & ne videatur lentem cum salvia confundere, locum hunc sic legit & restituit. Est & sylvestris phacos Græcis dictus, ab aliis sphaco; ea est sativa lente altior, folio tenui. Eleliphacos folia habet cotonei mali effigie, sed minora, candida, longiora, asperiora, odorata, hæc minor. Est & alterum genus ejus sylvestre, odore gravi, folia cum ramis decoquantur. Pergit Dalecampius, Corruptissimus hic locus ex Dioscoride sic est restituendus. Quam sylvestrem vocat, sphacelon puto esse Theophrasti: quam cotonei mali effigie describit, est apud Dioscoridem historia salviæ, quam cum phaco & sphaco ineptissime confundit. Hactenus vir doctissimus. Hanc quidem probarem lectionem, si alicujus codicis auctoritate esset munita; verum cum

constet

constet Plinium plantas, quæ nomén vicinam acferè idem habent, confundere ac perturbare, & quod huic debetur, alteri adscribere, correctionem viri summi probare nequeo. Accedit quod correctio hæc, nimium à vulgata recedat lectione. Doctissimus Pintianus ex antiquo Tolerano codice eundem locum sic emendat: *Est & sylvestris elelisphacos, dicta à Græcis, aliis phacos, sativa lente levior, & foliominore; hæc mitior. Est & alterum genus sylvestris odore gravi: folia habet cotonei mali effigie, &c.* Reliquæ autem particulæ redundant ex codice antiquo. Hæc lectio non temere réjicienda; utpote partim ex Theophrasto, partim ex Dioscoride concinnata. Aliter corrigit Nobiliss. Salmasius; *Est sylvestris, elelisphacos dicta Græcis: aliis sphacos dicta sativa, lente levior, & folio minore, atque sicciore & odoratiore. Est & alterum genus ejus sylvestrius, odore gravi. Hæc mitior folia habet cotonei mali effigie.* Sic, inquit, restitimus hunc locum ex veteribus libris, nulla fermè littera mutata, qui in vulgatis perturbatissimus ac corruptissimus. Placet quidem hæc lectio, sed unum in ea displicet, quod corrigit vir summus, *hæc mitior folia habet cotonei.* Elelisphacos Dioscoridis & elelisphacos Theophrasti, idè; at non elelisphacos asperior. nisi fortè placeat hanc differentiam non observatam à Plinio, ac plane quod de asperiori tradit Dioscorides, mitiori adscriptum. Scribo; *Est sylvestris elelisphacos dicta Græcis; aliis sphacos dicta sativa, lente levior, & folio minore atque sicciore, & odoratiore; hæc mitior. Est & alterum genus ejus sylvestrius, odore graviore; folia habet cotonei mali effigie.* Hæc lectio cum iis quæ de sphaco & elelisphaco tradiderunt Dioscorides & Theophrastus satis convenit. Malè Plinius inter lentis genera recenset elelisphacon. Quod non alia de causa factum credo, quam quod *φακός* in ejus est nomine, & quod *σφακός* in genere reperitur. Planè dissimilia, sive formam figuramve sive facultates & virtutes consideres, sunt lens & elelisphacos, vel sphacos; illud tantum simile habent, quod *λενς φακός*, salvia *σφακός* dicatur. Primum de lente legumine agit, deinde de palustri lente; cui subjicit, *Est sylvestris elelisphacos dicta Græcis*, quasi salvia asperior, quæ elelisphaeos, esset lens sylvestris; quod perridiculum est. Addit, *aliis sphacos dicta sativa, lente levior.* Ubi tradidit elelisphacon esse lentem sylvestrem, Græcis ita vocatam; subjungit aliis sphacon appellari sativam, quæ lentem habeat levior, hoc est *ἡπλοῦ ἀρχυμῆρον*, & folium minus, eandemque esse mitiorem. Hoc ex Theophrasto; qui *ἡπλοῦ φακός* & *σφακός* ita distinguit, ut alteram urbani & mitioris generis, alteram sylvestris & asperioris generis faciat. Theophrasti *σφακός*, ut dixi, mitis est & sativus; elelisphacos asper & agrestis. Ineptè Plinius *σφακός* cum *φακός*, salvia cum lente confundit; & *σφακός*, quod absurdissimum est, lentem sativam esse scribit. *Lente levior, & folio minore*; cum tradat Græcus auctor. *σφακός* habere folium *ἡπλοῦ καὶ ἡπλοῦ ἀρχυμῆρον*, minus, nec tam squalens ac elelisphacos. Granum, vel semen lenti simile non fert *σφακός*, nec elelisphacos, sed hormino, ut tradit Dioscorides. Rectè hoc genus mitius dixit. *ἡπλοῦ ἀρχυμῆρον* tradidit Theophrastus. Sequitur; *Est & alterum genus sylvestrius, odore graviore.* In vulgatis Theophrasti codicibus *βαρύτερον* scriptum, pro quo sensus ipse postulat legendum *περὶ χυμῆρον*. Nam: *ἡπλοῦ ἀρχυμῆρον* & *ἡπλοῦ ἀρχυμῆρον* opposita sunt. *Βαρύτερον* vero & *ἡπλοῦ ἀρχυμῆρον*, nullam contrarietatem habent. Vult Theophrastus sphacon minus squalentem esse, elelisphacon vero asperior, ac magis squalentem. Plinius *τὸ περὶ χυμῆρον*, pro quo Libertum legere *βαρύτερον* existimavit, vertit, *odore gravi.* Sed Dioscoridem sequitur Plinius. Hic elelisphacon, *σφάκρος δὲ ἀπὸ βρωμῶδης* dixit, id est, *valdè odoratum, sed divinum.* Talia odorem gravem habere dicuntur. Plinius Dioscoridem secutus est, ut probant sequentiæ. *Folia, inquit, habet mali cotoneæ effigie.* Verba Dioscoridis supra citavi. Fungus & stipes foret Plinius, si elelisphacon folio mali cydoneæ mitiorem pronunciasset. Dioscorides quidem non tradit, utrum de mitiori, an magis squalente, loquatur; sed ex descriptione facile colligi potest de asperiore illum agere, utpote qui folia habet majora, latiora, crassiora, & attritarum vestium modo parum villosa, ut quisquam villos animadvertat. Idem Plinius menthæ similes salvia inquit. Hoc vero ex Dioscoride non habet. Nulla similitudo menthæ cum salvia; nisi forte ob cantiam folia menthastrò comparari velit. Alibi salvia cum verbasco similitudinem habere tradit. Salviæ folia sylvestri verbasco nonnihil similia. Salvia describit & Apulejus cap. 101. his verbis. *Elelisphacos agrestis graviore est odoris, usualis vero, quæ est boni odoris ac lenioris, salvia vocatur. Est igitur frutex sive sarmentum longitudine porrectum, subalbidum, vir-*

gis majoribus & quadratis, cum foliis paulo asperis, odoris boni, & fructus sive semine in summitate ramorum, simili ormino agrestis. Nascitur asperis locis. Et est virtutis reddarquentis cum acrimonia. Salvia alia major, alia minor. Major quadrangularibus, lignosis caulibus, in alas effusis luxuriat, circa quos folia lata, oblonga, rugosa, aspera, subalbicans, verbasco sylvestris foliis latis similia, sed scabriora ac minus candicans, attritorum ex lana vestimentorum scabritiem referentia; præsertim cum consueverunt; tum enim subalbida, cinereaque, hirsuta, rugosa, & exoleræ attritæque laneæ vestis modo scabra conspiciuntur; flores in summis ramulis eminent falcati, lamii aut orvalæ similes, colore cæruleo purpurascens; succedente in receptaculis semine subnigricante: radix dura lignosa fibras demittit. Variat in foliis & floribus.

Salvia Scabrior Dioscoridis.

Foliis est viridibus & crispis, purpurascens, versicoloribus, sic vel totis, vel partim albidis, vel partim viridibus, partim purpurascens. Reperitur & genus ejus foliorum pediculi ac nervi, ac recens enata folia atro rubent; floribus communiter cæruleis, rarius candidis. Floret Junio, Julioque mensibus, aliquando etiam serius. Locis asperis & ruderatis in Germania reperitur. Salviam hanc quidam *σφακός*, vel, ut vulgatus codex habet, *σφακίλον* volunt esse. Horum neutiquam probo sententiam. *Λείότερον*, inquit Theophrastus, *τὸ φύλλον ἢ σφακῆ (σφακίλου) καὶ ἡπλοῦ, καὶ ἡπλοῦ ἀρχυμῆρον*. Sphaco folium lævius, minus nec tam squalens: majoris ac jam descriptæ salviæ folia, majora, latiora, squalentiora, neutiquam læviora. Ergo elelisphacos salvia hæc, non sphacos vel sphacelus. Minor salvia fruticosa quoque stirps est, alas in latitudinem expandens, priori similis, sed minor. Caules hujus teneriores sunt; folia oblonga, minora, angustiora, minusque scabra. Hoc testantur adversariorum auctores. Lugdunensis subalbicans inquit esse minus scabra. Majorem Adversariorè auctores salvia, majorè scabriorem Dioscoridis vocant. Unde facile colligi potest minorem non æquè esse scabram. Belgæ præterea majorè *groove Salt & Sabte*, minorem *finne Sabte & Salt* ab asperitate, & lævior vocant: *Læviora finne*, asperiora *groove* vocant. Minorem salvia iidem Adversariorum auctores his verbis describunt; *Altera vero differentia, quæ auritis, aut pinnatis est, ad imum Circeæ modo, foliis, minus squarosis & coriaceis, minoribus multo, eoque nobilem (Belge edele) dictam & sphacelum putamus.* Hæc omnia ostendunt, minus scabra esse folia; (quilibet experimentum sumat, vulgata satis planta, ii) quibus, parte qua pediculo insunt, duo hinc inde foliola exigua adnascuntur, primarum aut auricularum

Salvia Minor.

auricularum quadam similitudine: flores spicati, veluti superioris, carulei: radix quoque lignosa est, cum gravitate quadam, sed minime molesta. Odorata utraque est; sed præstat minor. Variat foliis auritis, vel pinnatis, & non auritis, foliis aliquando lavendulæ concoloribus, sed latioribus, & gravioris odoris, rarius luteolis, flore cæruleo, rarius albo. Floret quo prior tempore. In campestribus Hispaniæ, in Massiliensi agro, in compluribus Italiæ provinciis sponte crescit, apud nos hortenſis. Hanc *σφακελ* Theophrasti assero, foliis est minoribus, levioribus, minus asperis, ut scribit Theophrastus. Alii sphacelum, five salviæ agrestem volunt scorodoniæ Cordi. Cauliculos erigit quadrangulos, nonnihil hirsutos, circa quos folia salviæ, (betonica similia) sed breviora, latiora mollioraque: flosculi è cauliculis & adnatorum ramulorum uno erumpunt latere hiantes ac falcati, veluti lamii, sed minores, in albido pallentes. Succedunt semina, in singulis pericardiis, quaterna nigricantia. Radix fibrosa, stirps annua est, odore minus quam salvia graveolet, & vinosum quiddam spirat. In sylvis frequens reperitur, & juxta sepimenta, & agrorum margines. Solo gaudet aliquantulum macro, non tamen omnino sterili ac sicco. Junio, Julio ac Augusto mensibus cum flore ac semine viget, ac tunc quidem colligenda ac reponenda est. Nobis non videtur sphacelos, quod salviæ non sit satis similis, foliaq; habeat latiora. Duo enim illa salviæ genera, quæ delineat Theophrastus, eo tantum differunt, quod alteri folium minus, levius, nec æquè squalens; alteri vero contra major, asperior, ac magis squalens. Planta vero quam scorodoniæ Cordus vocat, nimium à natura & facultate salviæ recedit. His salviæ Creticæ historiâ subnectemus. Hæc, ut Bellonius libr. 1. observat. cap. 16. tradit, poma fert. Illiè (in Creta) inter stirpes nemoratu dignas crescit salvia, poma ferens, esus apta, quæ rustici legere solent, hisque saccos plenos in proximas urbes venum deferunt: initio Maii foliis inherentia inveniuntur gallarum magnitudine, lanugine obducta, dulcia, & grati saporis. Tradunt *φλασκομυλία* vocari, credo propter fastum. *φλασκός* enim fastus, *τύφος*, ut exponit Hesychius. Sed puto scribendum, *σφακελ*, id est, salvia mala. Eleganter describitur à Clusio lib. Hist. 3. c. 41. prior salvia, quæ latifolia & pomifera nata est ex semine è Creta eisdem misso à Cl. V. Honorio Bello Medico; Fruticat ea alterius salviæ modo in multos ramos sparsa, quadrangulos initio & densa lanugine obsitos; qui deinde in ligneam substantiam transeuntes, istam quadraturam omittunt, teneriores autem rami retinent, densioreque lanugine sunt obsiti. Folia ex ad-versa alternis nascuntur, semper bina, inferna parte valde lanuginosa; altera vi-

rentia, & veluti attrita, salviæ latifoliæ, foliorum instar, appendices utrimque secundum pediculum habentia, & veluti aurica, nonnunquam etiam appendicibus carentia, nec tam ampla ut in latifolia vulgari; nec etiam adeo angusta, ut in vulgari minore, quæ aurita habet folia. Extremos ramos ambiunt verticillatim seni & plures calculi, in quibus flores, vulgaris floribus forma quidem similes, sed coloris ex albo

Salvia Pomifera.

purpurascens: quibus cadentibus, semina nascuntur in cauliculis terna aut quaterna, crassiora quam in reliquis salviæ generibus, & illos ita replentia, ut quasi bacca appareant. Totius plantæ odor paulo vehementior, quam alterius salviæ. In Creta baccas, seu poma (quæ duntaxat quadam tantum excrescentiæ sunt) fert uncialis interdum magnitudinis, multa lanugine obsita, orbicularia, qualia ex Ægypto olim accipere memini, & ab Honorio Bello è Creta accepta, in proposita tabella exprimi curabam. Sed in hac provincia, utpote minus frigida, nulla adhuc tuli. Veramque differentiam, & foliis auritis, & non auritis unica tabella exprimere curavi.

Πρασιον, &c. Praesiosus viror, aut certe virosus odor, videtur appellationem dedisse marubio (ut viris magis placet) tam nigro foetido, quod ballore dicitur, quam albo odoro. Marubio nigro odor quidem ingratus, sed porro dissimilis; contra albo odor gratus. Neutri color prasino valde similis. Puro, nomen *πρασιον* impositum à cauliculis quadrangularibus. *Πρασιον*, inquit Hesychius, *αἰ ἐν τοῖς κήποις τετραγωνοὶ λαχανικῶν, εἰς πρᾶσιον ἀπὸ τοῦ πρᾶσι τῶν κήπων*. Interpres Homeri; *πρασιον*, *αἰ δ' ἀχανειον*; *ἢ αἰ τῶν φυτῶν τετραγωνοὶ ὄντες, αἰ τῶν κήπων*; areas & areolas Columella vocat. Erunt enim ad olerum conditionem quadratæ dispositiones, quæ *πρασιον* dicuntur, in laterculi formam. Laterculum quadratum caulis marubii refert. Vel *πρασιον* dixere, quod *αἰ τῶν πρᾶσιον* coletetur. Dioscorides de marubio albo; *Φύττει ἀπὸ τῆς ἐπιπέδα, ἢ ἐπέδα, nascitur circa domorum areas & rudecta*. Latini marubium vocant. Plinius cap. 22. lib. 20. Marrubium plerique inter primas herbas commendavere, quod Græci prasios vocant, alii *linostrophon*, nonnulli *philopeda*, aut *philobates*, notius, quam ut indicandum sit. Cur ergo cum prasio porro multis in locis confundit Plinius? Strachyn Dioscorides lib. 3. cap. 20. *πρασιον*, marubio, similem ait.

Plinius

Plinius lib. 24. cap. 19. porri similitudinem habere tradit; τὸ πρῶτον πορρῆον, τὸ δεύτερον μαρῶνιον. Idem Plinius linostrophon, philopedam & philocharen utrumque marubium vocari scribit; cum auctuarii auctor album tantum philopedam & philocharen vocari scribat. Ὅτι δὲ ἀπατῶνται, οἱ δὲ φυλλόφωρες, οἱ δὲ σπειροδύλον, οἱ δὲ κρηλοπέδιον, οἱ δὲ φιλόφωρες, Ῥωμαῖοι μαρῶνιον. Aliqui eupatorium, alii philophares, alii eripedilium, alii, camelopodium, quasi camelipedem; alii philophares, Romani marrubium. Pro philophares Plinius philochares, pro philophares, philopeda Plinius. Uter rectius, non facile quis asseret. Forte φυλλόφωρος, quod pluribus foliis stipatum sit; vel φυλόφωρος, quod folia viridia, tecta alba lanugine, gratiam quandam habeant. Philophares vel philopeda cur dicitur, me quidem fugit. Linostrophos dicitur, quod cincinni, circi, funiculi ex eo fierent, qui ex lino facti viderentur. Lanuginosa quæ habet folia, lanosa videntur. Vel linostrophos, quod rotunda ac incana habeat folia; vel quod folia ob lanuginem contorta videantur. Marrubium; quod marcescentibus & tabescentibus proficit. Dioscorides, τὰ φύλλα ἐξῆρα σὺν τῷ σπέρματι ἐφόδρα σὺν ὕδατι ἢ χυμὸν ζύειν, χλωρὰ δίδεται ἐν μίλιτῳ φθιστικὸς, &c. Hujus foliorum siccorum simul & seminis decoctum, aut etiam recentium foliorum succus unâ cum melle tabidis exhibetur. Vel marubium dicitur, quod folia marcida & squalentia sint, quasi à rubigine exela forent.

Δύο γὰρ.] Plinius etiam duo agnoscit genera. lib. 20. cap. 22. Castor marrubii duo genera tradit; nigrum, & quod magis probat, candidum. Dioscorides etiam duo agnoscit marrubii genera. Quod verè πρῶτον & ballote dicitur, nigrum marrubium à foliorum similitudine vocatur; sed quod Theophrastus marrubium vocat, album videtur esse Dioscoridis. Hujus duo observavit genera: alterum cui folium herbaceum, quodque magis ferratum ac incisuris profundioribus, magisque conspicuis est. Scribe, ἡ δὲ καὶ πρὸς ἐπιπέρας ἐνδύλου σφάραξ ἐ βαρῆας; delecta voce improba ἐπιπέρας, quæ ex margine in textum irrepit. Alterum, inquit, folium rotundius habere, & valde squalens instar elelisphaci, id est majoris salviæ. Scribe, κατὰ τὸν ἐλελισφάκον. Sphacelos enim, vel, ut vulgati codices habent, sphacelos minus squalens & lævius. Marrubium alterum valde squalens. Hanc candidi Marrubii differentiam non observavit Dioscorides, quod nullius usus sit medico practico. Describit Marrubium lib. 3. cap. 119.

Marrubium Candidum.

Πρῶτον γὰρ μετὰ τὴν δὲ μίλιτῳ πολυκλάδον, ἐπιπέρας, λευκὸς, πρῶτον τοῖς βαρῆας φύλλον δὲ τῷ μεγάλῳ διακτύλῳ ἴσων, ὑποσφραγῆλον, δασύ, ἕρπον, πικρὸν τῇ γούσι. ἐκ δὲ σφραγῆτων δὲ ἐπὶ τῷ κοιλῷ τῷ ἀπὸ μίλιτῳ, καὶ αἰθὴ ἰσίου ἀπὸ δύλων τοσχερία, φέεται

αὐτὸ τὸ ἐλελισφάκον καὶ ἱερὸν. (alter ἱερὸν, sed perperam.) Marrubium frutex est ab una radice ramifusus, subhirsutus, candidans, virgis quadrangularibus: folium pollicem æquat, subrotundum, villosum, rugosum, gustu amarum. Semen est in caulibus ex intervallis: flores verticillato ambitu asperi. Nascitur circa domorum areas, & rudelia. Docti pro ἱερῶν, legunt ἱερῶν, sed præstat ἱερῶν legere. Supra dixi, unum & quidem album delineare marrubiū, sed forma & facie varians: aliis tamen alia est sententia. His placet cardiacam vulgo dictam, marrubium primum Theophrasti esse; quadrangulares promit caules, crassos, duos tresve pedes altos, obscure ac ex nigro rubentes: folia nigricantia veluti urticæ, majora latioraque multo quam marrubii, laciniosa, ac profundis incisuris dissecta. Calyces duri ac pungentes orbiculatim caules amplectuntur, à quibus flores exeunt ex albedo purpurei, veluti lanii, sed minores. Semen parvum ac nigricans. Plurimæ pro radicibus fibræ ab uno veluti capite descendunt. Tota herba gravi satis odore prædita, gustu amaricat, à Junio in multum usque Autumnum viget, floret, ac semen perficit. Caules hyeme intercidunt; radix vivax est. Ruderibus lapidosis, ac aliis incultis & asperis locis gaudet: juxta sepem & veteres muros subinde invenitur; in hortis nimis facile coalescit. Non male cum Theophrasti primo marrubio convenit. Foliis enim est herbidis, profundis fatis incisuris. Sed hanc apud veteres pharmacopolas usum habuisse, non puto. Equidem Dioscorides delineasset. Scio quosdam pro Herculana habere sideritide; sed ubi folia salviæ similia? Dioscorides lib. 4. cap. 33. Σιδερίτις, οἱ δὲ Ἡρακλείων, πῶς ἐστὶ φύλλα ἔχουσαι ὁμοίαν πρῶτον, ἐπιμυκίστερ δὲ αὐτῆς τὰ τοῦ ἐλελισφάκον ἢ δρύος. μικρὸν πρῶτον τὸ καὶ τοσχερία. Sideritis, quam aliqui Heracleam vocant, herba est foliis marrubii, sed oblongioribus, & ad salviæ & ad quercus foliorum similitudinem, minoribus tamen & asperis. Cardiaces folia cum salvia comparari nequeunt, nec folia aspera, minoraque salvia aut marrubio. Cardiacam dictam voluit, quod cordis medeatur morbis. Propius ad Marrubium Theophrasti accedit, quam ad sideritin Herculanam. Fieri potest Theophrasti ævo usum in medicina obtinuisse, Dioscoridis vero tempore neglectum. Rectè Horatius.

Multa renascentur, quæ jam cecidere cadentque,
 Quæ nunc usus habet medicamina, si volet ille,
 Et ratio quibus est & vis & norma medendi.

Illud tamen cardiacam primum Theophrasti impedit esse, quod folia habet profundè quidem incisa, sed non ferrata. Vulgare ac alterum marrubium à Dioscoride delineatum, complures edit quadrangulares cauliculis, pedem altos, tenuique lanugine albicantes: folia per intervalla bina, subrotunda, rugosa, ambitu incisa, & ipsa candicante lanugine pubescentia. Flosculi in non nihil pungentibus conceptaculis subcandidi caulem verticillatim per intervalla ambiunt; semè subrotundum, asperiusculum. Radix fibrosa nigricat. Tota herba suavis, & grati est odoris, & nonnihil moschum redolet, præsertim hybernis mensibus. Folia hyeme non cadunt, floret alero à fatione anno, Julio & Augusto mensibus. Juxta parietes, vias, semitas, agrorum margines, locis neglectis, arenosis collibus, pingui etiam & læto solo pignitur. Omnibus regionibus familiare, sed pro cæli solique ratione variat, mutationemq; subinde accipit. Quod Hispanicum vocant, foliis est longioribus magisque carnosissimis, hirtis, albis, & suavius redolentibus. In Belgii hortis variat Hispano semine natum. Contra Creticum foliis est angustioribus; fruticat caule contorto, gracili, rotundo; aliquamultis exilibus alis donato, poli montani non disparibus, & quam prassii nostratis multo candidioribus, teneriuscula lanugine obfusa. uti & folia angustiora, oblongiora, leviter serrata, in angustum abeuntia, mellissæ Turcicæ equalia; ex intervallis multo argutiores & minores verricelli, sideritidis aut retrahit non dispares hærent. Flosculi prætenues indidem emicant albidus marrubii, quod quanta quanta est odore & lanugine præfert. Alia duo genera in prodrome suo descripsit Bauhinus; quorum primum crispum vocat, alterum album villosum. Nigrum marrubium delineavit Dioscorides lib. 3. c. 117. Βαλλυτὴ ἢ μετὰ πρῶτον (Ald. ἢ μετὰ πρῶτον καλοῦσι, male, non magnum nigrum vocatur prassium, forte ἢ μετὰ πρῶτον καλοῦσι) καὶ οὗς αἰθῆσι πικρῶν, μέλανας, ἐπιπέρας, ἐκ μίλιτῳ πρῶτον. φύλλα δὲ πρῶτον ὁμοίαν, μετὰ τὸν δὲ πρῶτον ἕρπον καὶ μέλανα καὶ δασύ, ἐκ δὲ σφραγῆτων & κρηλοπέδιον μελίσσοφυλλου, δυσίδη. ὅθεν καὶ τὸ αἶθρ δὲ αἶμα ἀδελικταὶ λουκρὸς τὸυ καλοῦς τοσχοῦδός. Ballote, seu marrubium nigrum caules edit quadrangulos, nigricantes; subhirsutos, ab una ra-

dico

dice numerosos, foliis marrubii, at majoribus, rotundioribus, nigris & hirsutis, caulem per intervalla cingentibus, apiastri similitudine. Unde hanc aliqui apiastrum vocaverunt, sed flores candidi, una cum foliis orbiculatim caules ipsos ambiunt, &c. Βαδικωτί nomen accepit, ὡς τοῦ βαδικοῦ ὄσπρις quod ad veteratos aurium dolores sit efficax. Galenus lib. 7. simpl. καὶ ὄσπρις ὄσπρις ὁδῶναι ἢ δὴ κερματομίνος αὐτὸ ὡς ἄλλομα- βάνουσι, ἵφ' ὅσον ἀσφράξιαι, ὃ δὲ ἀσφράξιαι πρὸς τὸ ἀσπρῶν, καὶ πρὸς τὸν μνήριον ἀσφράξιαι ἵφ' ὄσπρις. Et ad aurium dolores in veteratos adhibent, in quibus sane obstructions desicere, meatumque ipsum & ramos membranarum est usus. Βαδικωτί ergo quod aures obstructas penetrando, non secus ac jacululum corpus aliquod, aperiat; marrubium à similitudine foliorum; nigrum à colore, qui ad colorem fuscum magis vergit, quam in marrubio, dicta est ballore. Ex Ori- batio & vetusto Lacunæ codice Saracenus, ἃ μίλανα, ad- didit; quod non improbamus. Idem pro καλοπύριον λέγει, legit, λαδική, ut ad præcedens, ἄνθη, referatur. Nam quod ad caules spectat, jam in principio capituli auctor nigri- cantes eos esse admonuit. Videamus quam feliciter hunc de marubio nigro locum exscripserit Plinius libr. 27. cap. 8. Balloren alio nomine melamprasion Græci vocant, herban fruticosam, angulosis caulibus, nigris, hirsutis foliis vestientibus, majoribus quam porri, & nigrioribus, γρὰν ὀ- lentibus. Vocis similitudine, ut supra annotavimus, & millies ostendimus, deceptus. Porro majus folium ballo- res scribit; quod est falsissimum. Τοῦ προσιόν & τὸ προσιόν non distinguit Plinius, vel aliud agens, aliud cogitans ad Li- berti legis, προσιόν, verba non satis attendit. Balloren Dioscorides μελισσόφυλλον vocari ait. Quæri solet quomo- do versus hi Nicandri intelligi debeant.

Ἡ μίλαν ἢ προσιόνιο χλοανθῆος ἐρενα κῶψας,
Χρασιμησίου ὄφιτος, πῶν ἀργῆτι στυ οἴνω.
Ἡ πρὸ ἀσφραγίου κατεύρουσεν οὐζῶτα μύρου
Πρωτοχόου, σερραῖς δὲ πρὸς φραγμαγεῖται γάλακτι,
Τὴν ἢ μελισσόφυλλον ἐπικλείουσι βοτάνης,
Ὅτι ἢ μελιπύριον τῆς γὰρ πρὸς φύλλα μελισσῶν
Ὀδμῆ ἡλθρόνυμα μελιτῶν, ῥοιζήδον ἵνται.

Quin & marrubii viridantia germina tundens
Profueris, si mista mero simul hauseris albo.
Tum sobolis infensam, dum mammæ fugit manes,
Compositis odoris quæ teples lacte juvencam,
Agrestes meliphylon eam dixere bubulci,
Sive melittænam, quod capreæ mellis odore
Scribere apes cicerian soleant & sidere ramis.

Scholias t sententia est, unam eandemq; esse plantam, μελισσόφυλλον ἢ τὸ μελιπύριον αὐτὸ προσιόνιο ἢ ποιμῖνος χλοανθῆος ἀλφ' τὸ ὄσπριον μελιτῶν ἢ αὐτῶν. meliphylon & melittænam prafium vocarunt pastores, quod à mel odore referat. Contra prafii o- dore non delectantur apes, nec prafium mellis odore ha- beret. Insuper Galenus, Dioscorides, prafium & melissam diversas statuunt plantas. Galenus libr. 7. simpl. μελισσο- φυλλον προσιόνιο μελ' ἴα ὡς ἄλλομα ἢ ὅσον ἀσφράξιαι, &c. Facultat e meliphylon prafio proximum. Docti viri Nicandri ver- sus sic exponunt: consuevit præter marrubium etiam meli- phyllon sive melissophyllon vino dilutum bibere. Vi- deo tamen dubitari posse, an hi versus de ipso prafio, hoc est marrubio, intelligendi sint; quasi Nicander prafium dicat etiam meliphyllum & melittænam appellari, eique tribuat facultatem lactis geerandi, (quod cæteri non fecerunt) tum quod ita visum sit Græco Scholias tæ, tum quod ipse Nicander in Alexipharmacis agens de aconiti curatione, πρὸς ὄσπριον & μελισσόφυλλον pro eodem accipiat, hoc versus.

Καὶ χλοασπῶν προσιόνιο τὸ δὲ μελισσόφυλλον ὕδρῳ.

Marrubii que (meliphylon dixerit) virentis.

Dioscorides tamen aperte à prafio, meliphylon & me- littænam distinguit; quibus duobus nominibus τὸ μελισσο- φυλλον vocari auctor est, cui & nos assentimur. Nam hoc loco prafium à melissophyllo, nec Nicandro, nec reme- diis venenatorum repugnat. Nicander enim ipse videtur distinxisse, dicens ἴα, cum dicere debuisset ὅ ἢ vel ὄ, ἢ si ad prafium referre voluisset. Et utrumque quide- contra serpentum morsus paritutilitate bibitur. Quod autem attinet ad versus Nicandri, qui est in Alexipharmacis, ex eo non patet, prafium & melissophyllum idem esse, sed potius meliphylum prafii quandam esse speciem. Est enim prafii folio, sed majore tantum & teneriore, nec adeo hirsuto. Quasi dicat Nicander, deligendum esse ad cu-

rationem aconiti, id prafii genus, quod meliphylon ap- pellatur. Contra alii, nec auctoritate, nec doctrina cedentes iis qui dictam sententiam fovent, scribunt; ani- madvertendum, quod μελισσόφυλλον vel μελιπύριον à prafio feu Marrubio fecernant Dioscorides, Plinius, Virgilius, Marcellus, esseque meliphylon vel melittænam, quam Latini apiastrum & citraginem dixerunt. Nicander quæ de meliphyllo adfert, superioribus ita connectit, ut cum iisdem idem esse possint vel diversum. Certe Interpretes Nicandri μελισσόφυλλον, ἢ τὸ μελιπύριον eandem facit cum marrubio, dum ea quæ Poëta de melittæna dicit, de προ- σίῳ intelligit, dicens μελισσόφυλλον δὲ καὶ αὐτίσω. Num uni interpreti, vel potius clarissimis pluribus auctoribus ad- hibenda fides, ἢ ῥιζόσκοπος dijudicent. Quod si de apiastro intelligatur, erit antidotum non omnino redditum, & ab auctore perfectum; quamquam ex superioribus sic com- pleri possit: apiastrum cum vino bibendum. Nam & Dio- scorides, Ἀγροζέαι δὲ τὰ φύλλα ποπρῶιδρα στυ οἴνω, καὶ χραπασσ- σόδρα, ὡς σκορπιόπληκτους, καὶ φαλαγγιόδηκτους, καὶ κινεοδήκτους. Folia cum vino pota, atque etiam impostita, profunt contra scorpionum ἵκτους, nec non ἃ phalangiorum, canisque tabidi morsus. Unde nihil periculi, si à prafio cum præclaris me- dicis & auctoribus ἢ μελιπύριον separetur. Nos in hoc su- mus, ut censeamus referri ad marrubium per amplifica- tionem, quæ de melittæna dicit. Quod exactius ritanti- singula, patebit; cum Poëta statim post Marrubii antido- tum subdiderit, ἢ τε καὶ ἀσφράξιον κατεύρουσεν, οὐζῶτα μύρου; quæ solet enixæ lac herba augere juvencæ. ἢ τε subaudiendum βοτάνη προσιόνιο. Sed hic eruditorum calculo libenter sub- scribemus. Præterea quod marrubium & μελισσόφυλλον idem fuit, ipse Nicander testatur in Alexipharmacis; ubi ait, in antipharmaco hausit aconiti, resca fruticis abyotani- caulem, viridisque marrubii, quod jam meliphylum dicunt. Vidimus argumenta, quæ ab utraque producuntur par- te. Nobis prior placet opinio, idque ob causam mo- do expositam. Nam marrubio nigro, quod melissophyl- lon Dioscorides vocari tradit, non est odor mellis, ut vult Scholias tæ, nec apes eodelectantur. Fœter, & ab odore gravi & fœtore prafium & marrubium fœtidum recentioribus dicitur. Deinde, ut rectè viri summi ani- mandvertunt, vox, ἢ τε, satis docet non ad prafium refe- rendum, sed ad aliam herbam, quæ sequitur, nempe meli- ssum. Nec βοτάνη προσιόνιο subintelligi potest, ut volunt, quod Nicander sic loqui non solet. Effugiū id merum est; nihil enim ex versu qui in Alexipharmacis habetur pro- bant. Vult Poëta, ne error fiat, illud prafii genus acci- piendum quod improprie prafium, & ab aliis meliphyl- lon dicitur. Adversus aconitum, ait, valet, non album, sed nigrum prafium. Melissophyllum describit Dioscorides lib. 3. cap. 118. Μελισσόφυλλον, ὁ ἔστι μελιπύριον χλοανθῆος, ὡς ἢ ἢ ἢ (Ald. in Noth. ἀπόμαθ' ἢ οὐτὴ δια τὸ) τῆ πρὸς πρὸς με- λιπύριον. Iste est αὐτίσω τὰ φύλλα καὶ πρὸς κευλία τῆ φασερεμῆνη βαλ- λανθῆ. μελισσῶν ἢ ταῦτα ἢ λεπιοσπρῶ, ὡς οὐτὴ διασπρῶ, ὄσπριον δὲ καὶ τεσμήλιν. Melissophyllum, quod alii melittænam vocant, quo- modum apes ea herba delectantur, foliis & cauliculis ante me- moratæ ballotæ similis est: at tamen majoribus & tenuiori- bus, neque ita hirsutis, circum vero malum redolentibus. Cur melissophyllum dicatur, docet Dioscorides, quod a- pes ea herba delectentur. Eadem Nicandri opinio. Fal- litur Scholias tæ, cum melissophyllum dictum scribit, quod mellis referat odorem. Contrarium docet Dioscorides, docet experientia, rerum magistra. Eadem planta eadem de causa μελισσόφυλλον aliis dicitur. Nicander versibus citatis, τῆ τε μελισσόφυλλον ἐπικλείουσι βοτάνης, ὅτι δὲ μελιπύριον, quamque melittænam pastores ἢ meliphylon appellant. In quibus- dam Nicandri codicibus μελικερατα legitur, cum etymon doceat legendum μελιπύριον, quomodo apud Dioscoridem aliosque legitur. Hesychius, Μελιπύριον πρὸς πρὸς, ὡς ἔστι με- λιπύριον, ἄλλοι μελισσόφυλλον, ita locus iste legi debet. vulgo, μελιπύριον πρὸς πρὸς. ὡς ἔστι μελικερατα. Melittænam Nicandrum scripsisse præter Dioscoridem, Hesychium, qui seriem lit- terarum servat, docet. Emenda Maronis codicem.

— Huc tu injussos insperge saporis
Trita meliphylla, & cerintha ignobile gramen.

Scribe, trita meliphylla. Meliphylla dixit versus gra- tia. Phylargyus ad carmen citatum: Meliphyllon herba est, quam, ut ait Varro, alii apiastrum, alii melinum appel- lant. Varronis quem citat, locus est libr. 3. de re rust. cap. 16. Hos circum villam totam alveariam fecisse, & hor- tum habuisse ac reliquum thymo & cythiso obsevisse, & apiast- ro, quod alii μελισσόφυλλον, alii μελισσοφυλλον, quidam μελίριον appellant. Antiquus noster codex, Regii anno 1432. Nonis Iunii expressus, habet, & à prafio, quod alii meliphylon: alii melosiphylon, quidam melissum appellant. Eadem lectio in C c c codice

codice anno 1498. Ibidem expresso reperitur, nisi quod pro ariastro, apiastro legatur. Utraque lectio corrupta; legendum ut in vulgato scriptum est codice, Dordrechtii expresso anno 1619. Acutissimi ingenii litterator ex veteribus libris pro μέλιτος emendat mellinam. Lego μελίτω. Græcum enim, ἡ μελίτη. Nicander melissophyllum etiam μελισσόβοτον vocat in Theriaca.

Συμμίγδλω πτάλοισι μελισσόβοτοιο δασείης.

Mista melissotis foliis, hirtoque capillo.

Melissophyllum metri ratio non admittebat, ergo maluit μελισσόβοτον dicere. Myrepsus sect. 1. antidot. 75. μελισσόβοτον vocavit, quod apum pabulum sonat. Theocryto Eidyl. 8. μελίτηα dicitur.

Αιγύριον, ἢ κνύζα, ἢ ὀδύης μελίτηα.

Aegyrium, & conyza, & odorifera melitea.

Scholias tes μελισσόβοτον vocari, ait. εἶδος ἑ αὐτῆ βοτάνης, ἢ κνύζα λεγόμενον μελισσόβοτον, ἢ δὲ φύλλον ἔχει πλάτυ. Herba genus quod vulgo melissobotanon apum herbam vocant, folium habet latum. Idem Theocrytus Eidyl. 1.

Ταῦσι δὲ ἐμαῖς οἴεσι παρέσι μὲν ἡ μελίτηα Φέρβεδος.

Ovibus vero meis adest apiastrum Ad pasendum.

Scholias tes μελίτηα, εἶδος βοτάνης γλυκερῆς, herbae generis dulce. Odore quidem grata herba, sed sapore non adeo delector. Ovibus gratam fortasse, voluit Scholias tes melissam vocant officinæ; Latini apiastrum. Plinius lib. 21. cap. 9. Ergo in coronamenta folio venere — cncoron, quod castiam Hyginus vocat, & quod cunilaginem conyza, melissophyllum, quod apiastrum. Hyginus non fuit primus qui melissophyllum sic appellari docuit. Apud antiquissimum Varronem legere est, Apiastrum, quod alii melissophyllum, alii melissophyllum. Varro autem longè ante Hyginum vixit. Bene fecisset Plinius, si Hygino modo fidem adhibuisset. Male libr. 21. cap. 12. distinguit apiastrum à melissophyllo. Harum ergo causa serere oportet, thymum, apiastrum, rosam, violas, lilium, cybistum, fabam, erviliam, cunilam, papaver, conyzam, castiam, melilotum, melissophyllum, cerinthem. Error hic excusari potest, si dicamus alterutrum è margine in textum irrepsisse. Magnus error est apiastrum cum batrachio planta venenata, quam ἀγροίον σίλιον quidam vocant, confundere. Lib. 20. cap. 11. scribit, Apiastrum Hyginus quidem melissophyllum appellat, sed in confessâ damnatione venenatum est in Sardinia. Apiastrum putavit apium esse sylvestre, & ab apio σίλιον, apiastrum dici, ac sylvestre esse apium, uti pyrastrum, filiquastrum, ocymastrum, ocimum, filiqua, pyrus sylvestris: cum apiastrum Latinis dicatur, non ab apio σίλιον, sed ab apibus, quod iis gratum sit pabulum. Male præterea inter felini genera, apiastrum, quod venenatum inquit, recenset. Nullum felini genus deleterium, nec à quoquam damnatum. Dioscorides alterum βατραχίου sive ranunculi genus, quod in Sardinia nascitur, σίλιον ἀγροίον, id est, agreste apium, vocari scribit, quod folia habeat apio sylvestri non dissimilia. Dioscorides libr. 2. cap. 206. Ἐπὶ δὲ κρητῶν εἶδος γροῦδος ἔστι, ἢ μακροκαυλόπτερον, οὗτο μὲν ἔχει πλείους τὰν φύλλον, πλείους δὲ Σαρδόνια (forte Σαρδόνι) γαστέριον, δὲ μείωται, ὅ δὲ ἢ σίλιον ἀγροίον κηλοῦσι. Alterum est lanuginosius, longiore caule, pluribus foliorum incisuris, plurimum in Sardinia proveniens, acerissimum, quod etiam sylvestre apium appellant. Hoc ranunculi genus, sceleratam herbam vocat Apulejus; alii apium risus, quod in cibo sumptum mentis alienationem cum laborum contractione, eas convulsionem faciat, quæ risus speciem videntibus præbent. Vulgo σπασμὸν κυνικόν, convulsionem caninam, vocant, quod risum canis repræsentet. Risus Sardonicus quondam dicebatur. Cicero in epistolis, Sed heus tu quæ γέλωτα Σαρδόνιον videamus. Hujus herbae meminit Pœta.

Immo ego Sardois videar tibi amarior herbis.

Salustius, In Sardinia quadam herba nascitur, quæ Sardo dicitur, agresti apio similis. Hæc ora hominum, & risus dolore contrahit, & quasi videntes interimit. De Sardoniam herba plura capite de ranunculo. Male quoque Servius, Plinii auctoritate deceptus, apium sylvestre apiastrum vocavit. Non dicit, inquit, cientiam quæ omnium nota est, sed illam Sardoniam quæ apiastri similis homines decipit, & Apii sylvestris debuit dicere, non, apiastri. Male etiam glossarum Auctor, apiastrum, μελισσόβοτον, ὀδύσηρον, ἰπ-

ποσίλιον. Nemo apiastrum, vel hipposelinum, vel olusatrum vocari tradidit. Melissophyllum, à citri odore, citraginem alii vocavere, quem si nares consulas, foliumque frices, percipies. Auc tuarii Auctor Ραμμαῖοι ὀπιώτρον (scribe ἀπιώτρον) ἢ δὲ κνύζα. Palladius, si mendum abest, citraginem vocat in Aprili Tit. 8. Vasa autem quibus recipiuntur, perfricanda sunt citreagine, vel herbis suavibus, & conspergenda imbre mellis exigui. Ita etiam in antiquissimo codice, Regii expresso, legitur. Docti quidam citraginē, vel citreaginē à melissophyllo diversam plantam volunt, ac quidem quod in hortis seritur, ac, uti tradunt, cimum odorem magis refert, melissophyllum; quod vero ocimum citratum, citraginem. Probat suam sententiam, quod Palladius citraginem à melissophyllo distinxit, herbas enumerando, quibus apes delectantur, Aprili & Junio. Alicujus momenti argumentum foret, si uno eodemque capite, vel uno eodemque sensu ac loco distingeret inter melissophyllum & citraginem. Sæpissime antiqui diversis capitibus, aliis atque aliis nominibus eandem designant plantam. In Junio de melissophyllo hæc Palladius: Vbi globos apium frequentiores videris, unda manu succo melissophylli, vel apii reges requiras. Ita & in antiquissimo codice legitur: puto tamen vel apiastri vel apitri scriptum fuisse. Glossæ apitra πὲ μελίφυλλα, ὡς πίνουσι. Melissa nemini incognita, quadrangularibus caulibus, foliis latis, subnigricantibus, rugosis, aliquan-

Apiastrum Citrago.

tulum asperis, ballotes similitudinem referret, nisi minus hirsuta esset, altior subinde & suaviter odorata. Folia siquidem minus aspera sunt, pauloque longiora, & citrium malum redolent: coronæ aut verticilli instar, cauliculos quoque circumdant calyces, è quibus flosculi albidî: semen minus nigricat: radix fibris multis committitur. Floret Junio, Julio, & Augusto; sub hiemem tota marcescit radice restibili, quæ primo vere nova folia, atque inde cauliculos promit. In hortis sæpe melissa colitur; in sylvis ac montibus, vel aliis neglectis locis sponte nata quandoque occurrit, pro loci diversitate odorator. Nam frigidis locis graveolentior est. Seritur autem utiliter, ut Plinius lib. 21. cap. 12. circa apum alvearia, quæ hac herba delectantur, & aberrantes ad sua revocantur. Ballote vero, ut unde digressi revertamur, marubio candido similis appareret, nisi nigricans, non albida, ac gravis ac ingrati, haud vero jucundi odoris esset. Caules illi assurgunt complures, hirsuti, angulosi, foliis circumdati, latis, rugosis, ambitu ferratis, paulo majoribus & longioribus, quam candidi marubii: flosculi in verticillis subinde rubent; radix ex fibris constat. Viget ac floret eodem quo candidum tempore;

Marubium Nigrum.

tempore; iisdem etiam locis reperitur, non raro aridioribus, ac minus læto solo: foliis variat, quandoque maioribus, quandoque minoribus.

Κόνυζος, vel κόνυζος. Male edunt κόνυζος. Κόνυζα dicta est quod κόνυζος, culices pro leniore capiat, Cassianus Bassus lib. 13. cap. 11. ubi ἀπὸ κόνυζου, de culicibus agit. πρῶτον ὕδατι βραχέϊ ἢ κόνυζαν ἰψήσας, ῥαῖος τῶν οἰκίαν κὲ διώζει τὴν κόνυζος. Rutam aqua macerato, aut conyzam coquito, indeque in domum irrorato, & culices exterminabis. Maluit tamen Gaza à pulicibus nomen accepisse; pulicariam enim vertit. Certè & pulices pellit, ut idem Bassus eodem lib. cap. 11. Διαφθίρει δὲ αὐτὰς παντελῶς ὕδατι βραχέϊ κὲ ῥαῖον, ἢ κόνυζαν ἰψήσας, & ζυμῶν ἐπιρρινομένου. Corruptus codex. Palatinus codex. Διαφθίρει δὲ ὁμοίως μελάνθιον ὕδατι, &c. Scribē, Διαφθίρει δὲ αὐτὰς παντελῶς μελάνθιον ὕδατι βραχέϊ κὲ ῥαῖον, ἢ κόνυζαν ἰψήσας, τὸ ζυμῶν ἐπιρρινομένου. Disperdit autem ipso penitus melanthium aqua maceratum & respersum, aut conyzæ decoctum irroratum. Dioscorides lib. 3. cap. 136. Δύναται δὲ ὁ κόνυζος ἰσχυροτέρημιον. σὺν τοῖς φύλλοις κὲ θυμιάμιον & θηρία διώκειν. & κόνυζος ἀπὸ κόνυζος κτείνει δὲ κὲ φύλλοις. Frutex cum foliis substrati suffituque venenatas bestias fugit, culices abigit, ac pulices quoque necat. Non fit tamen verisimile, nomen ei impositum fuisse, quod τὰς φύλλοις pulices, sed quod τὰς κόνυζος culices pellat. Fortasse Doctissimus Gaza culicaria scripsit, quod librarius in pulicariam mutavit. Utunque se res habeat, pulicariam probare nequeo; quod eo nomine psyllium intelligatur, quia nomen illud psyllio magis convenit. Ψύλλα enim pulex, unde ψύλλιον pulicaria, quod pulices necet, vel quod semen pulicibus non dissimile. Placet aliis κόνυζαν per i scribere; nobis vulgata arridet, quod sic apud omnes fermè scriptum reperitur. Altera probatur, quod magis etymo consentiat, ac conveniat. vide paulo infra. Nicander, metri gratia, κόνυζαν dixit in Theriacis.

Μιξὲ δὲ κόνυζαν φυτὸν ἐγγλοσθῆ, &c. His olidæ virides ramos adijunge conyzæ. Nonnulli per contractionem, κόνυζαν vocant. Absyrt. lib. 1. cap. 32. artis veterinariæ; κόνυζαν τὴν ἐπιπύον κόνυζαν λεγόμενον. Theocritus Eidyli. 2.

Κὰ εἰσὸς ἐσέτιται πεπυκασµῶν ἐς τὸ πῶχον
Κόνυζα τὸ ἀσφοδέλω τε πολυγνάµπιω τε σελίνω.
Et thorus densatus erit ad cubitum usque
Conyza, asphodelo, & flexibili apio.

Utrum autem κόνυζα & κόνυζα eadem planta sit, infra examinabo. Porro recepta quidem ac vulgata est sententia, κόνυζαν dici, quod pulices necet; an vera, haud scio. Ἀπὸ τῆς κόνυζος quomodo derivetur κόνυζα, non video: magna nimis differentia. Ego, salvo meliori iudicio, dictum puto, κόνυζαν τὸ κόνυζαν, quod pulvere fœdatur, pulvisque glutine quasi ac pinguedine obstris caulibus & foliis,

inhæreat; quæ idcirco obsoleti non raro videntur coloris. Helychius, κόνυζος, κόνυζος, κόνυζος, κόνυζος. Vel κόνυζος nomen accepit κόνυζαν τὸν κόνυζαν & ἰσχυρῶν, quod caninum præ se ferat odorem. ideo aliis κόνυζα πῶχος dicitur. Auctuarii auctor, κόνυζα κόνυζα, ἢ κόνυζα πῶχος, id est, decoctum caninum, quod dum coquitur, & cocta est, odorem quem dixi reddat. Helychius aliud dat etymon, κόνυζα κόνυζος ἀπὸ τῆς κόνυζος δὲ τὸν κόνυζαν, ἢ κόνυζα κόνυζος, ita locus iste legi debet. Vulgatus codex habet, κόνυζα κόνυζος δὲ τὸν κόνυζαν ἰπὸ κόνυζαν, ἢ κόνυζα κόνυζος. quod à canibus infestetur, vel quod à canibus læsis auxilium ferat. Certè ad morsus venenatos præscribitur; sed an à canibus affligatur, ac demorsus auxilium ferat, nemo prodidit. Forte nomen illud accepit, quod canes pulvere excitando hanc defœdent, quasi scabie laboraret. Κόνυζα enim, scabie infesto, fœdo, deturpo, significat. Plinius quandoque Græcam servat vocem, quandoq; cunilam interpretatur; non raro etiam conyzæ historiam cum origano thymbraque confundit. Vide quæ supra cap. de origano dixi. Τὴν κόνυζαν cunilam vertit lib. 10. cap. 20. Non potest petris avelli polypos: idem cunila admota, ab odore protinus resilit. Aristoteles lib. 4. hist. Animal cap. 8. Καὶ δὲ τὰ πολυπόδες ἀπὸ τῆς κόνυζος ἀπὸ τῆς κόνυζος, ἀλλ' ἴσως μὲν ἐν δασυπόδοις ἰσχυρῶν, ἢ κόνυζαν ἀπὸ τῆς κόνυζος, ὡς φασι, ἵσως ἰσχυρῶν, ἢ κόνυζαν ἀπὸ τῆς κόνυζος. Polypi adeò pertinaciter comprehensum tenent, ut prius obruncari sese quam avelli patiantur. tum si quis conyzam admoveat, ex odore ajunt illico escam amittere. Pro κόνυζαν, lege κόνυζαν. Mal' in quibusdam codicibus κόνυζαν, legitur. Nec melius apud Theophrastum pro κόνυζαν ediderant κόνυζαν. Theodoros vertit pulicariam, Plinius cunilam. Idem Plinius lib. 1. cap. 8. Cratevas apud Græcos cunilam bubulam eonominè appellat (vide cap. de origano) ceteri verò conyroides cunilaginem, thymbram vero quæ sit cunila. Antiquus noster codex, Cratevas apud Græcos cunilam bubulam eo nomine appellat, ceteri fere cuniamidem, cunilaginem. Thymbram vero quæ sit cunila. Scribe, Cratevas apud Græcos cunilam bubulam eo nomine appellat, ceteri vero conyzam, id est, cunilaginem: Thymbram vero, quæ sit cunila. Idem Plinius lib. 21. cap. 9. hujus sententiæ auctorem facit Hyginum, quem dicit conyzam exponere cunilaginem. Cneorum, quod casiam Hyginus vocat, ἔσ' quod cunilaginem, quæ conyza, melisso-phyllym quod apiastrum. Cunila ergo, ut vult Plinius, & cunilago, conyza. Hanc opinionem non servat ipse Plinius. Alibi enim, ut supra docuimus, origanum cunilam vocat, alibi thymbram, ut infra dicam. Conyzam & cunilam distinguit lib. 21. cap. 12. ubi herbas & frutes numerat apibus gratas. Violas, lilium, cythifium, fabam, erviliam, cunilam, papaver, conyzam, casiam, meliloton. Alia igitur cunila à conyza. Cur ergo in loco Aristoteles citato κόνυζαν reddit cunilam? Respondet vir maximus optimè de litteris Plinioque restituito meritis; Non dissimulandum in illis verbis veteres & optimos codices scribere (uti & in nostro antiquo scriptum) cuniculam, non cunilam: Ad mora cunicula resilit. Sic cunila erit conyza. non cunila. & sanè cunilā esse thymbram, ipse alibi dixit. Veteres quoque glossæ cuniculam exponunt conyzam. Ita enim legendum: cunicula conyza, cuniculus κόνυζος. Apulei etiam nostri codex antiquissimus, capitalibus litteris scriptus, habet: Cratevas apud Græcos cunilam bubulam eodem nomine appellat, ceteri vero conyzam, id est, cunilaginem: thymbra vero quæ sit cunila. His adde quod Thuanæus codex in Indice lib. 20. sic planè scribit. Ligustico sivo panace 4. cunila bubula. 5. cunila Gallinacea, sive origano. 5. cunilagine. 8. cunila molli. 3. libanotide. 4. cunila sativa. 3. cunila montana &c. Eadem habet Rigaltianus in libr. primo, qui est Index; nisi quod cunila bubula, legit pro cunicula. Quomodo etiam alibi scriptum est in ipso contextu. Profecto inter ea cunilæ genera quæ cognominibus additis distinguuntur, recenset & cunilam bubulam, sive ea cunicula est. Cunila vero per se absque cognomento posita, Thymbram Plinio significat. ut lib. 20. cap. 17. Origanum quod in sapore cunilæ emulatur, ut diximus, plura genera in medicina habet. Id vero dixit lib. 19. cap. 7. thymbram quæ est cunila, emulata esse origano. Non igitur cum hac cunila potest esse eadem illa cunila absolute dicta, quæ κόνυζαν Aristoteles reddidit lib. 10. Eam cuniculam indigent libri. Istam porro cuniculam, sive conyzam facit eandem Plinius cum cunila bubula & cunilagine, lib. 19. cap. 8. ubi vult cunilam dici Latinis Græcorum thymbram: at conyzam Græcorum Latine vocari cunilaginem, & eandem esse cum cunila bubula, cum tamen Cratevas ligusticum perperam eo nomine appellasset. Ceterum Plinium cuniculam vocasse vel reddidisse κόνυζαν, non puto; verum, ut

vulgati codices habent, *cunilam*. Quod ex cap. 16. lib. 20. probat; ubi ait, *Tertium genus est ejus que à Græcis mascula, à nostris cunilago vocatur, Sc. Tertium genus, scilicet cunilæ. Vides, conyzam, Plinium vertisse cunilam, Malè ergo in antiquis codicibus cunicula. Satis apertè Plinius tertiam cunilam conyzæ genis facit. Nihil ergo muto. Interim magnis viris, qui primum observarunt cuniculam haberi in antiquis codicibus, gratias agimus, quod pro virili, doctè & ingeniosè Plinium defendere conati sint.*

Τὸ μὲν ἄρρον, &c.] Duo, inquit, genera conyzæ, mas & fœmina; & quæ inter utrumque differentia sit, satis clare explicat. Duo genera etiam agnoscit Nicandri Scholiastes, domesticum ac sylvestre. Δύο δὲ εἶσι τῆς αὐτῆς γένου ἢ μὲν ἀγροῦ, ἢ δὲ ἡμερῶν. ἀλλ' ἢ μὲν ἀγροῦ ἀριμυτέον ἐστὶ τῆς ἡμετέρας. Duo conyzæ genera. unum sylvestre, alterum domesticum. sylvestre domestico acrius est. Odore vult acrius esse. Hoc de fœmina Theophrastus, ἢ δὲ τῆς ἡμετέρας ἀριμυτέον. Plinius duo itidem genera conyzæ tradit, tria Dioscorides; quorum primum majus vocat, estque mas Theophrasti; alterum minus, & est fœmina Theophrasti; tertium inter utrumque medium.

Τὸ μὲν ἄρρον, &c.] Utrumque genus Plinius lib. 21. cap. 10. describit his verbis, *Et conyzæ duo genera in coronamentis, mas ac fœmina. differentia in folio; tenuius fœminæ, & constrictius, angustiusque.* Hoc genus Nicandri Scholiastes λειπώριον vocari auctor est, ad hunc Nicandri versum in Theriacis,

Ἡ δὲ λειπώριος πολύθρονος φύλλα κενύτης.

Vel florens minima coma parva conyzæ.

Ad verbum, *vel salubria teneras frondes habentes conyzæ folia.* Scholiastes. Κενύη κενύτης εἶδος βοτάνης, ἢ δὲ λειπώριος εἶπεν ἡρώου λειπώριον. τὸ δὲ πολύθρονος ἡρώου πολυφάρμακον. γαστρίτιον δὲ τῆς πολυθρόνης ἡρώου πολυὺν χρόνον ἔχοντα. εἶσι γὰρ χροῶδη, ἀπαιεῖ τὴν κούδινον. Id est, *Conyzæ herba quam dixit leptothronion, id est tenuifoliam, πολύθρονος, idem est, ac si dicas πολυφάρμακον, ad multa medicamenta utilis, medicamento sam.* Scribitur, in aliis exemplaribus polychnoa, lanuginosa, quod multa lanugine folia prædita sint. Posterior lectio magis quam vulgata arridet. Non enim tam salubria, quam lanuginosa conyzæ folia. Hefychius quod fœminæ folia pauca tenuiaque, mari vero multa, eaque lata & pinguiora, fœminam ἀφύλλον vocat, marem εὐφύλλον. Κένυζα βοτάνη ἀφύλλον πένες ἢ φυτὸν π. εὐφύλλον ἰκταῖος, δὲ δὲ σιχαδῶς ἐξ αὐτῆς ἐπιποιῶν. ἢ δὲ ὅτι ἐν ταῖς γέναις ἐπιβαλον ἐξ αὐτῆς ἀπὶ σωλήνων, ἰκταῖο τὸ δὲ ἐξ ἐπὶ τῶν σερραῶν. *Conyzæ herba ἀφύλλον, (sine foliis) alii plantam satis foliatam scribunt. Idcirco stramenta ex ea faciunt, (scilicet stramentum ex gramine, paleis, foliis) etiam imbricum vice tectis tegendis utuntur. insuper scopas ex iis parant.* De mare inquit, intelligendum, quod ait φυτὸν esse ἰκταῖος εὐφύλλον. Ideo & stramenta ex ea faciiebant, & scopas faciiebant. Sed & imbricum vice, tectis tegendis utebantur, ἀπὶ σωλήνων. Σωλήνες, δὲ σερραῶνες. Hoc Plinius cum fortè legisset, conyzam masculam usum σωλήνων præbere tegendis casis; imaginatus est, folia eam habere imbricata. Equidem solet Plinius eandem historiam sæpe ex pluribus contexere. Imbrices regulæ vocantur, σωληνοειδῆς & tabulatæ, quod imbrēm derivent in tectis. Glossæ; Imbrices, κενόλυπτες, idem sunt, quod σερραῶνες. Simiæ unguis imbricatos esse, idem Plinius alicubi prodit, id est σωληνοειδῆς. & Cypriam laurum folio esse per ambitum imbricato. Ita etiam putavit imbricatum esse folium conyzæ, quod auctores quidam scripserint, usum præstitisse σωλήνων ad te-

cta tegenda. Id verò maximè est ridiculum. Imbricatum alio sensu apud Vitruvium legitur lib. 2. cap. 8. *Incerta vero camenta alia super alia sedentia, inter seque imbricata, non speciosam, sed firmiorem quam reticulata præstant structuram.* Sed vetustissimus liber eo loco scriptum habet: *inter seque implicata;* quod melius est. Ulya palustri, frondibus, harundine, stramentis regi olim teguria solita, notius, est quam ut debeat doceri. Ergo conyzæ ad eundem usum adhibita. Et sic quidem intelligenda verba Hefychii: ἢ δὲ ὅτι ἐξ ἐπιβαλον ἐπὶ ταῖς γέναις ἀπὶ σωλήνων. Hactenus viri magni. Hæc si sententia Plinii, dictaque de causa dixit imbricatū folium conyzæ; ineptus admodum est. Sed quid si legamus, *imbricatum maris, eadem & ramosior, flos quoque ejus magis splendet.* At quomodo, inquit quis, imbricatum maris folium dici potest? Eodem quo lauri Cypriæ. *Imbricatum, idem est quod crispum.* Laurus Cypria margine crispo. Plinius lib. 15. cap. 30. *Cypriam esse folio brevi, nigro, per margines imbricato, crispam.* Crispam inquit esse & probat, quod per margines folia sint imbricata id est, imbricis modo curva & obtorta. Hæc si vera lectio, ac ejusdem explicatio, ex parte Hippocratem, ex parte Theophrastum sequitur Plinius. Hippocrates lib. 2. de morbis mulier. *Ἐστὶ δὲ ἐδέρχεται ἢ ὑπέρη, ἀλλ' ἀφίησι. τὸ θερμὸν οὐκ ἔχει ἐν αὐτῇ — καὶ ῥοῆς ἐρυθρῆς ἴσται. κενύτης ποῖον ὁμοίον δὲ ἐστὶ σελίνα οὐλῶν. φύεται ἢ ἀρχιστε ἡλασσης ἐν χροῶσισι ψαμμοῦσι. ἰδμεν δὲ τούτῃ δὲ σπασί. τούτῳ σὺν μίτη ἐξ ἰσπῶν ἀφύλλον. At si uterus semen non retineat, sed emitit, neque calorem in se habet. — Ἐ ρhoes rubri parem portionem. Conyzæ herba apio crispo similis est, ad mare in locis arenosis nascens, cujus odio intolerabilis, hanc cum melle & vino in subditio apponito. Corruptus codex Hippocratis: nullum conyzæ genus cum apio similitudinis quid habet, nec illud ὁμοίον quo referri debeat, video. Dioscorides oliuæ folia familia ait. Idem recentiorum observatione constat. An ergo scripsit Hippocrates, ὁμοίον ἢ ἔχει τὸ φύλλον ἰκταῖος, ἐλὸν. φύεται, &c. An vero, ὁμοίον δὲ ἐστὶ (subintellige φύλλον) ἰκταῖος οὐλῶν, folium habet simile oleæ crispū, vel simile fert (folium) oliuæ crispæ. Sed nullum oleæ genus crispum. Utcunque se res habeat: illud σελίνα ferri non potest. Præter omnem veritatem est, cum apio quandam vel exiguam habere similitudinē. Cogitaram quandoque scribendum, ὁμοίον δὲ ἔχει φύλλον ἰκταῖος, οὐλῶν. *Folium habet hebenio simile, crispum.* Certè conyzæ genus foliis helenii laciniatis reperitur. Sed hoc in Bavia provenit locis palustribus, & humidis, procul à mari; cum in maritimis nasci scribat conyzam Hippocrates. Fortassis illud, vel simile genus in Græciæ locis mari proximis provenit. Parva certè mutatio, si scribatur, ὁμοίον ἢ ἔχει, οὐλῶν, vel ὁμοίον δὲ ἔχει φύλλον (illa vox desiderari videtur) Ἐλενίου οὐλῶν, φύεται, &c. Fortassis majus descripsit Hippocrates, & helenio comparavit, quod hirsuta sunt, & duplo quam oliuæ majora, ex viridi pallentia & nonnihil crispa. Ex hisce, quas attuli, lectio varietatibus, hanc præfero, ὁμοίον δὲ ἔχει φύλλον (adde, vel, si placet, subintellige) Ἐλενίου οὐλῶν, φύεται. Ex Hippocrate ergo habet Plinius, cum scribit, maris conyzæ folium imbricatum, id est crispum, vel margine crispo. Ego tamen, ut ingenuè quod sentio fatear, Plinium Theophrastum sequi existimo, ac scribendum, ut supra dixi, *Folium maris amplius, eadem & ramosior, flos quoque ejus magis splendet.* Sed & alio modo imbricatum dici potest conyzæ folium. Imbrex aquæ ductus, vel regula curva & obtorta, per quam imber defluit. Mediæ, præsertim, conyzæ folia canalibus quandam ideam ostendunt, ea parte qua caulem ambiunt, ad modum regulæ curvæ & obtortæ. An idcirco imbricatum folium dixit Plinius? Sed, quam dixi, opinionem servo: sc. Plinium Theophrastum sequi, ejusque codicem corruptum.*

Καὶ μετ' Ἀρκτούρον λαμβάνει, &c.] Corrigitur. καὶ μετ' Ἀρκτούρον βλαστάνει. Quippe cum circa Arcturum, & post Arcturum germinet. Huic lectio non favet Plinius, qui loco citato scribit, *Flos quoque ejus magis splendet, serotinus utriusque post Arcturum.* Florent, inquit Theophrastus, circa Arcturum & post Arcturum. Sero etiā germinat, sed non post, aut circa Arcturum, ut viri magni volunt. Arcturus tempore Columellæ oriebatur 15. Cal. Oct. Columella lib. 11. de re rustica cap. 2. 15. Cal. Octob. Arcturus exoritur, Favonius, aut Africus, interdum. Eurus, quem quidem Vulturium appellant. Idem Columella paulo ante, Non. Septemb. Arcturus exoritur, Favonius, vel Corvus. Nulla planta Septembri mense germinare incipit, plures jam periere: nec potest de priori exortu Theophrasti locus intelligi. Nam tum maturè satis & floreret, & germinaret. Idem Columella libro & capite citato undecimo; *Calend. Martii Arcturus prima nocte oritur, frigidus dies Aquilone, vel Coro, interdum pluvia.* Hæc

Hæc ut melius à Lectōribus intelligantur, norandum est, duplicem esse occasum & ortum syderum, ἡλιακὸς & κοσμικὸς. Plinius libr. 18. cap. 25. Exortus occasusque binis modis intelliguntur: aut enim adventu solis occultantur stella, & conspici desinunt, aut ejusdem abscessu proferunt se. Emersum hoc melius, quam exortum consuetudo dixisset, & illud occultationem potius, quam occasum. Alio modo quo die incipiunt apparere, vel desinunt. Oriente sole, aut occidente, matutini vespertinique cognominati, pro ut alterutris eorum mane, vel crepusculo contingit. Ἠλιακὸς occasum vocat cum solis adventu stellæ occultantur & occidunt: ortum ἡλιακὸς, cum solis abscessu proferunt se & oriuntur. Alter modus oriendi & occidendi κοσμικὸς dicitur. Ortus κοσμικὸς, est quando oriuntur cum sole & mundo: occasus, quando cum iisdem occidunt. Arcturus 15. Calendis Octobris ἡλιακὸς oritur, κοσμικὸς occidit. Oritur Arcturus κοσμικὸς, quia cum sole & mundo oritur ac provenit. Occidit ἡλιακὸς, quoniam sol vicinior stellam occultat & visibus nostris subtrahit. Conyza sero germinat & sero floret, post, vel circa Arcturum. De flore tantum accipi potest, quod de conyza tardo proventus scribit. Si enim de vernali & cosmico loquitur ortu, præmaturè admodum floret & maturè germinat; at qui sero florere, sero germinare ait, Ergo heliacum solarem Arcturi ortum, id est, quæ sole descendente fit, intelligit; & quidem florendi tantum tempus designat, non germinandi; quippe tum omnis germinatio peracta est. Vulgata ergo Theophrasti lectio servanda, καὶ μετ' Ἀρκτουρου λαμβάνεται; scilicet, τ' ἀρκτουρου, quippe cum circa Arcturum, & post Arcturum florere incipiant.

H δὲ ἡλιακὸς δεικνύσκει, &c.] Hippocrates conyza ait odore esse intolerando. Plinius libr. 21. cap. 11. sententiam Theoph. sic reddidit lib. 21. c. 11. Mas odore gravior, fæmina acutior, & ideo contra bestiarum morsus aptior. Ad hæc viri summi; Immo ad fugandos serpentes aptior, quia odorem habet vehementiorem. Dioscorides de conyza: Δυνατὴν δὲ ὁ ἡλιακὸς ὄν τοῖς φύλλοις ὑπογραμμισθῆναι ὄν τοῖς φύλλοις καὶ θυμωμένοις τὰ ἡλιακὰ δάκναι. Frutex cum foliis subtratu suffitug; venenatas bestias fugat. Explicat quod dixit Theophrastus, fæminam conyza, id est χειρὶ μὲν ἀπὸ τοῦ ἡλιακοῦ ἔχει, quia gravioris sit & acutioris odoris, quam mascula. Quod Plinius malè explicat de moribus bestiarum. Το δὲ ἀρκτουρου ἰνσενθονεμ atque exuperantiam odoris, tam boni quam mali significat. Cum igitur dicit Theophrastus mascula conyza βαρύτερον εἶναι ὄσμη, fæmina vero δεικνύσκει, non suaviorem odorem fæminæ adstruit quam masculæ, sed in graveolentia longè acutiorem ac penetrantior. Helychius, δεικνύσκει, εφοδός. Dioscorides tamen fæminam conyza δεικνύσκει facit: ἡ δὲ πρὸς μικρὸν καλεῖται. δεικνύσκει ὄσμη. Quæ non est mens Theophrasti. Idem Dioscorides tertiam speciem adjungit, quam dicit utroque priorè, βαρύτερον δὲ ποτὶ καὶ ἀποδύσκει. Ergo ingrati & insuavis odoris priores. Sane τὸ δεικνύσκει separata δὲ τὸ δάκναι Theophrastus, ubi de succorum differentiis agit. Αὐτὸ δὲ δεικνύσκει τὸ πρῶτον, καὶ γὰρ ἡ δὲ θυμὸν καὶ θυμωμένους, αὐτὸ δὲ δάκναι. Dioscorides ipse de Polycnemii foliis, δεικνύσκει τὸ τὸ δάκναι ἀποδύσκει. Quare δεικνύσκει etiam esse potest absque δάκναι. Et sane hæc vox ἰνσενθονεμ τὸ δάκναι καὶ τὸ δάκναι, ex æquo significat. Myrepsus meminit Conyza odorata, καὶ τὸ δάκναι. Hæc erit conyza libanotis cognominata. Sane quidam Neoterici baccharum pro conyza obtudunt, alii baccharum Monspelensium vocant. Forte & in Helychio, ubi de conyza loquitur, corrigendum, ἡ δὲ εἰς τὸ ἀρκτουρου ἔχεται. Ut ut sit, hæc conyza odorata diversa est ab utroque genere Theophrasti, quod fæmidum est. Hactenus viri magni. Duo notanda: unum quod volunt vocem δεικνύσκει intensionem significare: alterum quod Theophrasti mentè de odoribus non satis intellexerunt. Omnino probandum, ὅτι δεικνύσκει intensionem significare, Helychii locus, ut mox declarabo, nihil facit ad rem. Δεικνύσκει ὄσμη ἢ βαρύτερος & δάκναι diversus. Theophrastus lib. de odoribus. Τὸ δὲ δάκναι & κακὸς δάκναι, ὅτι ἐπὶ τὰ εἶδη κατωτέρω καὶ ἀπὸ τῶν ἑξῆς μετὰ τὸν ἡλιακὸν καὶ πικρὸν μάλλον. ἀλλὰ δεικνύσκει λέγεται καὶ ἰσχυρὸν, καὶ μαλακὸν, καὶ γ' οὐκ εἶναι καὶ βαρῆα ἰσχυρὰ καὶ εἶναι τῶν κατωτέρω καὶ τῶν κακῶν. Ceterum suavis tetrig; odoris species vocabulū notata non sunt, quantum in magno alioqui discrimine. Nam dulcia, & amara formis designata sunt. Verum acris dicitur, vehemens, mollis, dulcis, gravis odor; cum istorum nonnulli communes quoque sine rerum male olentium. Manifestè acrem à gravi distinguit. Acris etiam odor gravi suavior; acris inofchi odor & vehemens, attamen suavis; nec omnis odor gravis ingratus. Tum enim rosmarinum odore ingrato esset. Dioscorides, ut supra noravimus, βαρύτερος dixit; experientia tamen suaviter odoratum docet; sed, ut monet Dioscorides, cum gravitate quadam. Porro, ut ad al-

terum veniamus, non agit Theophrastus loco à clarissimis viris citato, de odoris, sed de saporis suavitate; Εὐώδεια enim capite 19. lib. 1. non significat odoris, sed saporis suavitatem; quod ea quæ præcedunt & sequuntur ostendunt. Ad finem enim capituli, εὐώδη τὸν ἀρχαῖον opponit. Ἐπὶ δὲ καὶ ὁ Θεοφράστης κατὰ τὴν τοῦ δάκναι καὶ τοῦ κατωτέρω, ὡς τὸν δάκναι ὄσμη καὶ δάκναι, τὸ δὲ δάκναι & ἀρχαῖον παντὶ ὡς εἶναι τῶν ἀρκτουρου. Vide quæ ad caput citatum annotavimus. Cæterum Dioscorides δεικνύσκει dixit alteram conyza, non quod εὐώδης sit, sed quod minus quam cæteræ species fœreat: tum quod non tam βαρῆ, quam ἀρκτουρου spirat. Alius odor gravis, alias acris. Acris enim potest esse sine gravitate; quod vel sinapi docet. Eodem sensu & Myrepsus suavem dixit conyza. Sed videndum quibus notis conyza suam delineet Dioscorides lib. 3. cap. 136. Κόνυζα ἡ ἡλικὸς καὶ μικρὸν καλεῖται εὐώδης ὄσμη. ἡ δὲ μετὰ, ὑποδύσκει τὸ δάκναι, καὶ τοῖς φύλλοις, πλάτυται, & βαρύτερον, ὁμοφύτου δὲ ἀποδύσκει τὸν φύλλοις ἰσχυρὰ. ἐπὶ δὲ δάκναι τῶν κατωτέρω ὡς εἶναι τῶν ἀρκτουρου ἡ δὲ κατωτέρω ἡ δὲ μετὰ, δύο πηχῶν ἔχει. ἡ δὲ ἰσχυρὰ, ποδὸς. ἀρκτουρου ψαφάρα, μέλιον, ὑποδύσκει, (vetus ὑποδύσκει) ἀρκτουρου τὸν φύλλοις ἰσχυρὰ — Ἔσται καὶ τὸν εἶδος κατωτέρω. ἐπὶ δὲ κατωτέρω καὶ μετὰ κατωτέρω, τὸν φύλλοις μετὰ τῶν κατωτέρω. ἡ δὲ κατωτέρω, ὡς εἶναι τῶν ἀρκτουρου, ὡς εἶναι τῶν ἀρκτουρου, ὡς εἶναι τῶν ἀρκτουρου. Conyza quadam parva vocatur, odore præstantior, major altera, quæ frutice altior est, foliisque latioribus & graveolens. Veriusque folia eius similia, at hirsuta & pinguia. Et majoris quidem conyzae caulis in binum cubitorum a'itudinem assurgit, minoris vero pedem aequat. Flos squalidus (friabilis) est, lutei coloris, & subamarus, ac in pappos abit: Radices autem supervacua. — Est & tertium conyzae genus caule crassiore mollioreque, foliis mediæ inter majorem & minorem amplitudinis. Minime autem pinguis ea est, at odore longe gravior, atque adeo in jucundior simul & inefficacior. Locis aquosis provenit. Εὐώδης δὲ dixit minorem conyza, non quod odorata sit, sed quod minus quam cæteræ fœreat. Hanc mentem Dioscorides ex iis quæ de tertia prodidit Conyza facile est colligere. Βαρύτερον δὲ ποτὶ καὶ ἀποδύσκει. Idem de tertia Conyza tradit Galenus libr. 7. simpl. Ἐπὶ δὲ καὶ τὸν εἶδος κατωτέρω ὡς εἶναι τῶν ἀρκτουρου, ἀρκτουρου δὲ δάκναι τῶν ἀρκτουρου. Est & tertium conyzae genus in locis humidioribus proveniens, utrisque illis tum graveolentius, tum imbecillius. Conyza ergo omnis gravioris & inali odoris. Unde ergo Plinius mellis odorè habere tradidit, cum mel nec graveolens sit, nec fœtidū? Docti corruptum codicem existimant, ac restitunt; Folia fæminæ meliorem odorem habent, mascula radix libanotis appellatur, de qua diximus. Frustra corrigunt; vulgata servanda. Satis clare mellis odorè spirare lib. 20. cap. 16. scribit, ubi turpiter cum origano, thymbraque, quæ cunila dicta, confundit conyza. Tertium, inquit, genus est (cunila) ejus quæ à Græcis mascula, à nostris cunilago vocatur, odoris fœdè, radicis lignosa, folio aspero. Vires ejus vehementissimas in omnibus generibus earum (scribe, ad eam rem) tradunt. Manipulo quoque ejus abjecto (alter codex abjecto) omnes à tōra domo blattas convenire ad eam. Privatim adversus scorpiones ex posca pollere. Tribus foliis ex oleo peruncto homine, fugari serpentes. E contrario, quæ mollis vocatur, pilosioribus foliis & ramis aculeatis, trita mellis odorem habet, digitis tractū ejus cohaerentibus. Altera thuris, quam libanotidam appellamus. Medetur utraque contra serpentes ex vino vel aceto. Pulices etiam contrita (adde particulam copulativam, &) cum aqua sparsa necant. Satiæ quoque, suos usus habet. Succus ejus cum rosacra auricularis juretur. Ipsa ad ictus bibitur. Fit ex ea montana serpillo similis, efficax contra serpentes. Urinam movet, &c. Tertium, inquit genus, quæ à Græcis mascula. Hactenus de duobus generibus origani egit, & cunilam vocavit; tertium cunilæ genus masculam vocari ait, à Romanis Italivse cunilaginem. Supra diximus ex Plinio, Hyginum cunilaginem vocare conyza. Atqui conyza Græca planè diversa est à cunila sive origano: & tamen addit Plinius; Vires ejus vehementissimas in omnibus his generibus ad eam rem tradunt. Id est, ad morsus serpentum. Ergo conyza, vel potius cunilago, in generibus cunilarum, id est organorum, vires præ cæteris habet maximas. Sed conyza, vel cunilago Hygini non est ex organorum genere. Similem quidem obtinet potentiam ac facultatem, & quidem adversus serpentes majorem vim habet; sed inde non sequitur conyza origano ὁμογενὴ esse. Nemo Græcorum organum in marem & fæminam divisit; conyza Theophrastus. Cunilago ergo est conyza, & quidem mascula. Eam gravis ac fœdè odoris scribunt Theophrastus & Dioscorides. Organum omne suaveolens, neutriquam fœrens. Cunilaginis radix Plinio lignosa.

Dioscorides βίβλος conyzæ ἀγροίας esse scribit. Solet & Plinius plantarum radices nullius usus lignosas dicere; qui pergit, E contrario mollis vocatur pilosioribus foliis, &c. In Indice hæc cunila mollis describitur. Dioscorides utriusque conyzæ maris & foeminae folia hirsuta esse dicit, & pingua, διασία καὶ λιπαρά. Tertium genus addit τῆς κωλύβης παχύνουσα καὶ κωλύβη. Ergo conyzam tertiam cum prioribus confundit generibus. Ramis aculeatis; De aculeis conyzæ nihil Theophrastus, nihil Dioscorides. Falsum est aculeos habere. & tamen spinosam esse conyzam, tradit Pollux, atque inter ea numerat ex quibus sepes fiunt. Τάχα δὲ ἔστι τῶν βλάστησιν ἄχρηστα, καὶ ἀκατέργαστα καὶ ἀκατέργαστα τῆς ἀκατέργαστης ἐπιφύουσας ἀκατέργαστας. Inter spinosam conyzam recenset Pollux. Sed nescio utrum ad opus illud idonea satis conyza. Major forraffis ad opus tale conveniens, cui duum cubitorum altitudinem tribuit Dioscorides: sed hanc aculeatam non tradidit Plinius, nec aculeos spinasve fert ulla. Minor autem nullo pacto, ne imaginatione quidem, idonea dici potest; pedem quippe non superat. Sed nemo præter Plinium spinosam unquam tradit conyzam; spinis etiam caret. Sed corruptus codex Pollucis. Pro κόνυζα scribe κόνυζα. Κόνυζα spinæ genus, δὲ τῆς κόνυζας, quod & κόνυζας, ut περὶ αὐτῆς, περὶ αὐτῆς, & similia. Sed & κόνυζα etiam τῆς συνηθισμένης κόνυζας, herba spinis carens. Hefychius κόνυζα κνήμης δὲ τῆς κόνυζας ἐπιφύουσας, ἢ ἡ κόνυζα τῆς συνηθισμένης. Ita locus iste legi debet. Duæ ergo plantæ κόνυζας nomē audiunt; spinosa & spinis carens. Utramque confundit Plinius, κόνυζα δὲ τῆς κόνυζας inter aculeatas plantas locum habet, ex qua sepes parantur, κόνυζα vero, quæ & κόνυζα, ex qua stramenta fiunt, inter aculeatas recenseri non potest. Odore melleo conyzam describit Plinius: at mel suaveolens, conyza omnis graveolens & foetida. De mellis odore nihil Theophrastus, nihil Dioscorides. Aliunde igitur habet Plinius, & liberè si liceat dicere, ex Theocriti versu male intellecto, qui extat Eidyl. δ.

Αἰγύπτου, καὶ κόνυζα, καὶ εὐώδης μελίττις.
Ægyptus conyza & odoratum melissophyllum.

Verba, εὐώδης μελίττις, putavit ad κόνυζαν referenda, vel libertum aliter legere existimavit. Non solet diligenter ad ea quæ præleguntur attendere Plinius. Altera, inquit, Thuris, quam libanotida appellamus. Puto Plinium alibi legisse, conyza folia thuris instar suffumigari ad fugandas serpentes, indeque thuris odorem huic ascripisse; sed in re incerta certi nihil statui potest. Perinde est unde hæc de mellis & thuris odore habeat; neminem fugit, omnem conyzam foetidam esse. Ex recentioribus in eundem impiegit errorem Neophytus, & Auctuarii auctor. Κόνυζα λεπτόφυλλος, διὸ καὶ κόνυζα μικρά, οἱ δὲ παύσιμος, διὸ καὶ λιβανωτίς. Illud λιβανωτίς, vel à Plinio habent, vel ab alio, qui similiter conyzæ historiam cum adorata quadam planta confundit. Putavi quondam λιβανωτίδα dictam, quod aliquid similitudinis habeat cum libanotide: sed omnia planè dissimilia habent libanotis & conyza. Sequitur; Fit ex ea montana, serpyllo similis, &c. Fit ex ea, nempe cunila quæ libanotis dicitur, montana; serpyllo similis. Hoc partim Dioscorides de tragorigano, partim de heracleotico. Hactenus locum examinavimus, nunc quæ de conyza Theocryti tradat Scholiastes, ejusque insignes errores excutiamus. Ad verbum citatum hæc Interpres Græcus; Κόνυζα φυτὸν χορτώδες, ὃ αἱ θεομοφορίζουσι καὶ τὴν ἀγροίαν ἐβαδισαύουσαι. δοκεῖ γὰρ ἡ βοτάνη ψυχρὰ οὖσα ἐπιχειρῆσαι τὰς ἀκατέργαστας οὐσίας ὀρεῖαι. Νόμος γὰρ Ἰσθμιαίων κατ' ἔθος πλεῖν τὰ θεομοφορία πύτων παρρηνοί, γυ αἰκῆς, καὶ τῶν βίον σπυρίων. (forte καὶ γυ αἰκῆς καὶ τῶν βίον σπυρίων) καὶ τῆς τῆν (dele καὶ) ἡμέραν τῆς τελετῆς, τὰς νομίμους βίβλους καὶ ἱερὰ ἱστῆρα τῶν κρητῶν αὐτῶν ἀνεπίτητος, καὶ ὡσαύτῃ λιτανεύουσαι, ἐπιχρῶσθαι εἰς Ἐλευσίνα. ἢ δὲ Ἐλευσίς ἐστὶ λιμὴν τῆς Ἀθηνῶν. Conyza planta herbacea, quam qui festa Cereris celebrant, propter castitatem, lectis substernunt, frigida enim herba videtur, ac coitus appetitum inhibere. Lex Athenis est, qua virginibus mulieribus, & quæ castam vitam agunt, singulis annis festum Cereris perficere mandatur. Eo autem die quo festum hoc absolvitur, legales & sanctos libros vertici imponunt, & quasi supplicantes progrediuntur ad Eleusinam. Eleusis autem est Atticæ palus. Idem Scholiastes Eidyl. ζ. ad hunc versum.

Καὶ τὴν εὐώδη ἐοικῆται πεπυκασμῶν ἔς τ' Ἰθὴν παχύνου
Κόνυζα τ' ἀσφοδέλω τε πολυγνάμπτω τε σελίω.

Et thorus densatus erit ad cubitum usque
Conyza, asphodelo, & flexibili apio.

Τὴν κόνυζαν κόνυζαν εἶπον. ἔστι δὲ φυτὸν ψυχρῆς καὶ ἀκατέργαστης. ἔστι δὲ αὐτῆς θεομοφορίας καταρτισθῆναι τὸ φυτὸν, τὴν θερμότητα τῆν καὶ τὰ

ἀκατέργαστας ἀκατέργαστας. Conyzam conyzam vocat; est planta frigidissima. Quare in thesmophoriis festis Cerealius mulieres & virgines sibi cubitus substernunt ex hac planta, ut veneris æstum exscindant ac extinguant. Duo triave consideranda. An conyza planta frigida. Affirmat id Nicandri Scholiastes in Theriacis. Κόνυζα οἷδ' ὁ βοτάνης ψυχρῆς καὶ ἀκατέργαστης οἱ αὐτῆς ἀκατέργαστας οὐσίας. διὸ καὶ τὰς θεομοφορίας ἐπαύουσαι. Herba quæ refrigeranda potestate veneris impetus cohibet. Idcirco in Thesmophoriis substernitur. Sed hic Scholiastes non majoris est auctoritatis quam alter. Majus argumentum ex Apollonio adferunt, qui apud Galenum lib. 2. καὶ τόπος cap. 1. adversus capitis dolorem ex ardore conyzam præscribit. Sic enim habet capitis titulus. Τὰ ὑπὸ Ἀπολλωνίου γυ αἰκῆς καὶ κωνία τῆς δι' Ἰσθμίων, Apollonii verba. Ἀλλοκοτύζης ἐν ἰσθμίων ἰσθμίων ὅσον δέσμον, ἐκατάδικα δακτύλων εἰς ὄδους ὅσον ὄκτω κοτύζης ἢ, ἰσθμίων κατὰ ἄλλοις περὶ αὐτῆς. Aliud. Conyza odorata fasciculum decem & sex digitorum in aqua heminas octo confectum sub dio per noctem exponito, & leviter aquam effundito; Ad hoc argumentum titulo sequente respondet Galenus, Τὴν κόνυζαν οὐ μόνον ἀδύνατον ψυχρῆς, ἀλλὰ & θερμῆς μετρίως δυναμῆς οὐδὲν εἶναι. Ἐπιχρῶσθαι τῆς αὐτῆς ἕως ἡμέρας ὁ Ἀπολλώνιος ἐν τῆς ψυχρῆς. Conyzam refrigerare non solum impossibile est, verum & calfacere moderate potentem novi, & miror sane cur inter refrigerantia Apollonius retulerit. Calidam esse conyzam, negari non potest; odor, & sapor calidam testantur. Non tamen miror Apolloniu adversus capitis dolores ex calida causa præscripsisse. Per se non refrigerat, sed per accidens, uti crocus. Notum satis, crocum oculis inflammatis adhiberi & prodesse. Ut crocus tenuitate sua oculorū tunicas resolvit ac perspirabiles ita reddit, ut materia calida, inflammationis causa, exhalari & discuti possit; sic etiam conyza tenuitate, qua prædita, substantiæ poros capitis aperit, ut humor ardorem faciens, evaporare, tenuisque abire in aures possit. Venerem conyza inhiberi Nicandri & Theocriti Scholiastes scribunt, & præter hos nemo. Non refrigerando veneris impetus coërcet, sed partium tenuitate; non secus ac caphora evanescere facit omne quod est in semine aëreū; quo dissipato, perit omnis Veneris libido. Scio vulgatam esse ac receptam sententiam, caphoram frigidam esse, idque quod sanguinem

Conyza Major.

(ut fama est) congelet. Hoc frigoris est, inquit, non caloris. Immo caloris est, non frigoris, & hoc ideo præstat, quod vis ejus tota penetret sanguinē. Puta, penetra-
tio

tio omnis à calore est. Frigus enim, ut ait Philosophus, non ingreditur opera naturæ, vel congelat sanguinem, quod laxet & aperiat viam spiritibus. Docet experientia, sanguinem in patellis ob spirituum amissionem coagulari. Plura de hac quæstione alibi. Conyzæ genera plura observavit recentior ætas. Major, sive mas Theophrasti, quæ pro legitima conyza habetur, plures ex eadè radice promittit caules, sesquicubitales plerumque, aut majores, teretes, duròs, lignosos, hirsutos, pingues, obsoleti coloris. Folia ex virore pallent, frequentia, inordinata, alternis caulem amplectentia, crassa, densa, oblonga veluti olivæ, sed ampliora, duploque ut plurimum majora, nonnihil crispa, ac ferrata, hirsuta & pinguis, seu glutine quadam & pinguedine obfita. Extremi caules multis ornantur secundum longitudinem spicæ instar floribus luteis, rotundis, hieracio, aut senecionis fere similibus, & in papum, ut illius, evanescentibus. His subest semen exiguum, ut hieracii, cinerei coloris: radix crassa, fibrosa, vivax & multis annis perstans, quotannis novos pluresque caules proferens. Tota planta pinguis, glutinosa, & lento glutine occupata, graveolens cum suavitate quadam. Tepidiore austrinoque cælo & aère maritimo oblectatur; cujusmodi est Hærruræ inter Florentiam, Aquaspendulas, & Romam, atque Nitiobrigum in maritimis Venetum & arborum marginibus. Lucellæ, Massilarges, Mospellii. Super Olyssipponem frequentissima ad collium Tago flumini imminentium radices, Murciano, item Valentino regno, atque etiam Narbonnensi agro juxta vias & vinearum margines. Apud Batavos fictilibus sata nascitur, & æstare flores producit; sed adversus hyemis injuriam munienda. Medium conyzæ genus, candida quoque lanugine pubescit, ac gravis odoris virosum quoddam spi-

Conyza Media.

rat, caules emittit pedum, aut duum dodrantum altitudine, rotundos, rectos, graciles, solidos & subhirsutos. Folia ejus oblonga, digitum lata, mucronata, hirsuta, margine nonnihil crenato: flores in fastigiis ramulorum orbiculati, subrus asperi, chamæmeli similes: sed non in medio orbiculo sive disco tantummodo, verum & ambitu lutei, & paulo majores, qui & in papposam lanuginem abeunt. Subest semen oblongum, fuscum, quod cum pappo sæpius avolat. Radice nititur lignosa, fibrata, nigricante, & perenni. Saporem flores habent amarum & acrem: folia gustu mitiora sunt: odorem spirat gravem, subacrem; præsertim flores, qui Julio Augustoque mensibus conspicuntur. Locis gaudet humidis: in convallibus mari proximis ac humectis frequens admodum reperitur. Locis etiam incultis, aridis, mari tamen proximis inveni. Latius tamen locis humidis provenit. Et hanc conyzam puto Hippocratis. Folia helenium satis referunt,

sed multo minora, margines crenati; unde *αββ* dixit venerandus senex *τι φιλαν κρησος*. De fetore nemo dubitat: vulgo fetidam conyzam vocant. Minor conyza raro plus uno assurgit caule, cubitali, plerumque minore, ramofo, hirsuto etiam & glutinosa, sed magis virente quam superioris. Folia sunt triplo minora ad linariæ folia acceden-

Conyza Minima.

tia, villosa tamen pinguique etiam illa. Extremi ramuli secundum longitudinem, veluti in majore flosculos sustinent, minores & longè minus splendidos; radix (omnium quidem, quas observavit diligentissimus Clusius, ejus generis stirpium) singularis & annua, tota planta majore odorator est. Crescit autem frequentissime in agris non procul Madritio, via qua Toletum itur; reperitur & in Narbonnensi Gallia infra sylulam illam, secundum quam via est, à Mompelio Peral, stagnis adjacentem pagum. Ex Hispanico semine nata est Clariss. Clusio Viennæ; etiam aliquot annis in horto perstitit, ex semine deciuo rediviva. Floret autem cum majore; sub autumnum videlicet, & subinde semen profert. Præter hanc & alia ostenditur non æquè odorata, sed graveolentior, eaque de causa cum delineatione Dioscoridis magis conveniens. Exigua est herba, palmum aut dodrantem alta, incana quoque & lanuginosa, odoreque cæteris referens. Folia exigua sunt, flores chamæmeli mediis orbiculis aut tanaceti similes, è colore luteo subnigricant, qui, ut aliorum, in lanuginosos ac molles pappos pereunt. Radix tenuis est. Humidis ac riguis locis creberrima exit. Describuntur & alia conyzæ genera, ac quædam aliud majoris generis à plurimis ostenditur, quod folia habet primo anno è semine prodeuntia, quam jam descriptæ conyzæ latiora, instar verbasculi, sive primulæ veris, sed tamen minora, nigriora, lanuginosiora, sive molliora, in terram refracta & in mucronem desinentia. Altero deinde anno caulem fert rotundum, sesquicubitalem, nonnunquam ab una radice plures, graciles, solidos, foliis jam dictis minoribus vestitos, interdum in adnata divisos. In quorum fastigiis sunt capitula, à quibus exeunt stamina lutea, aut ex luteo nonnihil purpurascencia, florem constituentia, longitudine plerumque unciali, undique in rotundum, radiorum instar, explicita, quæ in pappos abeunt: subest semen oblongum, fuscum, parvum. Radice nititur lignosa, fibrata & perenni; saporem habent flores & folia amarum. Nec ingrato odore stirps, sed aromatico; nec glutinosa, sed sicca. Quare conyza major esse nequit,

nequit: unde aliis baccharis videtur. Sed de hac quaestione alibi. Locis apricis & aridis frequens, petrosa & veteros etiam muros non refugit. Media etiam species altera apud Batavos reperitur, caules proferens crassos, leviter striatos, sed interius inanes, vacuosque, circa fastigia in ramulos divisos: folia, quae caulem plurima ambiunt, margine crispa ac veluti incisa, Helenio alioquin non dissimilia; unde conyza Helenitis incisis foliis à Lobelio vocatur. Flores lutei sunt; fibrae similiter pro radicibus nigrae, molli tenuique lanugine, & haec tota incanescit, sed minus graveolens; flos in lanugine etiam perit, mellis odorem quadantenus referens. quare legitima conyzae genus esse nequit. Flor. t. aestate. plurimis Hollandiae aquis locis reperitur, & circa Atrebatum fines locis palustribus. Invenitur & aliud genus huic odore toraque forma non dissimile, nisi quod folia non sunt incisa: sesquicubitalibus caulibus assurgit, incanis ac lanuginosis, foliis vestitis digitalibus, vulgari non dissimilibus, parte suprema viridioribus, averfa incanis ac candidis, rha foliis emilae similibus. Flores conyzae, lutei, qui & in pappos abeunt, odore melleo, sapore acrisculo. Radix fibrosa, vulgari bacchari non dissimilis. Locis palustribus apud Batavos exit, fleret aestate. Haec tenus de conyza. Cujus plura genera delinearunt summi Botanici Carolus Clusius, Lobelius, Bauhinus, quos curiosus adeat Lector.

Νάρθηξ. Sic dicitur, teste Phavorino, ὅτι τὸ μέλι, ἢ ὡς κίτρινον ἔχει αἰσθητὸν καὶ δάκνυται, id est subter, infra. quod ex edito loco deorsum versus dejectus sit. Respicit ad furtum Promethei; quem Poetae fingunt, Minervae auxilio fretum, ascendisse caelum, ibique ferula ad currum solis adnota, ignem rursus in terras detulisse, ut docet Horatius libr. 1. carminum.

Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit,
Post ignem Aetheria domo
Subductum.

Idem canit Nicander.

Ῥαῖα δὲ νάρθηξ νεάτῳ ἐξ αἰνυσο γηδῶ.
Ὅς πὶ Προμηθεΐου.

Cetera desiderantur, Scholiastes, Ὅς πὶ Προμηθεΐου πύρρι τῆς κλοπῆς τῆς ἐπιπέσης τῶν νάρθηξ, ἢ τοῦ κλίψου τῶν κλοπῶν τῶν κλίψου Προμηθεΐου. κλοπῆν γὰρ λέγει αὐτὸς τὸ πῦρ. Ferulam à furto Promethei commendat, quod ea ignem Iovi abstulerit, & ad homines in mundum transfulerit. Versus supra citatos in hunc sensum reddidit Gorræus.

Exime & interno ferulae de ventre medullam,
Qua quondam furtivo incanduit igne Promethei.

Vel νάρθηξ dicitur ὅτι τὸ μέλι, quod bacilli ex eo fiant, quibus sustentantur senes, alique corpore debiles. Malunt alii νάρθηξ dici, quod thyrsum ferat. Πολλοὶ τοὶ νάρθηξ φέροι, καὶ ἐστὶ δὲ τὸ βάκχου, plures thyrsigeros, paucos est cerere bacchos. Supra carmen illud à nobis expositum. Ferula thyrsum non gerit, sed umbellam. Ferula à ferendo, quod scapi illius pedamenta fruticibus & senibus baculi ac scipiones essent. Plinius lib. 13. cap. 22. Nulli fruticum levitas major, ob id gestatu facilior, baculorum usum senectuti praeber. Baccho etiam sacra & Sileno. Vino enim ritubantes fulcit, neconerat tamen. Est enim, ut idem Plinius ait, ligno durissimo foris, licet intus lignum non habeat. Grammatici ferulae nomen à feriendo impositum contendunt. Antiquitus enim discipulorum manus ferula caedebatur. Eleganter Columella in Hortulo.

Nec manibus miteis ferulas, nec cruribus aequae,
Terga rubi, spinisque ferat paliuron acutis.

Idem eodem Libello.

Capparis, & tristes imilae, ferulaeque minaces
Plantantur.

Juvenal. Satyr. 1.

Et nos ergo manum ferulae subduximus, & nos, &c.

Id est, nos quoque literas didicimus & praceptorum opera, qui ferula manus percuriunt, usi sumus. Lepidifimus Poeta Martialis, sceptrum paedagogorum appellat. Terrent quippe ludi magistrum hac magis quam laedunt.

Ferulasque tristes sceptrum paedagogorum.

Ausonius ad Theonem.

Ausonius, cujus ferulam nunc sceptrum verentur.

Innuat se Imperatorum praecceptorem esse, vel regium magistrum. Sic Ovid. lib. de arte Amand. de Achille.

Poscente magistro
Verberibus iussas praebuit ille manus.

Idem libris Amorum ad Auroram.

Tu pueros somno fraudas, tradisque magistris,
Ve subeant tenera verbera saeva manus.

[Ἰπὲρ νάρθηξ καὶ &c.] Duo agnoscit ferulae genera, νάρθηξ, & quam νάρθηξιον vocant, ferulaginem Gaza Plinius loco citato. Ferula calidis nascitur locis, atq; trans maria, geniculatis nodata scapis. Duo ejus genera. nartheca Graeci vocant, assurgentem in altitudinem, nartheciam vero semper humilem. Idem 19. cap. 9. Ferulae duo genera in peregrinis fruticibus diximus. Semen ejus in Italia cibus est. Conditur quippe duratque in urceis, vel anni spacio. Duo ejus genera: caules & racemi. Corymbiam hanc vocant, corymbosque quos condiunt. Pro, semen ejus in Italia cibus est; Scribo, germen ejus in Italia cibus est. Primitis germinibus, sive alparagis, in cibis utebantur, & caule. Antiqui codices pro, duo ejus genera, habent, duo ea genera: caules & racemi. Forte legendum, duo alia genera, (faciunt) caules & racemi. Ut sit sensus; duo ferulae summa genera, eadem in duo alia subdividi, in id quod caulem ferre permittunt, & cui adhuc tenellus caulis demetitur. Ac quidem prius corymbiam ferulam vocabant, quod in caulem assurgere permittent, ut corymbos five umbellas nascentes ad condituram colligerent. Alterius, cujus nomen tacet Plinius, caulem gliicentem, tenellum, & adhuc convolutum demetebant, ut vel recentem comederent, vel in condimento fervarent. Ferulae condituram docet Columella lib. 12. cap. 7. Olusatrum & ferulam, & saniculum etiam legeris, sub tecto exponito dum flaccescat: deinde folia, & corticem omnem folliculorum detrahit: caules si fuerint pollice crassiores, arundine secato, & in duas partes dividito: ipsos quoque flores, ne sint immodiici, diduci & partiri oportebit, atque ita in vasa condi, deinde jus quod supra scriptum est (hiebat hoc ex aceti duabus partibus, & una durae muriae.) infundi, & paucas radículas laseris, quod Graeci σίλφιον vocant, adjectas, ita spissamento saniculi aridi contegi, ut jus superveniat. Aliam praeter datam ferulae differentiam tradit idem Plinius, maris & feminae lib. 20. cap. 23. Ferula semen anetho simile habet. Quae ab uno caule dividitur in cacumine, femina putatur. caules eduntur decocti, commendanturque nusto ac melle, stomacho utiles, sed plures sumpti capitis dolorem faciunt. Mas ergo est quae à pluribus in cacumine dividitur caulibus; femina, quae ab uno. Hanc differentiam Plinius nec ex Theophrasto, nec ex Dioscoride habet.

[Διαφέρειν, &c.] Ferulae ferulaginisque differentiam ostendit, utramque eleganter adeo describens, ut melius ab alio describi nequeat. Id fecit, non quod rara admodum planta ferulae, sed quod multae plantae huic comparari soleant. In ferulae historia haec observanda. Scribe ex Aldino & Basiliense codice pro, καὶ ἐν τῇ νάρθηξ, &c. καὶ ἐν τῇ πολὺ καὶ ἰσχυρῆ, &c. pro μείζον, ἢ ἀνεργ, &c. καὶ ἐν τῇ μείζον, ἢ ἀνεργ, &c. Ἀμυγδαλοειδὲς αἰτ, Gaza vertit, semen obscurum. Cave credas semen adeo minutum esse ac parvum, adeoque tunicis aliisque involucris tectum, ut conspici nequeat. Sed intellige semen esse colore obscuro, tristi, neutiquam venusto, splendido, grato. Quod ait ἐπιπέσης esse, id verum est; sed singulis annis apud nos novum non promit caulem, in quo flos & semen, sed solet demum tertio, quartove anno caulē ferre, florere, semen producere; quod ubi peractum, interit tota planta, nec reviviscit unquam. Semel, aut bis tantum observavi plantam proximo vere nova folia promississe. Videamus quid de ferula Plinius tradat. lib. 13. cap. 22. Et ferulam inter externas dixisse conveniet, arborumque generi adscripsisse; quoniam quorundam naturae (sicut distinguemus) lignum omne corticis loco habent, hoc est forinsecus: ligni autem loco fungosam intus medullam, ut sambuci: quaedam vero inanitatem, ut harundines. Ferula calidis nascitur locis, atque trans maria, geniculatis nodata scapis. Duo ejus genera: Nartheca Graeci vocant, assurgentem in altitudinem, Nartheciam vero semper humilem. A genibus exeuntia. Folia maxima, ut quaeque terra proxima: Cetero natura eadem quae anetho & fructu similis. Nulli fruticum levitas major, ob id gestatu facilior, baculorum usum senectuti praeber. Semen ferulae thapsiam quidam vocaverit, decepti eo quod ferula sine dubio est thapsia, sed sui generis. Plinius brevis in ferulae historia, copiosior, clarior & dilucidior Theophrastus, quem sequi debuisset. Arborum generi adscribit ferulam;

cum omnis arbor caulem ferat perpetuum, nulla annum. Theophrastus suffruticibus annumerat; quod foliola habeat parva. Cur peregrinis & externis adscribit? Italiae est familiaris. Caulem, & germen Italis cibum esse, constat ex iis quae de conditura ex Columella & Plinio supra attulimus. Quoniam quorundam naturae, &c. Rationem reddit cur arboribus adnumeret. Scribe, Quoniam quorundam naturae (sicut distinguimus) lignum omnino corticis loco habent, &c. Verum quidem est sambuci medullam fungosam, inanes quaedam arundines: sed inde non sequitur, ferulam arboribus annumerandam. Ineptus foret, qui calamos (de vulgaribus loquor, non de Indico) inter arbores recenseret: nec omnis, ut Plinius hoc loco docere videtur, inanis; sed quidam factus & plenus. Ferulam calidis locis nasci ait. Frigidis sata provenit, sed adversus hyemis injurias muniri debet: vehementiores enim non fert. Pro *nartheciam*, scribe, *narthecyam*. A genibus exeuntia folia maxima, &c. Explicat haec Theophrasti verba, καὶ γὰρ αὐτῶν ἀφ' οὗ πρὸς τὰ φύλλα βλαστάνει, & καὶ οὗτοι πρὸς μικροῖ. ἅ γενίβια, ἰδὲ ἐστὶ ἀ γενίβια; cetero natura eadē, quae anetho, &c. Dalecampius ex Theophrasto legit, Floris natura eadē quae anetho & fructus similis. ubi id gestatu facillior, &c. Sincerior lectio, Ob id gestatu facilis, baculorum, &c. Semen ferulae thapsiam, &c. Corruptus codex; scribe, speciem ferulae thapsiam quidam vocaverit. Vide caput Thapsia. Haecenus Plinius. Ferulae descriptionem non tradidit Dioscorides. Etenim quae ad finem capitis leguntur viris maximis merito suspecta sunt, quod apud Orisbafium non reperiantur. Haec ad calcem capitis habentur. Ὁ γὰρ τῶν κάρων καὶ ἀναφίρει τρεῖς πηχόν (scribunt alii, ἔπερὸ γὰρ τῶν κάρων πηχόν). Φύλλα δὲ ἔχει μακρότερα ἢ φερέν, παχύτερα δὲ πολὺ καὶ μείζονα. ἰδὲ ἐστὶ τὸ σαζάπητον γένος κηλοπιόμινω ὡς ἐστὶ τῆ ρίζῃ. Ferula itaque (ferula altera) caulem profert ternum plerumque cubitorum. Folia vero habet foeniculi; at longē crassiora (Ruellius τερχύντερον, asperiora; vulgata praestat) majoraque. Sagapenum quoque ex ea proximē radicem vulnerata manat. De Sagapeno galbanoque quae fucci ex ferula dicuntur, si detur occasio, lib. 9. agam. Ferulam recentiores observarunt latifoliam & tenuifoliam. Ferula caulem promit quatuor, non raro quinam cubitorum, geniculatum, glabrum, crassum, & sub finem ætatis durum, ac lignolum, unicum, sed circa cacumen ramosum, foeniculo crassiorē; ex quo si prima germinatione foliorū futurorum ac umbellarum rudimentum eximatur, ovi

valentissimus. Folia grandia sunt, mollia & multifida, in capillamenti modum attenuata, multo, quam foeniculi majora, pinguiora, crassiora, alterno ordine disposita; umbellae tum in fastigio, tum in alis praegrandes, latae, anetho alioquin similes; flosculi in his lutei. Succedunt semina, foliacea, compressa, ex oblongo rotunda, lata & plana. Radix magna, recta, & altē in faxorum commissuras hiantes rimas descendens, evulso difficilis, candida; lacteo pinguique succo turgida, odorem vehementem vibrans. Junio ac Julio, vel etiam prius, in calidis regionibus floret, ac semen non multo post perficit; perit deinde caulis, qui annuus est. Sponte provenit in compluribus Atticae ac Asiae regionibus, nec deest in Europa. Nam in Apulia & Gallia Narbonensi frequens est; praesertim illis rupibus praeruptisque faxis prope subterraneas cryptas, via qua Montepelio Frontignanum itur ad rectam.

Ὁ κωνοειδής, &c.] Mandragora quasi πρὸς μείζονας τὸ γένος, speluncarum, stabulorumque honos, quod ad mandras pecorum, aliaque speluncas proveniat. Μάνδρα, spelunca, pecorum stabulum. Theocriti Scholiastes Eidy. d. ad hunc verum, καὶ πρὸς τὴν μείζονα κατέλαμψετο, ἄριστος ἐνέχει. juxta speluncam deprehendit. Τῶν τῶν βροχῶν τῶν ὄρεων, ἢ μακρότερον, ἢ βακτέρον, ἢ ἐν σκευῶν ζυλῶν ἀσκαυοῖς, ἢ φερέν εἰσάγειν. ἀνομάσθ' ἢ δὴ τὸ μῆτις & φερέν ἐν αὐταῖς πρὸς μείζονας. Oviium caula vel mortarium in quo pinsitur farina, vas est ligneum in formam abaci, quo ad subigendam materiem utuntur. nomen accepit quod in his manus pinsent ac terant. Mandragora haec Theophrasti diversa est ab illa, quam Dioscorides describit. Dioscoridis mandragora caulem habet, nullum Theophrasti, instar ferulae. Dioscoridis prior mandragora fructum fert forbi, altera fructum similem quidē fert, sed duplo majorem, ex luteo pallidū. Theophrasti mandragora, acino uvae similem habet fructum succo vinoso. Sed pro μαρώδης, doctissimi viri restituunt, ἀσοειδής, id est ovatus. Hanc libenter probarem Lectionem, si Dioscoridis, Theophrastiq; mandragora eadem foret. Sed cum altera caule sit ferulaceo, altera caule careat; hanc lectionem probare nequeo: maximē cum repetita sit planta, quae ad amussim omnes quas Theophrastus tradit notas habeat. Dioscorides mandragoram describit lib. 4. cap. 75. ubi tria genera mandragorae recenset. Sed nobis quae de tertia tractat suspecta admodum sunt; tum quod in antiquis codicibus descriptio hujus mandragorae desideretur; tum quod ejus mentionem nullam faciunt, Orisbafius, & Plinius. Accedit quod alterum genus μείζονος vocari tradit, quo nomine tertium describit. Μανδραγοράς, οἱ δὲ ἀντιμηλον, οἱ δὲ θρικαῖον, οἱ δὲ Κιρκαῖον καλοῦσιν, ἐπιπὴ δὲ καὶ ἢ ρίζα φιλίτων ἰναι πηχόν, ἐπὶ δὲ αὐτῇ ὁ μὲν πρὸς ἡλίους, ὁ μείζονας, ἡριδικίας καλοῦσιν. Φύλλα ἔχει τετράπτερα (quidā codex post ἔχει, addit, ὡς τῶν ρίζων) καὶ μακρότερα (vulg. exempl. minus, verus quidam, παχύτερα, μικρότερα, probat Orisbafius) ἡριδικῶν, βρομαῖδης (vetus, δυσωδῆ) καὶ βαρῖα καὶ τῶν ἀσμελῶν, κερύδρα δὲ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πρὸς αὐτῆς μῆλα οὖοις (vetus λευκοῖς ὡς) ἰμφερῆ, ὡχρὰ, (vetus ἀρσοειδῆ, nec malē, nisi Dioscorides sibi contrarius esse velit. Orisbafii Interpres achradibus, quasi scriptum foret ἀρσοῖς vel ἀρσοῖς. Sambuci probo lectionem) εὐαδῆ, ἐν οἷς καὶ καρπὸς ὡς περὶ ἀπίου. ρίζα εὐμεγέθης διὰ τὴν πρὸς ἀντεμπωτῆ γῆρας ἀλλήλαις, μείζονα (vetus, μείζονα κατὰ τὸ φῶς) καὶ τῶν ἐπιφάνειαν, ἰσθμῶν λειοκαὶ & παχύφυλοι. Καυλὸν δὲ οὐ φέρι. Τοῦ δὲ ἀρρεῖν καὶ λειοῦ οὐ ἴσται μείζονας (vetus τέρειον, μείζονας scribendum) ἐν γλίτῳ, φύλλα ἐστὶ (φερέν vet.) μεγάλα, ἰσθμῶν πηχία, λεῖα, κατὰ τὸ τῆς τῶν. τὰ δὲ μῆλα διωπύσια (Cal. περιπλάσια) κροκίζονται τῆς χροῖας, εὐαδῆ καὶ βαρῖος πνός. αὐτὸ ἰδιόαντες οἱ πρὸς ποσῶν ἰσθμῶν ἐσθύνται. ρίζα δὲ ὁμοία τῆς αὐτῆς, μείζονας δὲ λειοκῆρα. ἀκαυλῶν δὲ αὐτῆς. — Ἰσθμῶν δὲ ἐν τέρειον μείζονας, φουμίνῳ ἐν παλιαιοῖς καὶ αὐτῆς, τὰ ἀντῆα, (Lac. legit in vet. cod. καὶ ἀνδρῶν) φύλλα ἔχουσαι ὁμοία τῶν λειοκῆρα μείζονας, μικρότερα δὲ ὡς ἀσθμῶν, λειοκῆρα καὶ τῶν ρίζων, ὡς ἀπὸ τῶν καὶ δὲ καυλῶν, μικρῶν μείζονα αὐτῶν, παχῶν δὲ καυλῶν μείζονας, &c. Mandragoram nonnulli antimalum, aliqui Dircaam, alii etiam Circaam idcirco vocant, quod credatur radix in amatoris efficax esse. Duo ejus genera: niger, qui samina existimatur thridacias appellatus, foliis est quam lactuca angustioribus & longioribus, in terra sparsis: atque inter ipsa mala gerit forbis similia, ex luteo pallida, odorata, & in his semen, ceu pyrotum. Radicibus autem inhaeret bene magnis, binis ternisque invicem implicitis, nigris foris, intus albis, crasso cortice vestitis; caule vero viduus est. Alterius candidi, qui & mas dicitur a nonnullis morion vocatus est, folia sunt magna, alba, lata, levia ceu betae: poma quam prioris duplo majora, colore in crocum inclinante, jucundē cum gravitate quadam olentia: quaeque si manduntur a pastoribus, si quodammodo soporantur: radix ante dictae similis, & major, atque candidior; orbata & haec caule — Porro & aliam tradunt esse mandragoram,

Ferula.

coctum luteum magnitudine referet; quod corculum ὁπεριότων & νιέρον nonnulli appellant. Sub cineribus assatum; prius tamen charta, aut linteo madefactis convolutum, mox pipere & sale conspersum, non modo gustui gratissimus est cibus, sed etiam ad excitandam Venere

mandragoram, quæ movion etiam nominatur; nascitur is in opacis & juxta specus, foliis albi mandragoræ, at minoribus: pene dodrantibus, candidis, radicem ambientibus: quæ quidem tenera est candidaque, paulo major palmo, pollicemque crassitudine æquat. Ex his nemo non videt aliã Theophrasti, aliam Dioscoridis esse mandragoram. Dioscoridis mandragorã ἀνθρωπόμορφον, Pythagoras vocavit, quod radice hominis figuram repræsentet. Eleganter in hortulo Columella.

*Quamvis semi hominis vesano gramine foeta
Mandragoræ pariat flores, mæstamque cicutam.*

Semi hominis dixit, quod mandragoræ radices ut plurimum à medio ad imum bifurcatæ nascantur, adeo ut crura hominum modo habere videantur. Quapropter si eo effodiantur tempore, quo fructum ferunt, qui mali instar super folia ad terram procumbentia brevi pediculis appensus parum à radice distat, hominis brachiis carentis effigiem referunt. Columellæ mentem non expressit antiquissimus interpret: negat (scilicet hortulos) ferre mandragoram, quæ naturam quandam cum hominibus mixtam habeat, cum mas sit & fœmina. Ad formam, non ad genera respexit Columella. Malè Albertus Magnus scribit, mandragoram sic hominis figuram præ se ferre, ut sexus & aliorum accidentium differentias ostendat. Impositores & nebulones sunt, qui tales figuras in bryoniæ radicibus sculpunt. Vana & fabulosa Albertus tradidit: credunt mulierculæ, & certò affirmant, quod mandragoræ radices humanam effigiem repræsentent. Ignarum vulgus fabulatur nasci mandragoræ radices (pidieben vocant) ex urina furum, quibus laqueo vita adempta; ac hinc persuasum habet eas haud quaquã effodi posse, nisi magno vitæ discrimine, cane qui extrahat, radicibus adalligato, & auribus pice occlusis ac obturatis, ne radicis epulatum percipiant fodientes, quod audit; planctu ac lamentatione periclitentur, intereantque. Hanc puer sæpius audivi fabellam. Nec radices humanam formam mentientes mandragoræ sunt, sed bryoniæ. Nebulones sunt, qui has, ut infœcundas mulierculas decipiant, venales circumferunt. Credunt quippe mandragoram fœcunditati prodesse, quippe sacra pagina docet, Patriarchæ Jacobi uxorem Rachaelem sterilem, pomo mandragoræ (ut vulgatus interpret habet: nam utrum cucurbitam, an aliam plantam vox dudaim designet, non constat) redditam fœcundam. Scribit Doctissimus Langius Epist. lib. 2. Et Rachael venusta, sed sterilis Jacobi Patriarchæ uxor, quamvis fœcunditatem à Deo pecariò obtinuerat, non tamen prius concipere potuit, quam pomo mandragoræ à sorore Lya accepta gustasset, quorum fœcundas vires pleræque Bononensium uxores, me consule, expertæ sunt. Ergo ex sententia Langii dudaim mandragora. Eadem quoque, ut idem observavit, infœcundis prodest; sed ex causa calida. Non imponunt ac fallunt tantum mulierculis nebulones isti, qui Bryoniæ radicem pro mandragora vendunt, sed in summum etiam vitæ discrimen eas inducunt. Turbat enim valde & movet bryoniæ radix, partus necat, mentem subturbat. Cæterum in hunc fermè modum bryoniæ radicem sculpunt, ut figuram mentiatur humanam, & formastam virorũ, quam mulierum. Cælant, dum adhuc virent, infixis hordeĩ aut milii granis, iis in partibus ubi crines nasci volunt, post facta scobe tenui sabulo obruunt, quousq; grana illa radices agant, ac germina emittant, id quod xx. ad summum peragitur diebus. Tum eas eruunt, & adnatas è granis radices & germina, acutissimo cultello scindunt, aptantque ita, ut capillos, barbam, & cæteros corporis pilos referant. Mitto impositores. Mandragora antimalum dicitur, quod malo seu pomo adæquetur. Circææ nomen à Circe invenit: quoniam, ut ait Dioscorides, radix videtur ad venem conducere. Fœmina θελαδικίος vocatur, quod folia lactucam referant. Fructum, inquit, similem ούοις sorbis, quomodo Oribasius & Serapio legunt. Interpretem enim malè mespilum vertisse puto, cum sorbum dicere deberet. Malunt tamen alii ούοις ονις, aut potius cum vetere codice legere, ούον λευκόν, ονονιον luteis. Nobis vulgata placet, quod ea maximorum virorum & experientia nitatur auctoritate. Marem νύειον, pro quo μάειον lego, vocari tradit, nomine imposito quod fatuitatem inducat & somnum. Unde mandragoram bibisse, doctè & eleganter ii dicuntur, qui velut aspide icti, somniculosi, nimisque desides sunt, atque ita quodammodo adeo sensu destituti, ut excitari nequeant. Iulianus Cæsar in epistola ad Calixenem. Οὐ φαίνεται πολὺ πόνον μανδραγόρου ἐπιπικνίσις; an non videtur mul-

tam hausisse mandragoram? Sic & Demosthenes Philippica quarta. Ἄλλ' οὐδὲ ἀνταρξήται δυνάμει, ἀλλὰ μανδραγόρου πιπικνίσι, ἢ πικρῶτακτον ἄλλο τιῶν ἐπιπικνίσι; verum nec quimus excitari, sed consimiles hominibus videmur, qui mandragoram, aut id genus pharmacum aliud biberunt. Itidem qui dormitant in negotio, sub mandragora dormire dicuntur. Lucianus in Timone. Πῶς γὰρ καὶ τὸ πρὸς μανδραγόρου καὶ ἡνδρὶς, ὃς ἐπὶ τῶν ἐπιπικνίσι; ἀνδρῶν, ἐπὶ τῶν ἀδικοῦντων ἐπιπικνίσι. quo, inquit, modo Iupiter, tanquam sub mandragora dormis, qui neque pejerantes audis, neque juris violatores advertis? Idem quoque Lucianus inter magnificas Demosthenis laudes, ab illo inquit solitos excitari Athenienses, velut ex mandragora dormientes. Ratio istorum est, quoniam fructus mandragoræ hypnoticus est, quo significatur somni conciliator. Τα δὲ μὴλα ὀσφραγισμένα καὶ ἰδιόμορα κρεωπικτῶ, ποτὰ ἔσφακτοῦ ἔσσοιο sunt soporifera. Plutarchus & vinum, quod ex vite cui mandragoras vicinus, somniferum scribit lib. de audiendis Poëtis. Ὡστε γὰρ ὁ μανδραγόρος ταῖς ἀμπέλαις ἐξοφραγισμένον, & ἀμυδιῶν τῶν δύναιμις οἷον, ἀλλοτρίων ποτῶν καὶ ἔσσοιο ταῖς πίνουσι. quemadmodum autem mandragoras juxta vires nascens, suamque in vinum vim diffundens, efficit ut suavis dormiant, qui id biberint. Novit & hanc mandragoræ virtutem Hannibal. Non injucunda relatu historia est, quam tradit Iulius Frontinus Stratagematon secundo. Hannibal, inquit, missus à Carthagenensibus adversus rebellantes Aphros, cum sciret gentem esse avidam vini, magnum ejus modum mandragora permiscuit, cujus inter venenum & soporem media vis est. Tunc praelio levi commisso, ex industria cessit: nocte deinde intempesta, relicta intra castra quibusdam sarcinis, & omni vino infecto, fugam simulavit: quamque Barbari occupatis castris, in gaudium effusi medicatum merum avidè hausissent, ac in defunctorum modum strati jacerent, reversus cepit eos ac trucidavit. Plinius utriusque Dioscoridis & Theophrasti mandragoram miscuit, ac eandem fecit lib. 25. cap. 13. Mandragoram alii Circeium vocant. Duo ejus genera; candidus qui & mas; nigro quæ fœmina existimatur, angustioribus foliis, quam lactuca, hirsutis & caulibus, radicibus binis ternisque rufulis, intus albis, carnosis, tenerisque, pene cubitalibus. Fert mala avellanarum nucum magnitudine, & in iis semen ceu pyrorum. Album, hoc alii arsen, alii movion, alii hippophlomon vocant. Hujus folia alba, quam alterius latiora, ut lapathis sativæ. Cavent effossuri contrarium ventum, & tribus circulis ante gladio circumscribunt: postea fodiunt ad occasum spectantes. — Odor gravis ejus (succus) sed radicis & mali gravior. Hactenus Plinius. Hirsutus, inquit & caulibus. Neuter mandragoras à Dioscoride delineatus caulem habet; Theophrasti ferulaceum caulem habet; Ferulæ caulis non est hirsutus, sed glaber. Nihil de hirsutia Theophrastus, nihil Dioscorides. Quod de caule scribit, id ex Theophrasto habet, quod de hirsutia, ex Dioscoridis verbis malè intellectis. Libertus legit, βρωμίδης καὶ βαρία καὶ πλὴν ὀσμῶν, Plinius pro βαρία, βαρία intellexit, & ad caulem, quem non habet, retulit. Sed non dissimulandum, in antiquo codice scriptum, & æqualibus. Alterius folia Dioscorides lævia inquit, de æqualitate nihil. Lævia quidè sunt, sed non æqualia; rugosa enim & crispa. Quam vellem scribere, foliis angustioribus quam lactuca, & hirsutis, sine caulibus, radice, &c. Vel, & hirsutis, ex caulibus, radice, &c. Sed quod sequitur omnem hanc conjecturam impedit. Succus fit ex malis & caule, deciso cacumine, &c. Radicibus binis ternisque rufulis, &c. Antiquus codex, ut monet venerandus Aquileiensis Patriarcha, habet, radicibus binis ternisque foliis. Scribe ex Dioscoride, radicibus binis ternisque nigris foris, intus albis, &c. Fert mala avellanarum nucum magnitudine. Hoc nec ex Dioscoride, nec Theophrasto sumpsi, nisi fortè pro βαρία καὶ βρωμίδης legerit Anagnostes, vel libertum sic legeri existimaverit Plinius. Ex alio auctore hoc hausisse puto, nisi hoc scripserit, quod sorbi & avellanæ fructus, non multum invicem cedant magnitudine. Sed hoc frivolum videtur. Sequitur, alii hippophlomon vocant. Hippophlomon; si non hippomoron ex antiquo codice scribendum, quod folia verbasco majori, albedinis gratia, similia sint. Hippomoron vero, quod insignem fatuitatem adferat. Latiora, inquit, quam lapathis sativæ. Dioscorides folia ait esse alba, magna, lata, lævia, ceu betæ. Quod de colligendi modo sequitur, habet ex Theophrasti lib. & cap. 9. Mandragoræ mari folia sunt numerosa, nonnihil rugosa, magna, longa, lata, lævia, dilutè virentia, veluti betæ, sed majora, ampliora, humi strata. Crispa instar dipfaci, olida. Flosculi in gracilibus, & singularibus pediculis inter folia exeunt, herbaceo caudicantes colore, mali insani non dissimiles; mala inde rotunda, aurei luteive coloris,

ve coloris, relucens lævoris, soporifero odore, suaveolentia, in quibus femina modice plana, compressa, & ab una parte renum instar fima, ex luteo albicantia, aut cæsia. Radix proluxa, carnosâ, candicans, aut in pallido subfusca, intus candida, crasso cortice constans, ipsaque radix manum crassitudine implet, subinde bifida, aut trifida, implexa, crura bina, & clunes quasi disparata ostentans. Quam ad formam alludit non in scitè septentrionalis nomenclationis interpretatio, quæ mandragorâ quasi man & dragonem, virigeram, sive hominigeram connotat. Quamquam fortasse malint alii nomen illud inditum, quod fecundas reddat fœminas steriles. Fœminæ folia angustiora sunt, & minora, nigrioraque, per terram etiam sparsa: fructus pallidiores, minores, turbinati, forbi aut pyri effigie, sed non minus odorati: radix proluxa quidem, sed minor, foris amplius nigricans, interius albida. Caret uterque caule, & folia ab ipsis promit radicibus; mature floret, Aprili si hyems clementior, & ver tepidius, aliquin Majo. Fructus Julio, Augustoque maturus: adversus hyemis injurias munienda. Memorabile quod viri magni scribunt, quo intensius frigus internum futurum est, eo magis in terram sese abdere. Vidi mandragoram folia nova mensibus Octobri, Novembri, Decembri produxisse; observavi Octobri protulisse, sed hyemem admodum inclementem fuisse bene memini: novi in Martium usq; mensent folia latuisse, cum mitis nec sæva fuisset hyems. Apud nos sponte non nascitur, ac quidem satius tantummodo reperitur, & fœmina quidem perquam rarissimè. In calidis regionibus sylvestribus & montosis gignitur, veluti in Gargano Apuliæ monte. Redeo ad Theophrastum; qui mandragoram caulem ferulaceum habere ait, & fructum *ραζώδη*; pro quo viri maximi *ἀκωνόου* ait, Theophrastus caulem ferulæ instar ferre. Fructum Dioscorides vel ex pallido luteum, vel in croceo inclinantem ait, Theophrastus nigrum. *ραζώδη* malè vertunt *racematum*; *ραζή* acinus *uvæ*, in quo celantur vinacea dicta, etiam improprie acini, id est, *ζύμωτοι*: *ραζή* vero est *uvæ granum*: id est *κρόκον* *σαφύλης*. Verte ergo, peculiaris mandragoræ fructus: niger enim, & acino *uvæ* similis, & succo vinoso. Quæritur urrum Dioscorides mandragoram Theophrasti norit. Botanici magni mandragoram tertium Dioscoridis, & Theophrasti eundem asserunt, ac quidem belladonam vulgo dictam mandragoram tertium dicunt. Equidem non negamus belladonam mandragorâ Theophrasti esse, sed tertium Dioscoridis esse inficias imus. Mandragoras enim tertius, ut scribit Dioscorides, mandragoræ mari similia folia fert dodrantalia, humi jacentia, radicem ambientia. Quibus verbis demonstrat nec belladonam, nec mandragoram Theophrasti, tertium quem describit, esse. Belladonna solano familia producit folia, neutiquam humi jacentia, nec radicem ambientia. Idem de mandragora Theophrasti dico. Caulem fert: quæ vero caulem producunt, præcipue magnum qualis ferulæ, ad summum radicis folia non habent, sed cauli adnectuntur, & ex caule prodeunt. Sed tertium illum mandragoram non vidit Dioscorides, & ex aliorum relatu describit: *ἰσορροπὸν ἢ ἐπιρροπὸν*, ait, tradunt & aliâ esse mandragoram, &c. Accedit, ut supra dixi, quod ea quæ de tertio traduntur mandragora, Dioscoridis esse non videantur. Desiderantur enim in veteribus nonnullis codicibus, nec referuntur ab Orisasio, Plinioque; quare merito suspecta. Alii solani genus esse contendunt. Sed quod nam solani genus? Placet summi & nobiliff. viri Fabii Columnæ opinio, qui solanum maniacum primum Dioscoridis, & belladonam quam mandragoram Theophrasti esse dico, eandem ait esse plantam. Atqui unum tantum solani maniaci genus describit Dioscorides. Attendè ad verba, & singula diligenter examina; duo solani maniaci genera descripta esse, mecum fateribus; Sed codex corruptus admodum; vulgo legitur. libr. 4. cap. 74. *Στρώχρον μειώχρον, ὁ ἴσος πύρρον, οἱ ἢ ἴσος ἐκφύσων. τούτου τὸ μὲν φύλλον ὡραφωδὴ σίον ἴσος ἐκφύσων, μετὸν δὲ ὡραφὸν τὸ τῆς ἀκανθῆς, ἢ τῆς παιδερῆος καλεῖται. καυλὸς δὲ ἀνήσος δὸν τῆς βίχης ὡραφωδὴς, δὴκα ἢ ἴσος, ὡραφωδὴς ἔχοντος ἴσος. τὸ καυλὸν ἐπιχειμίνω ὡραφὸν ἰλακω, δευστύρον ἢ αἰσὸν πλάτανου σφαιροῦ. μετὸν δὲ ἢ πλάτανου. τούτου δὲ βίχης ἢ ὡραφωδὴς μετὸν οἰον πινώδρον δὴναμιν ἔχει τὸ ὡραφωδὸν. Solanum maniacum, alii per sim, alii thryon appellavere, alterum quidem caules ab radice ingentes emittit decem, aut duodecim ulnæ altitudinem habentes, florem nigrum, & post florem, fructum habet rotundum, nigrum, mollem, ut uva. Radix subest, alba, crassa, cava, cubitalis. Gignitur in montibus, & vento expositis; & platanetis vim habet. — Alterum vero, folium habet simile eruca, majus tamen; ad acanthi, quem pæderota vocant, accedens: caulem longitudine ferè ulnæ: caput incumbens olive figura, sed hirsutius, ut platani pilula, majus vero atque planius. Hujus radix. — Ita hunc locum emendavit nobilissimus Fabius Columna, ac quidem primum solanum scribit Belladonna, alterum vero quod vulgo Daturam vocant. De priori hoc loco, de posteriori cap. de solano. Laudo nobilissimi viri conatum, probo diligentiam; interea tamen, salvo meliori judicio, salva nobilissimi viri auctoritate, huic debeo quod Dioscoridis lectionem corruptam repererim, huic debeo quod Dioscoridis alterum solanum maniacum Theophrasti mandragoram*

Mandragora.

dens folium. Canles vero à radice proceros emittit decem aut duodecim, ulnæ altitudine adolescentis: caput in cacumine olive figura, at platani pilularum instar hirsutius, majus tamen illa atque crassius: florem nigrum, cui succedit fructus ramosus, rotundus, niger, denis aut duodenis constans acinis, corymbis hederæ similibus, & ceu uva mollibus. Radix subjacet candida, crassa, concava, & ferè cubitalis. Nascitur in montosis locis vento perflatis, atque littoralibus petris, &c. Duas hic describi plantas extra omnè controversiam esse. Fieri quippe nequit, ut eadè planta fructus platani similes, atq; spinis horridos promat, ac etiam simul acinos nigros, molles, ut uva. Hoc inquam impossibile, nisi infitione factum fuerit; quomodo pyro malum inferi novimus. Sed de iis quæ arte ac infitione fiunt, non agit Dioscorides. Præterea nec ullum solani genus ad infitionem aptum. His ita positis, omnino concedendum, aut corruptum admodum codicem, aut Dioscoridem duarum plantarum historiam, more Pliniano, in unam miscuisse, ac omnia perturbasse. Alterutrum concedatur oportet; nobis mitior placet sententia. Corrigit Nobiliff. Fabius Columna. *Στρώχρον μειώχρον ἴσος πύρρον* (de nominibus hoc loco non ero sollicitus, vide cap. 12. lib. 9. ubi de solani generibus agit Theophrastus.) *οἱ δὲ ἴσος, ἐκφύσων. τὸ μὲν καυλὸς ἀνήσος δὸν τῆς βίχης ὡραφωδὴς δὴκα ἢ ἴσος, ὡραφωδὴς ἔχοντος ἴσος. μετὸν δὲ τούτου καρποῦ ἴσος προχύλον, μετὰ τὸν μετὰ τὸν σαφύλην. βίχης δὲ ὑπὸ λευκῆ, πυκνῆ, κολη ὡς πηχίας. φύστω ἐν ὄρειοις χωρεῖται & ἀποστῆται, & πλάτανου σίον. δὴναμιν — τὸ δὲ ἴσος φύλλον ὡραφωδὴ σίον ἴσος ἐκφύσων, μετὸν δὲ ὡραφὸν τὸ τῆς ἀκανθῆς, ἢ τῆς παιδερῆος καλεῖται. καυλὸς δὲ ἀνήσος ὡραφωδὴς δὴκα ἢ ἴσος, ὡραφωδὴς ἔχοντος ἴσος. μετὸν δὲ τούτου καρποῦ ἴσος προχύλον, μετὰ τὸν μετὰ τὸν σαφύλην. βίχης δὲ ὑπὸ λευκῆ, πυκνῆ, κολη ὡς πηχίας. φύστω ἐν ὄρειοις χωρεῖται, & ἀποστῆται, & πλάτανου σίον. δὴναμιν ἔχει τὸ ὡραφωδὸν.* Solanum maniacum seu furiale, nonnulli per sim, nonnulli thryon appellavere. Hujus folium erucae proximum, at majus, ad acanthi, quem pæderota vocant, acce-

dragoram judicari, huic gratias ago, quod, divina favente benignitate, solanum alterum Dioscoridis, mandragoram Theophrasti agnoverim. Ignoscat vir summus si paulo aliter legam. Scribe, *Στρώχρον μανιακῶν ἴναι πέλας* τῶν, οἱ ἵππον ἐκλεῖσαν, τοῦτον τὸ μῦθον φύλλον ὡς πλάσιον ἐστὶν ἐν ζώματι, μείζον δὲ ὡς τῆς ἀκρότης, ἢ πῆς καὶ παιδῆρος κλεῖται. καυλὸν δὲ ἀνίστην δὲ τῆς ρίζης ὀρθῶς δὲ καὶ ἢ ἰσ' ἔχοντες ὕψος τὴν κεφαλῶν ἰπποκρίνου ὡς ἰλαίαν. δασυτέρων δὲ ὡς πλατῆρα σφαιρῶν, μείζονα δὲ καὶ τραχυτέρων ρίζα δὲ ὑπερὶ λυκῆ, παχεῖα, κίβη, ὡς πηχίως, φέεται ἐν ὄρεσιν χειμαίσι, καὶ ἀσσηνίμοις, καὶ πλαταμῶσι. ἔστι δὲ καὶ ἐπερὶ δὲ καυλοῦ ἀνίστη πολλοῦς φύλλον ἀκίμου, μείζον δὲ, ἀνθ' ὃ μείζον, μῦθον δὲ τοῦτο καρπὸν ἴσως ἰσχυρὸν τροχίλον μείζονα, ὁμοιοῦ, κισσοῦ, μὲν καὶ ἢ ὡς περὶ σφαιρῶν. *Id est; Solanum maniacum nonnulli perieron, alii thronon vocant: huic folium crucæ proximum, majus autem, & ad acanthi, quem pederota vocant, folium accedens. Caulem emittit à radice longitudine decem aut duodecim (in numero erratum puto) ulnarum, caput incumbens olive figura, sed hirsutius, ut platanii pilula, majus tamen & asperius. Radix subest candida, crassa, concava, fere cubitalis. Gignitur in montibus & vento expositis locis & platanetis. Est & alterum solani maniaci genus, quod radices emittit plures. Folium huic ocymi, sed majus. Florem habet nigrum, & post florem fructum acino uvæ similem, rotundum instar hederæ: sed instar uvæ mollem. Hanc lectionem magis probò, partim quod propius ad vulgaram accedat lectionem, partim quod ipsarum plantarum delineationes verius tradat. De priori lib. 9. agā, ubi probabo ita nominatum fuisse solanū ab antiquis, & rationes addam: de secundo solano hoc capite agam. Addidi, φύλλον ἀκίμου, μείζον δὲ, ex Plinio, qui lib. 21. cap. 31. Tertio folia sunt ocymi, minime diligenter demonstranda, remedia, non venena tractanti, &c. ἰσχυρὸν pro ἰσχυρὰς: ἢ ἰσ' ex Theophrasto reposui: voces βοασσοῖδῃ, & κικύμβοις deleui, quod belladonna nec racemosum ferat fructum, nec corymbis hederæ similem. Cæterum, si cui hæc non arident lectio, ingenue fatemur nulla munitam esse auctoritate. Belladonna dicitur quod imaginationes non injucundas efficiat, vel, ut honestè satis Plinius, quod lusum generet lib. 21. cap. 31. Quamquam Græci auctores in socum vertēte: drachmæ enim pondere lusum pudoris gignere dixerunt, species vanas imaginesque conspicuas observari demonstrantes. Eleganter Dioscorides, Δύναμιν δὲ ἔχει ἢ ρίζα πνομένη μετ' οἴνου & ἀπληθῶς φαντασίας δόποτιλιν σὺν ἀνδρῶσιν. Δὲ ἢ & πορῆσαι ἐξενέουσι ἀρχὴν τριῶν ἡμερῶν, δὲ δὲ πορῆσαι, & ἀναρῶσιν. *Vis ea radici, ut drachmæ unius pondere pota ex vino vanas species & imagines haud injucundas menti representet: duplicatus autem hic modus ad triduum usque insaniam, seu mentis alienationem faciat, & quadruplicatus, mortem etiam representet.* Vide cap. 12. lib. 9. historiarum, ubi de maniaco solano agit Theophrastus, ac alteri generi hanc facultatem adscribit: sed nihil impedit utrumque eadem facultate præditum. Belladonnæ sive solano alteri maniaci, Theophrasti mandragoræ caules ex radice emittit plures, eadem fermè altitudine assurgentes, bicubitales, tricubitales & altiores, rotundos, rectos, mediocris crassitudinis, ramosos, alis concavos, colore è subrubro nigricantes. Folia caules circumvestiunt oblonga, lata, mollia, & nonnihil lanuginosa, è viridi ad nigredinē vergentia, majora, latioraque quam solani. Flores è foliorum alis, oblongi, lutei, digitali distæ æmuli, sed paulo majores, proluxo pediculo & campanulæ instar concavi, colore ex obscuriore purpura nigricantes, aspectu mæsti & obsoleti, capillaceis intus staminibus. Floribus flaccif-*

Belladonna.

centibus. Bacca unica è singulorum cavo suboritur, è suo pediculo dependens, dissecto brevique calyculo superiore parte comprehensa, acino uvæ simillima, splendide nigricans, pellucida, succo vinoso, magnitudine fere mediocris cerasi, exiguo semine gravida. Radicem fundit longam, magnam, inalbicantem, diurnam ac vivacem, succi plenam, in propagines plures distributam. Adeò vivax est & importuna, ut semel in hortis ascita, vix exigi delerique queat; immo vel tantillo frustillo relicto, aut infosso repullulet. Floret Junio Julioque, baccæ Augusto maturæ sunt. Circa sylvas, juxta parietes, sepimentaque agrorum, aliisque perinde parum cultis ac desertis reperitur locis, umbrosa amat. Bacca commestæ in summum vitæ periculum hominem conjiciunt. & plerumque mortem tenellis adferunt; quod multis experimentis & exemplis constat. Non referam ab aliis observata: Adolescentuli duo Lugduni Batavorum in horto medico, quando ei præesset Clariss. Petrus Pavius Medicinæ Professor in eadem Academia primarius, Anatomicus & Botanicus summus, ex imprudentia baccas duas tresve, opinantes ribesios esse nigros, devorarunt, ac altero quidem die alter obiit, altero admodum periculose laborante, qui evasit. Plura, aliaque exempla referunt Adversariorum auctores, nobis unum memorasse sufficit.

Κ Ε Φ. Γ.

CAP. III.

De laserpitio, magydari, quidque differant inter se. Item de nepa, corruda, sive asparago, & quæ acanacea sint. De herba lanaria, sonco, cneco, acarna, spina candida, æraria, aculeosa, fusso agresti, buxo asinino, carduo, pinea, vernilagine.

σιλφίε Γα-
ζία.
δὲ νωῶ λεκ-
τίον. Βαβ.
† φυλλῶδες τὸ
λαγύριον.

Ψπέρ Ἰαπίρου δὲ λεκτίον. τὸ ἢ σίλφιον ἔχει ρίζαν μὲν πολλὰ καὶ παχεῖαν, τὸν ἢ καυλὸν, ἡλίκεν νάρθηξ. ὁμοῦν ἢ καὶ τῶ πάχεα ὡς πλάσιον. τὸ ἢ φύλλον δὲ καλῶσι μάσπερον, ὁμοῦν τῶ σελίνω. σπέρμα δὲ ἔχει πλατῶν, † φυλλῶδες, οἷον τὸ λεγόμενον φύλλον. ἐπτεῖοκαυλὸν δὲ ἐστὶν, ὡς περὶ ὄναρθηξ. ἅμα μὲν ἐν τῶ ἤρι τὸ μάσπερον τῆτο ἀφίησιν· ὁ καθάρει τὰ πρῶτα καὶ παχύνει σφόδρα, & τὰ κρέα θυμασσοῦ

DE laserpitio nunc indicandum est. Laserpitio radix multa, crassaque, caulis quantus ferula, & crassitudine fere proximus. Folium quod maspetum vocant, apio simile est: semen latum, foliaceum, scilicet quod folium appellatur: caulis annuus, sicut ferula. Ergo vere ineunte maspetum hoc exit, & pecus eo purgatur, pinguisque vehementer, & carnes mirabilem in modum suaves redduntur. Posthac caulem edit hominum

ποιεῖ τῇ ἡδονῇ. καὶ δὲ ταῦτα καυλὸν ἐοδίασθαι πάντα
 τρέπον ἀγροθόν, ἐφθόν, ὀπίον. κατὰ μέρη ἢ καὶ τὸν Φασί
 τὰ σώματα πειραζόμενα ἡμέραις. ἔπον ἢ διήκον ἔχει.
 τὸν μὲν ἀπὸ τῆς καυλῆς, τὸν δὲ ἀπὸ τῆς ῥίζης. διὸ κα-
 λῶσι τὸν μὲν καυλίαν, τὸν δὲ ῥίζαν. ἢ δὲ ῥίζα τὸν
 Φλοιοὺν ἔχει μέλανα, καὶ τῆν περιεπιρραίνουσαν. ἐστὶ δὲ ἄ-
 σπερ μέτρα τῶν ῥιζοποιῶν αὐτῆς. ἐξ ὧν ὅπως αὐτὸν δο-
 κῆ συμφέρειν ταμιευόμενοι πρὸς τὰς τομὰς, καὶ τὸ ὑ-
 πέρχον τέμνουσιν. † ὅτι ἐστὶ γὰρ ἔτε ἐφθασμένον, ἔτε
 πλείον ἢ τετραγώνον καὶ γὰρ διὰ φθίρεται καὶ σήπεται
 τὸ δρῶν, εἰάν χροίζη, κατὰ ῥίζαν δὲ ἄγοντες εἰς τὸν
 Πειραζία, τὸνδε τὸν τρέπον, ὅταν βάλωσιν εἰς ἀργεῖα
 καὶ ἀλυστρα μίξωσι, σείσει χροῖον συχνόν. ὅθεν καὶ τὸ
 χροῖμα λαμβάνει, καὶ ἐργασθῆν, ἀσηπτόν ἢ ἡδὴ διὰ μὲν
 τὰ ἰδρὸν ἐν κῆ τὴν ἐργασίαν ἐποικίω ἔως ἔχει. τὸν
 δὲ πολὺν ἐπέχει τῆς λιθῆς. πλείω γὰρ φησὶν ἢ πει-
 ρασχίλια σάδια. τὰ πλείονα δὲ γινέσθαι περὶ τὴν σύ-
 λφιν ἀπὸ τῶν ὕδατων ἰδίων. ἰδίων δὲ τὸ φάσειν ἢ τὴν
 ἐργασίαν. καὶ δὴ συνηραζομένης καὶ αἰεὶ συνημερου-
 μῆς ἐναναχαρεῖν, ὡς ἐ δρομύλιον δηλονότι θεραπείας,
 ἀλλ' ὄντος ἀγρίου. Φασὶ δὲ οἱ Κυρλαῖοι Φανιλῶν
 τὸ σιλφίον ἔπει πρῶτον ἢ αὐτὸ τὴν πόλιν ῥηκίαν
 ἔπειτα. οἰκῶσι δὲ μάλιστα περὶ τελαχόσια, εἰς Σιμων-
 νιδῶν ἀρχόντα Ἀθήνησιν. † οἱ μὲν ἔτι λέγουσιν. οἱ δὲ
 τῆς σιλφίας τὴν ῥίζαν Φασὶ γινέσθαι πηχυαῖαν ἢ μι-
 κρῶν μείζονα. ταῦτ' ἴδιον δὲ ἔχειν ἴπτι τῆς μέσης καφα-
 λῶν. ὃ καὶ μετωρότατον ἐστὶ, καὶ χροῖον ἔως ἔργης, † ἐξ
 ἧς δὴ φύεσθαι καλεῖσθαι δὲ γαλα. καὶ ταῦτα δὲ τὸν
 καυλόν. ἐκ δὲ τούτου, μαγδόαρον, καὶ τὸ καλούμε-
 νον Φύλλον. τούτου δὲ εἶναι σπέρμα ὃ καὶ ὅταν νότ
 λαμβάνωσιν πνύσῃ μὲν κύνα, διὰ ῥιζήσεται. ἐξ ὧν φύ-
 οσθαι τὸ σιλφίον, τῶ αὐτῶ δὲ ἐστὶ τὴν τε ῥίζαν γινέσθαι
 καὶ τὸν καυλόν, ἔδεν δὲ τῆς ἰδίων καὶ γὰρ τῶν ἄλ-
 λων. εἰ μὴ τὰ τε λέγουσιν, ὅτι εὐτὸς φύεται μὲν τὴν ἐκ-
 ρησίν. καὶ τῆς ἰδίων καὶ διὰ φέρον τῶν πρῶτον, † ὅτι
 Φασὶ δὲ ὄντων ἴδιον ἐπέτειον. εἰάν δὲ εἰσθῆ, φέρειν πᾶν τὸ
 σπέρμα καὶ τὸν καυλόν. χείρα δὲ γινέσθαι καὶ ταῦτα καὶ
 τὴν ῥίζαν. ὄρουτομῆας δὲ, βελπίνας γινέσθαι, διὰ τὸ
 ματαβαλλέσθαι τὴν γῆν. ἐναπτόν δὲ τούτου τῶ φάσειν
 τὴν ἐργασίαν. ἐοδίασθαι καὶ πᾶς ῥίζας πρὸς φάτους
 κατατεμνομένους εἰς ὄζους. τὸ δὲ Φύλλον τῆ χροῖα
 χρυσοειδὲς εἶναι. ἐναπτόν δὲ καὶ τὸ καθαιρεθῆναι τὰ
 πρὸς τὰ τὸ Φύλλον ἐοδίωντα. Φασὶ γὰρ καὶ τῆ ἴδιον,
 καὶ τῆ χειμῶν εἰς ὄρον ἀφίεναι. νειμασθαι δὲ τῆ-
 τὸ τε καὶ ἕτερον ὁμοιον ἀροτόνω. ἱερμανπικῶ δὲ ἄμφω
 δοκεῖ εἶναι. καὶ κάθαρσιν μὲν ἐποιεῖν, ἀναξηροῖεν ἢ
 καὶ συμπίπην. ἐὰν δὲ πινύσῃ ἢ κακῶς ἔχον εἰσελθῆ
 πρὸς τὰ φάται, ὑγιάσθαι ταχέως ἢ ἀποθνήσκου. ὡς δὲ
 ἐπιτοπλὺ σάξεται μάλλον. ταῦτα ἰδρὸν, ὃ ποτέρας ἔχει,
 σκεπτόν. ἢ δὲ καλεῖσθαι μαγδόαρον, ἐπρόν ἐστι τῆ
 σιλφίας. μανώτερον τε καὶ ἴδιον δερμύ. καὶ τὸν ὅταν σὸν
 ἔχει. διὰ δὲ δὲ ἐστὶ καὶ τῆ ὀψι καὶ πᾶς ἐμπαίρους, γί-
 νεται δὲ περὶ Συρίαν, καὶ σὸν ἐν Κυρλαῖη. Φασὶ ἢ καὶ
 ὅταν τῶ Παρανασίω ἀρεῖ ποτὶ μῶ. εἰνοὶ δὲ σιλφίον τῆς
 καυλῆσιν. εἰ δὲ φέρει τὴν ἐργασίαν ὡς περὶ τὸ σιλ-
 φιον, σκεπτόν, ὡσαύτως δὲ καὶ εἰπὶ ὁμοιον ἢ ἐφθασμένον
 σπον ἔχει, Φύλλων τε πῆρα καὶ καυλῆς καὶ ὅλων ἀφίσι
 πὶ δαίκρουσιν. τὴν μὲν ἐν κερθηκοῦδὴ φύσιν ἐν τοῖς τοῖς-
 τοῖς ἱερωνότοις. τῆς δὲ ἀκαμθίης, ἐπιπύρον γὰρ τῆς
 εἰπέιν, ἐπειδὴ δὴ ῥηται, τὸ μὲν ἀκαμθῶδες ὅλων, τὸ
 δὲ Φύλλον κενόν, ὡς περὶ ἐκατέρω χωρὶς λευκίον. καὶ
 τῆς δὲ περὶ τῆς καὶ ὡς περὶ τὴν ἀκαμθῶν ἔχοντος Φύλ-
 λων, ἢ ὡς περὶ ὅτι Φλέως, καὶ ὅτι εἰσθῶν, καὶ ἢ καπ-

hominum cibo idoneum omnibus modis, elixum
 assumque: corpora eo quoque purgari ferunt. Qua-
 draginta diebus succus capitur duplex, alter ex caule,
 alter ex radice. Qua de causa alterum scapatium,
 alterum radicularium vocant. Radix nigro cortice te-
 gitur, eumque detrahere solent. Sunt veluti cer-
 ta mensura cadenda radices. Quibus quantum
 conferre putetur ad futuram caesuram reservantes,
 reliquum abscindunt. Nec enim devie, neque plus
 constituto cadere licet. Corruptur enim putref-
 citque, si diu mansit. Præparant id conficiuntque
 in Pyraeum portum advectum, hoc modo. Cum
 in vasis conjecerint, farinamque admiscuerint, qua-
 tiunt longo spatio temporis. Hinc etiam colorem
 assumit, & conditum jam incorruptum perdurat.
 Præparatio caesuraque ita se habet. Locum Africæ
 amplum occupat ampliorem, quam quatuor sta-
 diorum millia in hortis † Hesperidum ferunt. Sed
 majorem partem colligi apud Syrtes. Peculiare hu-
 jus culta fugere loca proditur. Quamobrem si col-
 latur, mitescatque solum, deviat. Atque omnino
 degenerat: utpote natura culturæ aspernans, fe-
 rocitatisque constans vernaculum. Cyrenenses an-
 nis septem prius, quam ipsi urbem habitarent, la-
 serpitium extitisse affirmant. Habitat vero annos
 maxime trecentos usque ad Simonidæ Athenis ma-
 gistratum. Illi sic referunt. Alii radicem laserpi-
 tii cubitalem fieri tradunt, aut paulo majorem.
 Hanc in medio exuberare † in caput, quod sub-
 lime penitus extat. Ut fere super terram esse ap-
 pareat. † Unde primum quod lac appellant, erum-
 pit. Dein caulis affurgit, ex quo magydaris, &
 quod folium dicitur, exeunt. Folium id semen est,
 quod cum Auster ingenue post caniculam flaverit,
 discutitur: atque ita laserpitium nascitur. Eodem-
 que anno radix consummatur, & caulis. Sed hoc
 haud quaquam peculiare notatur: nam aliis quoque
 idem tribuitur. Ni dixeris, quod discussum id pro-
 tinus nasci potest, ideoque ortum peculiarem sor-
 tiri, supradictisque propterea diversum accipi posse.
 Adhæc quod † circumfodiendum id annuatim cen-
 sent. Nam si relinquatur, semen omne caulemque
 totum proferri, & deteriora tam hæc, quam radi-
 cem reddi existimant. † Defossa autem fieri melio-
 ra: scilicet solo subacto beneque glutu. Sed hujus
 contrarium illi volunt, qui culta recusare id inquit.
 Mandi quoque radices in aceto recens decidas † refe-
 runt. Folium colore aurum amulatur. Contrarium
 etiam, quod folium oves cum comedunt, purgari
 ajunt. Nam & vere, & hyeme, pecus ad montem
 dimitti affirmant. Sed cibo non solum hoc, sed e-
 tiam altero quodam abrotano simili pasci. Vim am-
 bo calefactoriam fortiri plane videntur, & purga-
 re quidem nequaquam valere: exiccare autem, &
 concoquere unice posse. Quod si qua pecus agref-
 cens, aut alias minus bene se habens ingressa sit,
 mox eam sanari, aut emori ajunt: sed magna ex
 parte posse servari. Hæc igitur utro tandem sint mo-
 do, querendum. Quod vero magydarem vocant,
 nimirum à laserpitio differt. Tenerius enim, minuf-
 que vehemens. † Id sentire, & sine lasere est. Nec
 non & aspectu manifesta experto homini est. Nasci-
 tur in Syria: nam apud Cyrenam, & in monte Par-
 nasso large provenire eandem affirmant. Sed quidam
 laserpitium id appellant. An culta id quoque modo
 laserpitii fugiat, querendum. Quin & si quid simi-
 le, aut proximum habeat, ad folium, caulisque ratio-
 nem; & si quam ullo pacto emittat lachrymam, id
 investigandum. Ergo naturam ferulaceam hisce con-
 templari oportet. De aculeata vero, sequitur ut hoc
 exponamus, quoniam distinctum superius est: aliud
 totum esse spinosum, † aliud spinose foliatum. Et
 seorsim

† Codex Ba-
 fileenf. f. 110.
 Codex Aldi
 f. 110. impress.
 Ald. manu-
 script. f. 110.
 Scribe, sil-
 φιον γίνε-
 μανώτερον τε.
 Codex a-
 pud Aldi fi-
 lios impress.
 Scribe, sil-
 φιον γίνε-
 μανώτερον τε.
 Codex a-
 pud Aldi fi-
 lios impress.
 Scribe, sil-
 φιον γίνε-
 μανώτερον τε.

Nec obligat
 radicem in-
 cidere, nec
 plus, nec plu-
 ribus in lo-
 cis quā con-
 stitutum est
 licet, alio-
 quin inte-
 rit. Succus
 etiam ipse si
 rudis diu re-
 linguatur,
 putrescit. In-
 deo præpa-
 rant, perfici-
 untque, qui
 in transma-
 rina illum
 ovehunt, hoc
 modo.
 † millia fe-
 rūt. Sed ma-
 jorē partem
 colligi circa
 Syrtes ab Eu-
 hesperides op-
 pido. Peculi-
 liare.
 † capitulū.
 in superfi-
 cie.
 † Radice in-
 cisa succus
 erumpit, la-
 seris instar:
 dein caulis
 nascitur, ex
 hoc magy-
 daris, quem
 etiam Φύλ-
 λων, id est,
 folium vo-
 cant; colore
 aurū amu-
 latū, folium
 id semen est,
 quod cum
 Auster inge-
 nue post ca-
 niculam fla-
 verit, dis-
 cutitur atque
 ita laserpi-
 tium nasci-
 tur.
 † pastinan-
 dum.
 depastina-
 ta.
 † referunt.
 Contrarium
 etiam quod
 folium oves
 cum come-
 derunt mi-
 nime pur-
 gari ajunt.
 † vehemens
 est, lasereque
 id est, succo
 caret.
 non autem
 apud Cyre-
 nam etiā in.
 † aliud folio
 spinoso con-
 stare.

παιρ, ἴδιον ἔχει τὸ μὴ μόνον τῷ ἐκ τῶν καυλῶν ἀ-
 καυτῶν ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τὸ Φύλλον ἐπακαυτίζον. τῶν δὲ
 διηρηθῶσαν εἰδῶν, πλεῖστον μὲρ ἐστὶ τὸ Φυλλακαύθον' ἐ-
 λαχιστον δὲ, ὡς εἰπείν, τὸ ἀκανθῶδες ὅλως. βραχυ-
 γάρ τι πᾶμπαν ἐστίν, ὡς ἀπερ ἐλέχθη. καὶ σχεδὸν ἐ-
 ρᾶ-
 † ἀσφάραγον διον λαβεῖν ᾧδρα τι τὸν † ἀσφάραγον καὶ τὸν σκορπίον.

† Ald. Bas. τῷ ἰσοποδω-
 πῖ σπῆ τὸ ἀ-
 περον. Scribe. δὲ γὰρ μὲρ λυκὸν, ὑπερον δὲ Ἰππιποφυρίζον. ὁ δὲ
 τῷ ἰσοποδιω-
 πῷ τὸ ἀκρο-
 † ἀσφύων πα-
 ἐπὶ τὰς ἀκάν-
 θας κρουθῶδες
 πῖ μικροθῶν.
 † ἀσφύριζον.
 Scal.
 † αὐτῶς Cōjt.

ἄνησις ἐκ
 τῆς μίσης, ἕ-
 σθη ἑξ ἄλλων
 † ἀσφύριζον
 τῆς γδ.
 † ἀκανθῶδες
 Scal.
 † ἀκανθῶδες
 Scal.

ἄνησις ἐκ
 τῆς μίσης, ἕ-
 σθη ἑξ ἄλλων
 † ἀσφύριζον
 τῆς γδ.
 † ἀκανθῶδες
 Scal.
 † ἀκανθῶδες
 Scal.
 † ἀσφύριζον
 Scal.
 † ἀσφύριζον
 Scal.
 † ἀσφύριζον
 Scal.
 † ἀσφύριζον
 Scal.
 † ἀσφύριζον
 Scal.
 † ἀσφύριζον
 Scal.
 † ἀσφύριζον
 Scal.
 † ἀσφύριζον
 Scal.
 † ἀσφύριζον
 Scal.
 † ἀσφύριζον
 Scal.

feorsim de utroque dicendum : atque tertium illud
 addendum , † quod juxta aculeum folium gerit.
 Phleus enim, tribulus , capparisque peculiare ni-
 mirum obtinent, ut non solum caulem aculeatum,
 sed etiam folium habeant hispidum. Inter ea vero
 distincta genera , plurimum quod aculeato folio
 constat, nimirum dixerim. Quod ex toto spino-
 sum inspicitur, exiguo id est numero, quemad-
 modum diximus. Et difficile quicquam ferme in-
 veneris, † prater corrudam, & nepam, quæ post
 æquinoctium autumniflorescunt. " Nepa enim flo-
 rem in carne extuberante † sub extremo aculei pro-
 fert initio candidum, postea leviter accedentem ad
 purpuram. † Corrua propter aculeos " pufillum
 quandam producit peciolum, ex quo flosculus tan-
 dem ipse erumpit. Nepa radice singulari, eadem-
 que † brevi adhæret. † Corrua radice large alta,
 numerosa, eademque tam crebra innititur, ut pars
 superna radicum tota connexa & continua redda-
 tur; ex qua vel ipsorum caulium factitatur proven-
 tus. Exit caulis de " corrudagine vere, ciboque i-
 doneus est : deinde durefcit, florefcitque indies.
 † Flos non solum ex hoc, verumetiam de primori-
 bus emergit caulibus. Hæc annuo constat caule.
 Igitur quæ spinosa in totum sunt, naturam ejus-
 modi obtinent. Illorum vero quæ folio constant a-
 culeato, genus (ut sic loquar) magna ex parte aca-
 naceum est. Acanaceum inquam, quoniam conce-
 ptus, & id cui flos inhæret, aut etiam fructus, spi-
 na, vel spinaceum quicquam sit. Sed differunt in-
 ter se, magnitudine, figura, colore, multitudi-
 ne, paucitateque spinarum, reliquarumque rerum,
 exceptis tantum admodum paucis, ceu herba lana-
 ria, sonco, & si qua sint alia. Reliqua (ut ita lo-
 quar) omnia ejusmodi fortiuntur naturam. Nam
 scolumos, & cne cum natura " spinosum est, quanquam dif-
 crepat semine. Verum hæc omnia ejusmodi sunt;
 † acarna, spina candida, æraria, cne cum, acu-
 leosa, fusus agreffis, buxus afininus, carduus pi-
 nea, vernilago. Hæc tamen non aculeatis foliis
 constat. † Carduus etiam nimirum ejusmodi foliis
 est, & beta sylvestris. Et alia plura hujuscemodi
 percipiuntur. Sed prater ea prædicta discrimina,
 distant inter sese, " quod alia multis constant cau-
 libus, ramosque fundunt, ut cne cum : alia superne
 cacumine tantum sparguntur, quemadmodum rhu-
 trum : & alia protinus primis imbribus germinant,
 alia post. Nonnulla etiam æstate, ut quæ tetra-
 lix à quibusdam vocata est. † Et carduus pinea pa-
 ri modo & flores differentiam faciunt. Carduus
 † quod præter aculeum folium gerit.
 † ut pheos; tri- bulus autem alter
 † caparis peculiare nimirum obtinent.
 † asparagum scorsium.
 † scorpius.
 † in.
 † asparagus.
 " pufillum quoddam producit
 † pufillum quoddam producit
 † pufillum quoddam producit
 † brevif, te- tique constat.
 † Aspara- gus.
 " in asparagi plantario.
 † nec flos ex hoc solum non
 ex primorib. emergit cau- libus. Annuo enim constat caule.
 † acanaceum est.
 † acarna, leucanthos chalceos, cne- cos, polyacanthos, atraria, sonco, & si qua sint alia. Reliqua (ut ita loquar) omnia ejusmodi fortiuntur naturam. Nam scolumos, & cne cum natura " spinosum est, quanquam dif- crepat semine. Verum hæc omnia ejusmodi sunt;
 † acarna, spina candida, æraria, cne cum, aculeosa, fusus agreffis, buxus afininus, carduus pinea, vernilago. Hæc tamen non aculeatis foliis constat.
 † Carduus etiam nimirum ejusmodi foliis est, & beta sylvestris. Et alia plura hujuscemodi percipiuntur. Sed prater ea prædicta discrimina, distant inter sese, " quod alia multis constant caulibus, ramosque fundunt, ut cne cum : alia superne cacumine tantum sparguntur, quemadmodum rhu- trum : & alia protinus primis imbribus germinant, alia post. Nonnulla etiam æstate, ut quæ tetra- lix à quibusdam vocata est. † Et carduus pinea pari modo & flores differentiam faciunt. Carduus

JULII CÆSARIS SCALIGERI ANIMADVERSIONES.

Μερισσις ἢ ἡ ἰδαίωσις. Aut hinc auspiciare caput, aut ibi.
 τὸ ἴδιον. Equidem continuatam sub titulo τῶν νερ-
 θηκιδῶν. Nanque in fine capitis sic dicit. τὴν ἰδῶν οὐδ' εὐαρη-
 κῶδη φύσιν ἐν τῷ τὴν πῖς θυρηπῖος.
 Οἷον τὸ λεγόμενον φύλλον. Infra dicit, καὶ τὸ καλέμενον φύλλον,
 πῆτο δ' ἐπὶ σπέρμα. Quare illud, οἷον, malè coheret hic. Et
 Theodorus omisit.
 Παροτιμῶσι. Neque enim licet cedere præter institutam
 ab artificibus mensuram. Theodorus addidit, devie. Sanè
 devie.
 Τετρακισχίλιαι. Theodorus, quatuor stadiorum millia.
 Plinius, quatuor stadiorum. Sanè in tanto tractu ab ea co-
 pia vile fuisset. Et mirificus fuisset imber ille quingentor-
 um millium passuum, quem piceum pluisse, narrat Plinius.
 Strabo Silphii regionem longam M. stadia, longam CCC.
 Miror Hermolaum, virum doctrina summum, diligentiasin-
 gularem, neque in annotationibus, neque in corollario quic-
 quam de hac diversa lectione. Auxit errorem Theodorus, qui
 dixit, in hortis Hesperidum. Præclaros profectò hortos
 quatuor millium stadiorum. At Theophrastus δὲ. Plinius
 quoque circa. Monuimus aliis libris, in Codice Theophrasti

scriptum esse non semel, ἠεροπερίδες. quod nos, Hesperides.
 Euesperitæ etiam in Melpomene Herodoti.
 Σχεδὸν τῶσε γῆς. Theodorus fatali errore, ferè super ter-
 ram. Pendè in superficie. Αἴτιον errorem habes, qui lac Cy-
 renaicum aliud fecit à succo. Hic est, καλιπιδίαι ἢ γάλα. lege,
 μέσου. Et τούτο εἶναι.
 Οὐρητομήνας. Theodorus, defossa, malè. Neque enim de-
 sodiunt, sed pastinant.
 Ἐναντίον δὲ. Sanè contrariæ sententiæ. Si alteri pasti-
 nant : alteri docent culta frigere. Praterca supra : pecus
 purgari. hic negatur ab aliis. Abire enim pecus, & abesse
 vere, atque hyeme. Itaque Theodorus legit negatived. τὸ μὴ
 καθήμερον. Itaque addidit, καθήμερον μὴ ποιῶν. Examinanda
 illa verba intemptivæ. τὸ ἢ φύλλον τῆ γῆς ἢ χροτύκιδος. Ne-
 que enim hic locus, sed supra.
 Ἡ δὲ καλουμένη μαζώδιαις. Ergo alia à Silphio. Id quod
 Et alii prodidere, Et ipse in primo. At supra hoc erat, quod
 δ' caule nascebatur. Theodorus legit μαλακὰ πύρον, non μαλι-
 πύρον, Plinium sequutus.
 Καὶ οὐκ ἐν Κυρήνη. In Codice Theodori : Nam apud Cy-
 renam. Videtur scribendum, non apud.

Theophrastus. Non solum hic error Theodori, qui non...

Theodorus. Corrudam, sic silvestrem.

Quomodo possit esse radice brevis, eademque profunda? Itaque Theodorus omisit...

Necesse habuit dicere haec: quia non solum...

Theophrastus, genus quoddam dicitur...

Theodorus legit, ut dicitur, non arguendus. Ergo etiam supra legit...

Theodorus, carduus. non male. Verum carduus, aut est nomen generis...

Theodorus legit videri. Sic est infra in historia de Croco.

Multa sunt partes. βλαστησις, καυλοί, ἀθή, σπέρμα, ἀκάνθη. Itaque differentias cum dixit...

IOANNIS BODÆI A STAPEL NOTÆ ET COMMENTARIUS.

Diligentissime Theophrastus noster describit Laserpitium, idque duabus de causis...

etiam & σίλπιος dicitur. Hesychius σίλπιος, σίλπιος.

Teque oro, & quaso, si speras tibi Hoc anno multum futurum sirpe, & laserpitium:

Ubi sirpe totus frutex cum radice, laserpitium succus dicitur. Cæterum τὸ σίλπιος aliquando pro integra planta...

vores, inflammationes totius corporis, & erysipelata, &c. Refrigerat sempervivum; idem faciunt portulaca, coriandrum. Laser vero non refrigerat, sed ad discussionem, ac ne nimium repellatur humor additum fortassis. Κοινοτάτος portulacum esse libr. 7. docetur. Laser autem proprie est succus, non ipsa planta. Alii filphii plantam, κρυλόν vocant. Pollux lib. 7. ἡ δὲ ῥίζα σίλφιον, τὸ δὲ φύλλον καυλός. Radix silphium vocatur, planta caulis. Veteres quoque conjici καυλόν vocarunt. Alexis ἐν λίσση.

— Νάπυ, καυλόν, σίλφιον.

Τὸ σίλφιον radix. καυλόν vero τὸ φύλλον, id est caulis, quæ ex radice exit. Frustra ergo viri magni corrigunt καυλόν, καυλόν σίλφιου. Ebulus in Glauco.

— Καὶ καυλόν ἐκ Καρχηδόνης
Καὶ σίλφιον, ἴσμον τε τῶν Ὑπμητιῶν.

— Caulem Carthagenensem
Et silphium, thymumque Hymettium.

Antiphanes ἐν δυσέρισσι, de Cyrenaica regione, cui vale dicebat ille, quisquis apud eum sic loquitur.

— Ἐγγὺς λέγων

Ἄπυσιν ἴπποις, σιλφίω, συνωρίσι
Κέλησι, καυλῶ, μασπέτοις, πυρετοῖς, ὀπίσι.

Quibus verbis, non ut cæteri, καυλόν pro tota ponit planta, sed pro thyrso. Distinguit enim καυλόν μάσσου, σίλφιον, ὀπίσι. Idem quoque fecit Theophrastus, uti ex iis quæ dicuntur palam fiet. Eadem divini senis sententia lib. de ratione victus in morbis acutis. ἡ σιλφίου, ἢ ὀπίσι, ἢ καυλός.

Ῥίζαν δὲ ποικίλῃ, &c.] Radicem non describit Dioscorides. Plinius tradit, radicem multam crassamque habere. lib. 19. cap. 3. Cæterum neutiquam reticendum, duas opiniones sequi Theophrastum, & ex variorum relatu hanc historiam contexuisse.

Τὸ ἢ καυλόν, &c.] Ferulaceum dat caulem filphio; idem facit Dioscorides lib. 3. cap. 94. Σίλφιον γεννάται ἐν τοῖς κῆρυσι καὶ Ἀρμενίῳ, ἐν Μιδία καὶ τόποις, ἐν Λιβύῳ. οὗ ὁ καυλός μάσσου καλεῖται, ἡ φέρις ἰσθηκί. Silphium seu laserpitium circa Syriam, Armeniam, Medicam & Lybiam nascitur. Hujus caulis ferulaceus maspetum appellatur. Theophrastus folium sic vocari tradit; sed de hac quaestione, ubi de folio erit sermo. Plinius, Caule ferulaceo, haud simili crassitudine. Dioscorides & Theophrastus simile faciunt ferulæ. Rectè nam revera similis est, Malè ergo Plinius, haud simili crassitudine, dixit. Sed librarii hic error, non Plinii, qui cum haud dissimili, vel absimili scribere deberet, scripsit, haud simili.

Φύλλον.] Id est apio, non vulgari sive aquatico, cui in officinis κρυτ' ἰζοκλώ apii nomen, sed quod vulgo petroselinum perperam vocant. Dioscorides, φύλλα δὲ ἴχει σίλφιον ὀμοίως. Folia habet apio similia. Idem Plinius, hujus folia apio maximè similia.

Μάσσου &c.] Plinius loco citato, Hujus folia maspetum vocabant, apio maximè similia. Eadem Pollucis sententia. ἡ δὲ ῥίζα σίλφιον, τὸ δὲ φύλλον καυλός, τὸ δὲ φύλλον μάσσου. Dioscorides caulem sic vocari docet, οὗ ὁ καυλός μάσσου καλεῖται. Idem tamen foliū sic dictum, eodem capite docet. Ἐνιοὶ δὲ τὸν καυλόν σίλφιον ἐμάσσου, τὸ δὲ ῥίζαν μαγδαρίων καὶ τὸ φύλλον μάσσου. Sunt vero qui caulem silphium, radicem magdarim, & folia maspeta vocaverint. Supra dixi ipsam radicem silphion vocari, contra caulem, ipsamque plantam κρυλόν. Pollux, ἡ δὲ ῥίζα σίλφιον, τὸ δὲ φύλλον καυλός. Columella lib. 6. Radix quam Græci σίλφιον vocant. Vide quæ supra dixi. Hæc satis ostendunt, ipsos veteres non satis in nominibus silphii convenisse. Helychius maspetum caulis succum vocari ait, ut & prima folia μάσσου καλεῖται τὸ σίλφιον πύλακα, ἢ τὸ τὸ καυλὸν ὀπίον. Sed quænam illa prima folia silphii, quæ Grammaticus maspeta vocari tradit? Nobiliss. Salmasius corruptum codicem scribit, & corrigit; Μάσσου τὸ βρωτὸν τὸ σίλφιον πύλακα. οὗ δὲ τὸ σίλφιον ὀπίον. Maspeta, edulia laserpitii folia, nonnulli caulem sic vocant. Interpretatio est, atque ἰστορίας Grammaticalis vocis μάσσου, quam λίσση μάσσου & πύλακα deducit, quasi edule foret folium. Vulgarum lectionem servavit Phavorinus, qui plura ex Helychio excerpit; Unde antiquum mendum esse colligo. Fortassis priora folia sic vocata tempore Helychii, Edulia nusquam legi nisi forte apud Solinum qui capite 31. Ἀσπύσια laserpitium, hoc aluntur, hoc illis edule est. Cæterum ex dictis concludo, antiquos Græcos Theophrastum, Aristotelem, Hippocratem folium silphii maspetum vocasse;

mediæ verò ætatis auctores, Dioscoridem, Galenum, cæteros cauli nomen illud dedisse; at Barbaros Græcos sic vocasse. An itaque scripsit Grammaticus μάσσου, καυλόν τὸ σίλφιον πύλακα, καὶ τὸ σίλφιον πύλακα.

Σπέρμα ἴχει, &c.] Dioscorides loco citato, σπέρμα πλάτυ. semen latum. Addit Oribasius, φυλλῶδες δὲ καλεῖται μαγδαρίων, foliaceum, quod vocatur magdaris. Illud φυλλῶδες agnoscit Theophrastus, probat Plinius. Semen, inquit, erat foliaceum. Magdarim vocari neuter tradit. Sed de hac voce infra.

Οἷον τὸ λεγόμενον φύλλον, &c. Sic vocatum semen filphii extra controversiam est; sic scripsisse Theophrastum nemo facile concedet, Vulgarè lectio hunc habet sensum, semen filphii foliaceum esse, quale est quod proprie vocatur folium. Verba, οἷον τὸ λεγόμενον, non agnoscit Plinius, qui verbatim Theophrastum sequitur. An scribendū οἷον τὸ λεγόμενον φύλλον. Et quod solum vocetur folium. Folia fert silphium, quæ maspeta dicuntur; at semen ejus, quod foliaceum Theophrastus, Plinius, Dioscorides scribunt, absolutè φύλλον appellatur. Melior lectio, σπέρμα πλάτυ, φυλλῶδες, τὸ λεγόμενον φύλλον, semen latum, foliaceum, quod vocatur phyllum. Præstat, inquit viri magni; hæc verba οἷον τὸ λεγόμενον φύλλον expungere, quæ nec Plinius in suo codice reperit, nec Dioscorides. Addita textui videntur, & è margine a textu, quæ ibi lector aliquis notaverat, ex posteriore descriptione, ubi τὸ λεγόμενον φύλλον silphii semen est. Hanc probarem opinionem, nisi constaret & ipsum Hippocratem semen filphii φύλλον folium κατ' ἰζοκλώ vocasse. quare φυλλῶδες τὸ λεγόμενον φύλλον lego.

Φύλλον.] Vox hæc plures apud Botanicos habet significationes. Neminem fugit, φύλλον vocari plantarū folium, pars plantæ humore & carne constans, tegumenti fructum, nutritionis animalium, & medicationis causa procreatum. Φύλλον etiam vocatur olus viride, aut herba viridis condimentis idonea, quæ auctuarii loco olera ementibus adjici solet. Φύλλα. τὰ κηπίδια καὶ βοτανικὰ κηπίδια ἡδύσμα. φύλλα ἡδύσμα κηπίδια. ἃ τοῖς ἀνομιμαῖς τὰ λαχανικά σπυρρηθῆσιν, οἷον κρητάνον, ἡδύσμον, πήρανον, σέλινον. Id est, Phylla, hortensia, herbacea viridia odoramenta. Phylla odoramenta hortensia, quæ ementibus olera addunt, ut coriandrum, menta, ruta, arrium. Sic φύλλον planta est, quæ à Dioscorid. lib. 3. cap. 140. describitur, & à Theophrasto lib. 9. cap. 19. Folium præterea est aromaticum, cujus mentionem facit Dioscorides lib. 2. cap. 18. Ἀποθήκεται οἷον τὸ μαγδαρίων σπέρμα ἢ σπέρμα αὐτῶν καρυδάριον, ἢ φύλλον ἢ ἐφαλαθῆρον βοταρῆον, ac interdum quo jucundus ori sapiat, spica nardi, aut folii, aut malabathri momentum immiscetur. An malobathrum & φύλλον aromaticum res eadem sit, suo loco & tempore examinabo. Κατ' ἰζοκλώ, per excellentiam τὸ φύλλον dicitur Silphii semen. Galenus in Glossis modo citatis. Φύλλον τὸ σίλφιου σπέρμα λέγεται τὸ πλάτυ οἷον, ἐν τῷ δυνάμει γυναικείῳ. σπυρρηθῆσιν ἢ ἐν αὐτῷ ἐν τῷ λαγῷ πύλακα δὲ Λιβύῳ, ποτὶ τὴν Αἰθιοπικόν. Phyllum silphii semen, eo quod latum est, in secundo de morbis mulierum; addit autem & ipse in oratione, aliquando & Libycum, aliquando Ethiopicum. Non tantum φύλλον vocari tradit silphii semen, sed unde nomen hoc impositum addit. Alii semen non φύλλον, sed μαγδαρίων vocant, ut ex Oribasio constat, qui ad verba Dioscoridis τὸ σπέρμα πλάτυ, addit, φυλλῶδες δὲ καλεῖται μαγδαρίων. Utrum hæc Oribasii additamentum, an Dioscorides sic scripserit, non satis constat. Pollux semen magdarim vocari auctor est lib. 6. cap. 10. Sed corruptus codex: vulgo legitur, τὸ δὲ μὲν τὸ σίλφιον τὸ δὲ σπέρμα καλεῖται μάσσου, ἢ δὲ ῥίζα σίλφιον, τὸ δὲ φύλλον καυλός, τὸ δὲ φύλλον δασπύρον. καὶ ἔπειτα δὲ πᾶσι ἡδύσμα τοῖς σίλφιῳ; ἢ τὸν δὲ δρυμὸν. οὐ καλεῖται μάσσου. Scribe, τὸν μὲν τὸ σίλφιον, τὸ δὲ σπέρμα καλεῖται μαγδαρίων, ἢ δὲ ῥίζα σίλφιον; τὸ δὲ φύλλον καυλός, τὸ δὲ φύλλον μάσσου; καὶ ἔπειτα δὲ πᾶσι ἡδύσμα τοῖς σίλφιῳ, ἢ τὸν δὲ δρυμὸν. οὐ καλεῖται μάσσου. Silphii semen magdaris vocatur, radix silphium, folium maspetum. Est & aliud condimenti genus simile silphio, minus ætre, quod magdarim vocant. Helychius ipsum liquorem sic appellari tradit. μαγδαρίων ὀπίσι σίλφιου, οἷον ἰσθηκί τὸ σίλφιον ἐν αὐτῷ καυλῶ. Magdaris silphii succus, aliè alterum silphii genus esse tradunt rarius. De magdari infra agendum.

Ἄμα ἢ οὐδὲ τῷ ἦρι, &c. Hunc locum sic reddidit Plinius. Semen erat foliaceum, folium ipsum vere deciduum. Hæc corrupta, vel ineptissima sunt. Alibi abunde docuimus τὰ ἀνίμημει semper poni à Theophrasto, Dioscoride aliisq; Botanicis pro edo, emitto, profervo. Theophrastus lib. 8. cap. 3. ἀφελῶσις δὲ τῆς ὕλης καυλόν ἀφίσησιν ἐκ τῷ μίσησιν καὶ τῷ αὐτῷ, caulem è medio emittunt. Vide capite secundo libro quarto. Insuper Plinii hæc lectio cunctorum ferme plantarum, non tamen omnium naturæ repugnat, folia quippe vel autumno, vel post autumnū amittunt. Theophrastus lib. 1.

libr. I. cap. 15. φάλακτος δὲ πάντε τῷ μετὰ τὸν, & μὴ τὸ μετὰ τὸν πάλω τὴν ἰστίαν, τὴν δὲ βροδὸν. Dixi ferè omnium plantarum naturæ adversari Plinii sententiâ. Quædam enim folia vere amittunt, ut crocus; qui autumno sub ipso solstitio, vel paulo post floret, statim à flore folia promit, vere perdit, æstate nusquam conspicitur. Ut unde digressus sum revertor, Plinii codicem corruptum puto. Antiquus codex habet, folium ipsum deciduum, vere re-nascitur. Vox posterior negligentia librariorum, deper-dita.

Ὁ κριεῖς, &c.] Plinius loco citato, Vesci pecora solita, primoque purgari, mox pinguescere, carne mirabilem in modum jucunda. Post folia amissa, caule ipso & homines vescebantur, decocto, asso, elixoque: eorum quoque corpora 40. diebus purgante à vitiiis omnibus. Post, inquit, folia amissa. Theophrastus, μὴ πῶς κρυλὸν ἰδίσιον πίνετα τῶν ἀνθρώπων ἐφθόν, ὀπίον. Postquam scilicet folium absumpserunt pecora, caulem ipsum homines mandunt. Cum igitur Plinius ait, post folia amissa, caule ipso, &c. vult caulem non ante commedi ab hominibus, quam cum deperdita folia sunt, & devorata à pecoribus. Folia quippe primum dabantur animantibus, quibus & purgabantur & saginabantur, caule deinde ipso homines vescebantur. Fortasse Plinius scripsit, Post folia emissa, caulis ipse prodit, quo homines vescebantur, decocto, &c. Quod sequitur extra omnem controversiam corruptum est, decocto, asso, elixoque eorum à vitiiis omnibus succus duobus modis capiebatur. Tautologus Plinius. Idem Latinis est elixum & decoctum. Illud, elixo, glossema est interpretantis τὸ decocto. Scribe, delete elixo; caule ipso vescebantur homines, decocto, assoque. Theophrastus, ἐφθόν ὀπίον. Quod sequitur ineptum & corruptum. Purgante, inquit, à vitiiis omnibus. Græcus auctor folia silphii purgando & saginando pecori præstantissima esse, simpliciter tradit; non à vitiiis omnibus, quod absurdum, tanta vi non pollet silphium. Optima foret panacea, qualis in rerum non datur natura. Insuper vitium pro humore vitiante & vitiato, vix Latinum. Antiquus codex habet, Eorum quoque corpora 40. primis diebus purgante à vitiiis. Ex iis omnibus succus capiebatur, &c. Alius vero codex, ut Doctiss. monet Salmalius, purgant eum his omnibus. Scribit idem ac distinguit, asso elixoque, eorum quoque corpora 40. diebus primis purgante. cum his omnibus succus duobus modis capiebatur, &c. Folia Silphii purgando & saginando pecori optima, caulis ipse hominibus edulis, omni modo decoctus, & assus. Cum his omnibus utilitatibus, etiam succus è radice atque caule capiebatur, pluribus rebus usui futurus.

Ὁπίον.] Hujus succum ὀπίον vocari κατ' ἐξοχὴν, notum satis arbitror, quod succorum omnium præstantissimum à Veteribus habitus fuit. Galenus in glossis, Ὁπίον τοῦ σιλφίου κατ' ἐξοχὴν. Ὁπίον alioquin vox generalis, qua omnium plantarum succus denotatur, præcipuè tamen lacteus, ut lib. 19. cap. 1. dicam, non sponte, ut lachryma, id est, τὸ δάκρυον emanans, sed castratione, sacificatione, terc- bratione, aut alio quovis vulnere effluens. Per excellen- tiam ὀπίον, vel est fici, vel silphii succus: magis tamen silphii, quam fici. Galenus lib. 7. Simpl. Ὁπίον ὁ ἰδὸν Κυρη- ναίου ἢ πάντων ἐστὶν ἡμερώτατος — εἰσὶ δὲ πάμπολλοὶ ἰδὸν ὀπίον: ῥίζης γὰρ ἢ πῶς οὐδ', ἢ κρυλοῦ τμηθέντες, τὴν ῥίζην οὐκ ἔστιν ἐπιχρῶν καὶ ἡλιζοῦν, ὅπως ἐστὶν. Εἰδικώτερον δὲ οἶον κατ' ἐξοχὴν πᾶσι τὴν κρη- ναίων οὐπίον ὀνομάσουσιν, & τὴν Μηδικὸν, καὶ τὴν Συριακὴν. Ὁπίον, sive succus Cyrenæicus omnium est calidissimus — porro complures habentur succi, quavis namque radice incisa, aut caule, quod ex vulnere crassum & lentum effluit, succus est. Ceterum specialius, & velut per excellentiam quandam Cyrenai- cum ita nuncupant, & Medicum, & Syriacum. Quæritur utrum semper apud Hippocratem, nisi cum pro omni ponitur succo, ὀπίον nomine intelligi debeat succus Cyrenai- cus, sive silphii. Quod non videtur, idque quia lib. quarto de morbis legitur, Ἔοικε δὲ καὶ πῶς τὸ πᾶσι τῶν γάλακτι ἐπιπύον ὀπίον ἰμφοῦ. Ἡύξιν νομίζουσι ἐπὶ αὐτῷ τῷ γάλακτι, συνειπύχουσι τὸ γάλα & ὁμοδ' ἐπίουσι, καὶ δὲ τὸ παχυνθὲν ὄπίον ἐστίν. Si quis suc- cum in lac immittat, frigiditas in ipso oborta lac inspissat, & conglobat, at circum inspissatum serum est. Certè ὀπίον loco citato non generalem, sed specialem habet signifi- cationem. Non omnis succus potest lac coagulare: silphii utrum id præstande possit, nondum constat. Hesychius herbam quandam esse ait, quæ hac vi pollet. Ὁπίον πῆμα βροχίαν τὴν δὲ ὀπίον τὴν γὰρ αὐτὴν τὸ πᾶσι δὲ δάκρυον δάκρυον, καὶ τὸ γάλακτι δὲ οὐκ ἔστιν ἐπίουσι. Ita scribendum; vulgo ὀπίον πῆμα, ὀπίον coagulatum, herba quedam quæ coagulat lac, om- niumque arborum lachryma (τὸ δάκρυον) improprie accipi de- bet, pro succo è vulnere manante) & lacteum quod è fici manat. Cardui Chrysanthemi succus vim habet lac co- agulandi, Utrum hanc intelligat Hesychius plantam, igno-

ro, Veteres hanc facultatem carduo non tribuunt: Fici succum lac coagulare, auctor est Dioscorides lib. 1. cap. 184. Ὁ δὲ ὀπίον τῆς ἀργύρας καὶ τῆς κριεῖς οὐκ ἔστι, πικρὸς ἐστὶ γά- λακτι, ἄσπυρ ἢ πῆμα, λυεῖ δὲ ὁ πῆμα ἄσπυρ τὸ δὲ. Pōtto tam sylvestris, quam sativa fici lacteus succus coaguli modo, lac contrahit, coagulatumque acetis modo dissolvit. Fici, ut dixi, succus κατ' ἐξοχὴν etiam ὀπίον dicitur, uti Eustathius ad hunc Homeri versum Iliad. i docet.

Ὡς δ' ὅτ' ὀπίον γάλα λακκὸν, ἐπειροῦδρομος συνέπηξεν, Vt cum lac album fici succus cogens congelavit.

Ad hunc versum Interpres, ὀπίον, τὸ γάλακτι δὲ τῆς οὐκ ἔστι. Ex hoc Homeri loco Empedocles apud Plutarchū καὶ πολλοῦ φιλίας Ὡς δ' ὅτ' ὀπίον γάλα λυεῖ καὶ ἰσομοίωσι καὶ ἰδῆσι, ut fici suc- cus opportunus est lacti condensando. Varro libr. 2. cap. II. de rustica Alii pro coagulo addunt fici de ramo lac, & acetum; & aspergunt item alii aliquot rebus, quod Græci appellant alii ὀπίον, alii δὲ κριεῖς. Antiquus codex habet draconon. Scribe ex Petri Victorii emendatione δάκρυον. Cur lac à fici succo coaguletur, docet Plutarchus in Sympos. τὰ ὀπίον δὲ πάντε τῆς ἡμερώτατος & τῶν πῆξιν ἐπιπύον τῷ γά- λακτι τὸ ὀπίον εἰδέναι πῶς ἐν σακχαρῶσι σπυρμαίνουσι καὶ πῆμα ἰδῆσι, & κρυλοῦ τὴν μίαν τῶν γάλακτι, οὐκ ἔστιν ἐπίουσι ἐπὶ πᾶσι τῶν λακκῶν καὶ ἀσπύρων. ἀλλὰ καὶ τῶν ἡμερώτατος ἐπιπύον τῶν ὀπίον τῶν ἐπίου καὶ ἰδῆσι. Iam quod succus ejus lac coagulet injectus, sunt qui dicant fieri non in æqualitate figurarū lactis, quæ ab eo appendantur & figurentur, & conglutinentur, elisis in superficiem lævibus ac rotundis, sed quod ob calorem eliquet humores instabiles, & aquosas partes. Cum itaque fici lac quod & ὀπίον vocant, coagulare tradant veteres, quod de filphii succo tacuerunt, probabile admodū, Hippocratem non filphii, sed fici intelligere. Latini succum hunc laser vocarunt. Plinius loco citato, Ab his proximum dicitur auctoritate clarissimum laserpitium, quod Græci silphion vo- cant, in Cyrenaisca Provincia reperitum (optimum quidem tradunt Græci, sed non repetitum) cujus succum vocant laser, magnificum in usu, medicamentisque ad pondus argenti denarii pensum. Idem eodem loco, Laser è silphii pro- fluens quo diximus modo inter eximia nature dona numerā- tur. Pro laser dixerunt etiam lasar. Apicii de re culinaria, ut condimentis nihil desit, crocum, piper, Zingiber, laser, folium. Recentiores Græci λάσαρον & λάσαρ vocarunt. Glossæ Latino-Græcæ, laser ὀπίον, λαοίον. Lexicon Neophyti, λάσαρον & λάσαρ, ὁ ὀπίον τῷ σιλφίου. Pelagonius cap. II. lib. I. artis veterinariæ. τῆ δὲ τῆς τῆς δὲ τῆς ἀσπύρων καὶ λαοίον γὰρ. quarto die vino & oleo laseris unciam adji- cito. Plautus succum laserpitium vocavit (per c & per e scribitur.)

— Teque oro, & quæso si speras tibi, Hoc anno multum futurum sive, & laserpitium.

Isidorus succum lactis primum dictum tradit, plan- tam & succum etiam laser. Laser, inquit, herba nascitur in monte Ofsobagi, ubi Ganges fluvius oritur, cujus succus primum dictus lactis, quoniam manat in modum lactis, de- inde usu derivante laser nominatum est. Hoc & à quibusdam ὀπίον (vulgo opum) Cyrenaicum nominatum. Miror quod circa Gangem nasci tradit, cum nemo veterum prodid- erit in India provenire. Forte benzoin, aut asam recen- tiorum confundit cum lasere, sive silphii succo.

Διὸ κρυλοῦσι τὸ καλλιῶν, &c. Plinius loco citato. Succus duobus modis capiebatur, è radice atque caule, & hæc duo e- rant nomina, ῥιζίας atque caulias, vilior ille ac putrescens. Notat Doctissimus Dalecampius in Chiffletii Medici M. S. codice legi, vilior illo ac putrescens. Quasi caulias succus, qui è caule, vilior esset illo, qui è radicibus colli- gitur. Vulgata tamen lectio probabilior; quam confir- mat, teste Nobiliss. Salmasio, codex Apulei vetustissimus, capitularibus, ut vocant, litteris scriptus. Sic in eo legi- tur, Succus duobus modis capiebatur; è radice, atque cau- le. & hæc duo erant nomina, ῥιζία & καλλιῶν, vilior ille ac putrescens. Vilior ergo succus ῥιζίας; Hanc sententiam ex Theophrasti verbis male intellectis desumpsit Plinius, ut infra demonstrabo. Duos etiam succos novit Dioscorides loco citato: ubi sinceri ac adulterati succi notas descri- bit. Συκίζηται δὲ ὁ ὀπίον ἐν χυμῶσιν ὀπίον τῆς ῥιζίας καὶ τῷ καυλοῦ. (vetus ἀσπύρων ὀπίον) Ἄσπυρον δὲ αὐτῷ ἰσπίον τῶν & διωχῆς ἐπιπύον, καὶ ἐν τῇ ἰσπίον ὀπίον, μὴ πρὸς ἰσπίον. (Lac. in vet. codic. additum legitur ὀπίον) καὶ δὲ ἀσπίον ὀπίον τῶν γὰρ τῆς ῥιζίας (Glossatoris duæ voces postremæ vi- dentur.) Ἄσπυρον τὸ δὲ ὀπίον ἐπὶ τὸ λακκὸν γὰρ. ὁ μὲν οὖν Κυ- ρηναϊκὸς καὶ ἐπὶ ὀπίον τῆς αὐτῆς ῥιζίας, ἡμερῶν ἐπὶ καὶ ἄλλο τὸ σῶμα τῆς ἐσπύρων ὀπίον. ὡς τὴν γαστρίαν τὸ πῆμα μὴ δὲ πῆμα ἐπὶ ὀπίον. ὁ δὲ Μηδικὸς καὶ ὁ Συριακὸς τῆς διωχῆς ἐπὶ ὀπίον τῆς ῥιζίας. & βρωματιστέον ἰχθυος τῶν ὀπίον.

δαλευται δι' πίνος ὁπὸς ἐστὶν Ἐρημιθία, σαγἀπηνοῦ; μηρμίου, ἢ ἀλευθου ἰερνίου, ὁπὸς Ἀφρικανῶν τῆς γένουσι, & τῆς ὁσμῆς, τῆς ἀφροδῆς τῆς δισμῆ. Colligitur liquor Ἐ ε' caulibus incisif. Præfertur is modicè ruber, atque translucens, myrrhæ amulus, odoreque valens, minime porraceus (aut terrenus) neque saporis immixtis Ἐ asperi: qui denique cum liquescit ac diluitur, facile albescit. At Cyrenaicus, etiam si tantillum quis ipsum degustaverit, madorem toto corpore ciet, estque odore blandissimo: adeò ut ne os quidem gustanti, nisi paululum spiraret. Medicus vero Ἐ Syriacus viribus minus valet, Ἐ magis virosum reddunt odorem. Porro liquor omnis antequam siccescat, addito sagapeno, aut fabæ lomento adulteratur: quod maleficium gustu, odore, ac visu, ac diluendo quoque deprehendes. Succum colligi ex caule & radice tradit Dioscorides, sed uter præterit, non dicit; pro regionum tamen differentia præstantiorem esse docet, ac quidem Cyrenaicum optimum, deterius Medicum. Ἀφρικανὸς ἢ αἰγυπῖον, præfertur modicè rubens, Ἐc. Plinius quoque notas optimi laseris tradit, ac describit loco citato; Probatio sinceri prima, in colore modicè ruffo, Ἐ cum frangitur candido intus, mox translucente: gutta aqua salivæque liquescit, infusus in multis medicaminibus. Corruptus codex; scribe ac distingue, Probatio sinceri prima in colore modicè ruffo, Ἐ cum frangitur candido intus, mox translucente gutta, quæque saliva liquescit. Sagapenum, quo Dioscorides ait adulterari silphii succum, translucidum est, foris ruffum, intus candidum. Dioscorides cap. 95. Διαφίρει δὲ αἰγυπῖον τὸ διακρίνει. Ἐστὶν γὰρ κίριον, ἐκ δὲ τῶν ἐπιπέδων, ὅσον μέγεθος ὁπὸς σιλφίου Ἐ χαλδῶντος, &c. Præfertur id quod translucet, foris quidem fulvo, intus vero albo colore, medio inter lasar Ἐ galbanum odore. Quod de sagapeno Dioscorides, quo vitiabatur laser, hoc de optimo lasere Plinius. Nusquam tradidit Dioscorides sagapenum quando frangitur, intus albū esse; nec ideo album esse sequitur, quod sagapenum quo vitiabatur intus sit candidum. Nullum etiā dubium quin Cyrenaicum intelligat Dioscorides, quando illud eligendum præcipit, quod ἰατρικὸν Ἐ ἀφροδῆς, modicè ruffum Ἐ translucens. De Medico intelligi nequit quod Dioscorides illud βρωμυδένειον ὀσμυλῶ, magis virosum reddere odorem referat, cum optimum sit quod modicè ruffum esse ait atque translucens, odore valeat, neutiquam porraceum, id est graveolens, quid spirans. An ætate Dioscoridis allatum laser, inferius inquiremus. Ait idem Medicum Ἐ Syriacum laser minus viribus valere, & magis virosum reddere odorem; at contrarium docere videtur Strabo libr. 11. Geograph. Φίρει ἢ Ἐ σιλφίον ἢ χαλδῶντος, ἢ ὁ Μηδικῶς χαλδῶντος ὀπός, πολὺ λευκώδρῳ Ἐ Κυρηναίου. ἔστι δὲ ὅτι Ἐ ἀφροδῆς ὀσμυλῶ. Silphium quoque fert Media, unde Medico succo nomen, is longè deterior Cyrenaico, interdum ei anteit bonitate. Τὴν φερεσὶν si spectes, ut rectè viri maximi, videbitur legendum, οὐ πολὺ λευκώδρῳ, non multum deterior Cyrenaico, interdum præstantior, quod planè esset contra Dioscoridem, & veteres omnes. Omnes tamen, ut iidem observarunt, codices habent πολὺ λευκώδρῳ, nullus vocem ὀσ agnoscit, ne quidem epitome. Contra apud Stephanū πάλιν πόλιον Μηδικά — ὁ Μηδικῶς ὀπός, ἢ Μηδικῶν βοτάνη. Στραβῶν. Φίρει δὲ σιλφίον ἢ χαλδῶντος, ἢ ὁ Μηδικῶς χαλδῶντος ὀπός, οὐ πολὺ λευκώδρῳ Ἐ Κυρηναίου. Media — Medicus succus, vel Medica herba. Strabo ait Mediam ferre silphium, cuius succus vocatur Medicus, præstantia non multum à Cyrenaico recedens. Vulgata ergo lectio corrupta, quod & sensus docet. Non tamen contradicit Dioscoridi. Sufficit ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, parum deterior sit succus medicus; nec aliter docuit Dioscorides, qui tamen tacet quandoque præcellere. Strabonis sensus videtur esse, ut plurimum bonitate cedere Cyrenaico, quandoque tamen antecellere: rationem cur ut plurimum pejor, aliquando melior idem quærit, & hic tradit Strabo. Εἴτε ὡρῆς πίνος πρὸς τὸν ἀφροδῆς, εἴτε Ἐ φύσει κατ' αἰθερῶν ἰατρικῶν λατρευτῶν, εἴτε καὶ ὡρῆς ἐπιζουτῆς, καὶ σκευάζουτῆς ὡς τὸ συμβαίνει πρὸς τὴν ἀφροδῆς καὶ τὴν χαλδῶντος. Sive id locorum differentia facit, sive species plantæ variat, sive qui succum colligunt, Ἐ conficiunt ad reponendum, Ἐ ad usum hoc præstant. Nos existimamus omnes has causas simul concurrere. Differt ergo Cyrenaicum à Medico, quod Medicum, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ βρωμυδένειον ἔχει ὀσμυλῶ; qua etiam de causa à recentioribus σκορδαράσειος dicebatur. Nam de Cyrenaico id non potest dici; incuncti quippe odoris fuit. Probari idem air, τὸν μὴ παρὰ τῆς ὁσμῆς, qui odore porrum non referat, quod olebat Medicum laser; unde magis virosum odorem habere tradidit Dioscorides. Recentiores tamen Græci σκορδαράσειον de Cyrenaico exponunt Silphio. Neophytus σκορδαράσειον ὁ Κυρηναῖος ὀπός. Nicodemus Iatro Sophera, σκορδαράσειον ὁ Κυρηναῖος ὀπός. Veliculus verus glossarium auctor, σιλφίον ἢ σιλφίον ὀπός, τὸ σκορδαράσειον.

Aliis judicandum relinquit, utrum intelligi de Cyrenaico, an Medico debeat. Rectius Medico adscriberetur; quanquam nec medicum, nec Syriacū, nec Cyrenaicum laser unquā σκορδαράσειον vocatū fuit, ut paulo infra probabo; atque ibi etiā ubi disputatur an asa foetida sit laser, Cyrenaicum laser sic vocari tradiderunt ex Pharmacopæorum relatu; qui cum optimo lasere carerent, nec tamen sese eo destitutos fateri vellent, quod σκορδαράσειον vocabatur, laser cyrenaicum pronunciarant; Medicis tamen magis exercitatis illud persuadere non poterant. Hi σκορδαράσειον vocarunt, quod allium odore referret, Σκορδαράσειον quasi allii laser. Dicebant etiam σκορδαράσειον corruptè pro σκορδαράσειον. Vetus lexicon Iatricum, ὀπός Κυρηναῖος ἢ τοῦ σκορδαράσειον. Ita appellatur Myrepsio in compositione ἀφροδῆς antidoti. ἔχει σκορδαράσειον, ἀμμωνιάς, myrrhæ, tragacanthæ, oropanax. Verrunt, scordii, ammoniaci, myrrhæ, tragacanthæ, oropanax. Malè σκορδαράσειον scordium interpretantur; nec tamen suis rationibus destituantur. Quippe Myrepsus σκορδαράσειον, τὸ σκορδαράσειον exponit. Antidoto enim xxviii. de Castorio scribit, σκορδαράσειον τὸ λεγόμενον ἰταλικῶς ἀσαφίτιδα, scordorasatum, quod Italicè asa foetida vocatur. At vero lect. 23. de Hieris capite 4. scribit ἀσαφίτις τὸ σκορδαράσειον. Hæc caufa, cor pluribus in locis, uti Sect. 17. enemate 19. σκορδαράσειον exponant scordium; cum tamen nihil minus quam scordium sit; quod vel ex Antidoto ἀφροδῆς probatur. Ineptus foret Myrepsus si herbam inter gummi recenseret; præsertim ubi gummi colatis & liquefactis addi juberet in tenuissimū pulverem redactum ὕσσου, βετονίαν, κρηθούριον, &c. Hyssopum, betoniam, carum. Idem etiam facit Antidoto citato ex Castorio, ubi σκορδαράσειον exponit, ἀσαφίτιδα. Inter myrrham enim, euphorbium, & aloen recenseret. Recte ergo officina asa foetida sic hodie dictam, non scordium in Nicolai compositionibus usurpant. His addo, quod nemo unquam scordium asa foetidam vocavit, nec ulla est ratio cur sic vocari mereatur. Quod ad locum Myrepsi in Hieris, corruptum dico, ac pro τὸ σκορδαράσειον lego ex aliis locis jam citatis, σκορδαράσειον. Quin & ex locis Nicomedis & Neophyti citatis σκορδαράσειον non esse herbam, sed succum constat: secus si foret, non interpretati fuissent ὀπός Κυρηναῖος. Malè ergo viri magni officinas notant, quod asa foetidam capiant, ubi à Myrepsio & aliis Græcis σκορδαράσειον præscribitur. Nunc videamus utrum silphii succus ad recentiorum cognitionem pervenerit. Multi Dioscoridis jam sæculo Laserpitii Cyrenaici succum deperditum fuisse tradunt. Sed quæ ratione id probant? Plinius, inquit, scribit loco citato, Multis jam annis in ea terra non invenitur: quoniam Publiani, qui pascua conducunt, majus ita lucrum sentientes, depopulantur pecorum pabula. Vnus omnino caulis nostra repertus memoria, Neroni principi missus est. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc deprehenditur signo: oves cum commederit dormiente protinus, capra sternuente. (alter sternuente) Diuque non aliud ad nos invehitur laser, quam quod in Perside, aut Media, Ἐ Armenia nascitur largè, sed multo infra Cyrenaicum. id quoque adulteratur, gummi, aut sagapeno aut faba fraetia. Rarum quidem Plinii ævo fuisse non inficior; sed nihil planè sinceri Cyrenaici laseris fuisset allatum, nego. Quomodo Dioscorides, si non vidisset, manibus tractasset, & gustasset, distinguere potuit inter Cyrenaicum & Medicum laser. Facile crederim silphio accidisse, quod opobalsamo, & illi styracis generi quod Galenus deseribit, nosque à Petro Domero seplasiario diligentissimo habemus. Semel tantum illud videre licuit; & notum est, quam rarum sit opobalsamum, non tamen deperditum. Turcarum Imperator sibi & Magnatibus suis servat. Fieri inquam potest, Dioscoridem vel femel tantum vidisse. Cæterum quod Plinius de pecoribus & publicanis dicit, utrum verum, an falsum, infra examinabo. Aliam, eamque meo judicio veriorē, dat causam Strabo, libr. 7. cur Laserpitii Cyrenaici succus Romam non adferretur. Ομοίω δὲ τὴν Κυρηναίαν ἢ τὸ σιλφίον φερούσα καὶ τὸν ὀπὸν τὸν Κυρηναῖον, ὃν ἀφίρει τὸ σιλφίον ἐπιζουτῆς. ἐκὼς δὲ ἡλετῆ Ἐ αἰγυπῖαν ἰατρικῶν τὰν βαρβάρων κατὰ τὴν ἰνδὴν, καὶ φησὶν τῶν τὰς ρίζας Ἐ φυτοδ. ἐστὶ δὲ Νικαῶν. Cyrenæis finitima est regio, que laser producit, Ἐ Cyrenaicum succum, quem silphium expresso Ἐ coagulato succo dat. Id propemodum defecit, cum aliquando Barbari impressione facta, radices ejus penè omnes odio impulsæ erussent. Vixit Strabo temporibus Augusti, Tiberique; paulo antiquior Dioscorides, Suidæ si credimus. Nam Antonio & Cleopatæ, ut refert Suidas, familiaris fuit. Malunt alii paulo ante Plinium vixisse. Alii Plinium Dioscoride antiquiorem volunt, ac quidem Suidam duos confundere Dioscorides. Horum sententiam ipse refellit Plinius, cum

cum

cum de hematitide libr. 36. cap. 20. scribit. Hæc est sententia, eorum qui nuperrimè scripserunt, sed Soracus è vetustissimis auctoribus, quinque genera hematitarum tradidit. Conferant ea quæ Dioscorides, & quæ Plinius de hematitide scripserunt, & facile videbunt apud Dioscoridem, quam citat Plinius, sententiam reperiri. Forte ergo cum viveret Dioscorides damnum illud, quod intrulerunt Barbari refarcitū quodammodo fuit, ac jam denuo laserpitii succus allatus. Si temporibus Antonii & Cleopatræ vixit Dioscorides, quid impedit, quo minus viderit succum Cyrenaicum preparatū, antequam Barbari radices evellerent. Nonnulli benivi laser statuunt. Certè odoratum est, foris rubet, intus candidum est, translucet, & dilutum albet, sed cum benivi manat, teste Garcia lib. 1. cap. 5. ex vasta, procerâ, pulchra, umbram latè diffundente arbore; quod & testantur magni & validi cortices qui plerumque in benivi inveniuntur. Non possum horum opinioni subscribere. Nam ferulaceam plantam esse, veteres testantur omnes. Præterea Dioscorides, & Galenus tradunt, laser calidissimum esse & tenuissimarū partium; quod in benivi nemo facile percipiet: gustantibus enim nullam relinquit acrimoniam. Galenus lib. 7. simpl. Ὅπως ὁ κῆ Κυρηναϊκὸς ἀπὸ πάντων ἐστὶ θερμώτατος τε καὶ λεπτομερέστατος. Malunt alii, immo afferunt, asam foetidam laser esse. His favent quæ supra ex Myrepto, Neophyto, Nicomede, Glossis attulimus. Ego asam foetidam laseris genus esse, nunquam concedam; Cyrenaicum esse nemo persuaserit. Suavissimo, blandissimo, gratissimo odore est Cyrenaicum: asa foetida pessimo, teterrimo, graveolentissimo; tali quidem ut à fetore suo asa foetida Belgis Duphels dicitur, stercoreis Diaboli nomen acquisiverit. Dioscorides de Cyrenaico, τὴ ὁσμὴ ἀσθησιώτατος ὡς γινώσκουσιν τὸ σῆμα μὲν ἀπὸ τοῦ, εἰ μὴ ἐπ' ὄλκῳ, ut ei qui gustavit os ne quidem oleat, nisi parvo tempore. Suaviter spirantia hoc præstant, quæ in ore non diu durant, nec sensum sui odoris multum exhalant; ad oris suavitatem talia commendantur. Contra succi qui sunt odore acriore, & diutius permanent, & magis sentiuntur. Asa foetida, ut dixi, nihil foetidius, nihil ingratus; hystericiis suffocationibus adhibetur, quibus odores hi teterrimi maximè profunt. Nec Medicum esse laser potest. Dioscorides quidem βρωμωδύτης ὄσμη habere tradit, non foetidum ac maleolens, sed virosioris fragrantie, & acrioris, cum gustatur, quam Cyrenaicum cum tamen re ipsa imbecillius sit. Το βρωμωδύτης non significat tetrum, foetidum, pessimumque odorem, sed in rebus odoratis, eam quæ gustu sentitur odoris gravitatem & vehementiam. Id multis ex Dioscoride exemplis probari potest. Vide caput de lacca & cancamo, ubi, σμύκη ἀσθησιώτος, βρωμωδύτης (vel βρωμωδύτης, quod idem est) ἐν τῇ γαστρὶ. de costo optimo, ἀπρηδύσιος, ἀσθησιώτης γαστρὶ δακτύλιος & παρὰ τῆς. Vocat ἀσθησιώτης qui non gravis sit odoris. Ipse Dioscorides inter βρωμωδύτης & βρωμωδύτης distinguit capite de castoreo. De hac voce vide quæ capite de Phy, sive valeriana dicuntur. Ego quanquam nolim negare τὸ βρωμωδύτης odoris gravitatem significare, asam tamen foetidam laser Medicum esse imaginari nequeo. Sed esto, denoter τὸ βρωμωδύτης nonnunquam insuave, ingratum, graveolens, foetidum; anne tum asa foetida laser erit? Non ait Dioscorides simpliciter βρωμωδύτης, sed βρωμωδύτης ὄσμη habere, quam Cyrenaicum, id est, magis virosium quam laser cyrenaicum, quod suavissimè spirat. Nihil odoris boni in asa foetida; unum factorem percipere licet, eumque summum. Laser colligitur ex planta ferulacea, foliis felini: asa foetida, ut Garcia ait, ex planta quadam foliis coryli, conciso caule, deinde in bubula coria conjicitur, prius illita sanguine cum tritici farina permixto, conseruationis gratiâ: eamque ob causam si quid in lasere furfuribus simile conspicitur, non adulterationis, sed puritatis potius esse indicium. Porro laseris duo genera ad Indos adferuntur, alterum sincerum & translucens, alterum turbidum & impurum, quod à Baneanibus repurgatur, antequam in cibos admittatur. Sincerum colore est puro, electro simile; id Guzarate convehitur ex Chitor, ut ajunt, & ex Patane & Dely; impurum ex Ormuz adfertur. Majoris pretii est sincerum, neque facile impurum emunt mercatores, nisi in purioris defectu. Sincerum validioris est odoris quam sordidum. utrumque tamen mihi foetere, sed id magis quod sincerius esse putatur. Hæc Garcia lib. 1. cap. 3. Ex excerptis Jacobi Bontii Medici apud Indos satis celebris, quæ apud Clariff. virum Ioannem Walæum Medicinæ professorem exscripsit, & ad nos misit Adrianus Tollius Med. doctor, dum viveret in promovendis studiis satis diligens, plantam ex qua exprimitur asa foetida, duplicem esse cognovi. Est, inquit Bontius in animadversionibus ad Garcia, duorum generum 1. farmentosa fer-

mè ut salix aquatica, ex cujus foliis ac stolonibus incisis, asa foetida per rocular exprimitur, quæ, ut reliqui succi, sole indurata in consistentiam evadit, qualis est aloes. 11. est succus expressus ex radicibus hujus plantæ, quæ crassissimos raphanos, folia autè rithymali referunt. Ex his quivis colligere potest, asa non esse laser officinæ. Duo laseris genera ostendunt, illud purū & aliquo modo translucens, alterū impurum & sordidum. Addo, solebant veteres laseris Medici succo, ubi deficit Cyrenaicum, ad condimenta uti. Apicius de re culinaria, ut condimentis nihil desit, crocum, piper, xingiber, laser, folium. Apud eundem lasaratum porcellum, lasaratum hædum legitur. Apulejus lasare infectas carnes scribit. Asam foetidam, nemo Batavorum condimentis cibive addit; idem de Gallis & Hispanis ausim dicere. Garcia loco citato; Nam quod laserpitium veterum in cibos admisso esse ajunt, asam vero foetidam medicamentis solum utilem, idque raro, in cibis vero damnari ob tetrum odorem, plurimum mihi falli videntur. Si quidem nullum medicamentum simplex per totam Indiam majore est in usu, quam asa foetida, cum in medicamentis, tum in condiendis cibis. Solent Baneanæ & omnes gentiles provincia Cambaie asam fusculis & oleribus commiscere, confricato primum ex ea lebere; nec alio condimento utuntur omnibus in cibis. Commendantur mihi multi condimenta istorum Baneanorum cum à saporis, tum ab odoris suavitate. Horum oratione persuasus aliquando ejusmodi condimenta degustavi; quæ sane sic satis palato arridebant, non tamè adeo ut illi prædicabant, quoniam fortè neque fusculis, neque condimentis valdè delector: odore certè suo non erant molesti; tamen si nullus odor mihi equè infestus sit ac asa foetida. Lepidam porro historiam, quæ in Bisnagar contigit, prætermittere nequeo. Lusitanus quispiam istuc vivens equum habuit maximi pretii, quem illius Provinciae rex libenter emisset, nisi multis flatibus obnoxium comperisset. Lusitanus asam farinæ permixtam equo præbet edendū, & flatuum morbo liberat. Equum, jam sanum emittit rex, & qua ratione curatus sit, percontatur. Respondet Lusitanus inigi sive asam edendam dedisse. Tum Rex: baud sane mirum si curatus, cum deorum cibo illum paveris. Ad hæc Lusitanus, sed missitans, ne exaudiri possit, & Lusitanico quidem sermone, verius cacodemum cibum nuncupasset. Delectentur hoc cibi genere Indi, ego abhorreo; dicant Deorum cibum, ego, cum Lusitano, τὸ ἀσθησιώτης βρωμωδύτης referam. Majoris ponderis argumentum addo. Ex fabula jam narrata quanquam probari satis possit asam foetidam flatus discutere; tamen placet ipsius Garcia verba proferre, quod ea majoris valoris videantur. Solent etiam plerique eo ad stomachi corroboracionem, flatusque discutendos medicamenti loco uti. Contrarium de lasere scribit Galenus libr. 7. simpl. Σιλφίου θερμώτατος καὶ ἐστὶν ὁ ὅπως οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ τὰ φύλλα, καὶ ὁ καυλὸς, καὶ ἡ ῥίζα, θερμώτατα ἐστὶν καὶ ἐπὶ τῆς φουφύλλου οὐσίας ἀπυρνα. καὶ τὸ πῦρ τοῦ ἀσθησιώτης. Calidissimus est liquor, verum enimvero & folia, & caulis, & radix sat strenuè excalfaciunt, quo flatulenta magis omnia essentia sunt, ac proinde concoctū difficilia. Ex his affirmo asam foetidam non posse dici laseris genus quoddam. Sed respondent, laseris succum foetidū esse, & probant auctoritate Scholiastæ ad comædiā Aristophanis Equites inscriptā, σιλφίον esse φυτῶν καὶ κήρυμον. Ergo, inquit, duo sunt genera silphi: odoratū, & maleolens, quod asa foetida est. Sic scribit Scholiastes, ἀλλὰ οὐ φυτῶν ἐστὶ κήρυμον. Ἀρξάντιος δὲ ὁ Ἀπόλωνος καὶ Κυρηναϊκὸς ἀσθησιώτης τὸ ἰσραήλιον & σιλφίον, ὡς ἀσθησιώτης τὸ μίλιον. Facetus profecto Scholiastes, & plane ridiculus. Κάκιστος mali odoris plantam dixit, quod generet producaturque illud quod pejus olet, quam sonat. Ut scias lector me vera scribere, versus Aristophanis addam ex Comædiā citatā. Acta 2. Scena 4.

ΔΗ. αἰβοῖ

Οὐκ ἐς κέραιας ἀποθρεῖ, βύρως κάκιστον ὄζων;
 ΑΛ. Καὶ τούτ' ἐπίτηδες σε πεινῶμι, ἵνα σ' ἀποπνίξῃ.
 Καὶ πρὸς πρὸν ἐπεβούλευσέ σοι τὸν καυλὸν οἰῶν ἐκείνον.
 Τοῦ σιλφίου τὸν ἄξιον γινώσκουσι; ΔΗ. οἶδα ἄλλο τι.
 ΑΛ. Ἐπίτηδες οὗτος αὐτὸν ἐσπευδ' ἄξιον γινώσκει.
 Ἴν' ἐδίδοιτ' αἰνούμενοι κάπνιστον ἐν Ἡλιαίᾳ.
 Βδέοντες ἀλλήλους δόξα κτίνεσθαι οἱ δικασταί.
 ΔΗ. Νὴ τὸν Ποσειδῶν καὶ πρὸς ἐμὲ τοῦτ' ἀεὶ πρὸς ἀνήν κρῶσθαι.
 ΑΛ. Οὐ γὰρ τέθ' ὑμεῖς βδέόμενοι δῆπου γίνεσθε

PO. Ehem,

Non tu hinc abis in rem malam, qui corium oles maligne? AG. Sane haud inepte tibi circumdedit, ut te strangulet. Nam & ante hac tibi insidias struxit. scis caulem, opinor, istum laserpitii, parvo venalem factum. PO. Ego novi. AG. Non abs re voluit illum tam vili venire nuper Pretio : ut qui emitis, comedatis : ac post in foro sedentes

Pedatis iudices, & vosmet invicem enecetis. PO. Ita per Neptunū. Hoc dixit idem ad me stercorefus. AG. Nunquamne pedendo suffusi estis rubore?

Iocatur hac in Scena aliquis, Cleonem Atheniensibus caulis filphii annonam procurasse, ideo viliozem, ut eo copiosius & liberalius comedentes, sese invicem in concionibus flatus emittendo & pedendo enecarent. Caulem filphii flatuosum esse, flatusq; excitare omnes plantę partes, ex Galeno probavi. Non alia ergo de causa lepidus Scholiastes filphii plantam φυτῶν κακοσμοῦ dixit, quam quod ὀδύνην ποιεῖται sit.

Ὅτι ἐστὶ γὰρ ἀεὶ τὸ μῆλον.] Loci male interpuncti, ut mox dicam, sensum nec interpret percēpit, nec Plinius. Succus, inquit Plinius loco citato, duobus capiebatur modis, ἢ radice atque caule. Et hæc duo erant nomina, rhiζίασ atque caulias. Vilior ille ac putrescens. Vilior, inquit, sic scribendum puto, ille succus, qui ἢ radice colligitur. Errat Plinius, mala interpunctio in errorem inductus. Absurdum est, radice succum, qui iusto, designato, & definito colligitur modo, magis putrescere. Illa enim moderatio & cautela incidendę radice ad excipiendum liquore, non adhibebatur ut vilior, & putredini magis obnoxius esset. Pręstantiorem ego fuisse contenderim. Hęc Theophrasti mens est. Silphium quotannis novum emittit caulem, radicem habet perennem, quę non facile, nisi læsa interit. In caule, ut eliceretur succus, nullum erat periculum, absumebatur vel ab hominibus, vel à pecore; sed homines caule, pecus folio potius vesceretur: ideoque nulla adhibebatur cura, nullus pręscribebatur modus, aut tempus; quidquid succi elici, aut exprimi poterat, eliciebatur; autumno enim peribat. Radicis vero incidendę certus erat modus & constitutū tempus; quia facile, si non caute satis incidere, interiret, quę natura sua perennis est, & quam mori nolebant. Ideoq; interdictum erat, ne eam obliquę inciderent, nec plus laseris quam constitutum erat extraherent. Timebant enim, ne obliquę incisa, nimia succi copiā educā, perderetur radix, quę quotannis verē novo novos caules promebat. Sic ergo distingue verba Theophrasti; Ὅτι ἐστὶ γὰρ ἀεὶ τὸ μῆλον, οὐτὶ ἀλλοίον τῶν πικρῶν, ἢ γὰρ ἀφ' ἑαυτῶν καὶ οὐκ ἐκ τῶν ἄλλων ἐστὶν ἡ ἀρετὴ. καὶ πικρῶν ἔσται ἢ ἀργῶν, ἢ ἐκ τῶν ἄλλων, &c. Nec obliquę radicem incidere, nec plus, aut pluribus in locis quam constitutum est, licet. Alioquin interit. Succus ipse si rudis diu relinquitur, putrescit, ideo interpolant, &c. Verba illa, καὶ γὰρ ἀφ' ἑαυτῶν, de radice intelligenda sunt, quę tota perit, si plus quam constitutum est succi extrahatur, aut obliquę incidatur. Quę sequuntur, καὶ οὐκ ἐκ τῶν ἄλλων, &c. de succo tam qui ἢ radice, quam qui ex caule colligitur accipienda sunt. Corruptur uterque si diutius rudis permanserit, ideo ad alias regiones, Italiam, Galliam, Gręciam exportare, nisi pręparatum licebat. Pręparandi modum invenit Aristæus. Aristophanis Scholiastes ad Equites. Ἀριστῶν ἢ ὁ Ἀπόλλωνος ἢ Κυρήνης ἀπὸ τῶν ἰσραήλιων τῶν σιλησίων ἐξήρην, ἀπὸ τῶν δὲ μέλιτος. Aristæus Apollonos & Cyrenes pręparandi silphii & mellis modum invenerunt.

Τὸ ἀργῶν &c.] Τὸ ἀργῶν crudum Latini vocant, quod læso caule & radice effluit, nec pręparatum est. Thos ἀργῶν quod adfertur, sicut ex arbore manavit, naturali lachryma. ἀργῶν ἔλαια, lana rudes & impolita, sicut ex vellere captae sunt. Ovidius, Lanae nec finit esse rudes. ἀργῶν ὕδαλῃ apud Arrianum in Periplus. iners & rude vitrum, ἀργῶν ἡλεκτρονativum succinum, Plinius succinum rude nuncupat libro 37. cap. 3. Nasci & in India certum est. Archelays qui in Cappadocia regnavit, illinc cortice (antiquus codex addit, pineo) inhaerente tradit advehi rude, polirique a lipe suis lactentis incoctum. Sic ἀργῶν ἀργῶν & argentum non factum, quale ex fodinis adfertur. ἀργῶν λιθῶν, sine arte & rudis lapis, οὐ γλυπτός, qui ad sculptoris manus nondum venit. ἀργῶν γῆ, χαρῶν, inculta terra, regio. Eodem modo succus filphii, qui pręparatus nondum erat ἀργῶν ὀπίον dicebatur, factitius vero ἰσραήλιων, ἰσραήλιων ἔλαιον τοῦ λῆπι, pręparata lana, & usui idonea, quę putata, carminata, & purgata est.

κατεργάζονται ἢ ἀργῶντις εἰς τὸν πικρῶν &c.] Hęc satis sana non videntur. Non tantum in Pyræum advehebatur portum, sed etiam in alios. Nihil certius, quam in Siciliam,

Italiam, Ægyptum, aliasque plures regiones allatum. Scribit nobiliss. Salmasius eis τὸ πικρῶν perficiunt & ad maturitatem perducunt, cum in transmarina illud evehant. Ex τὸ πικρῶν, τὸν πικρῶν fecere Correctores. τὸ πικρῶν trans, ultra, supra ἢ regione. τὸ πικρῶν ἰμπερία Arriano ultra marina emporia, πικρῶν ἰδῶν, apud Aristotelem lib. de mundo, super Indos, id est, τὸ πικρῶν ἰδῶν. Mathæus Evangelista cap. 8. ἐλθὼν αὐτῶν εἰς τὸ πικρῶν, venienti in transmarinam ripam, πικρῶν ἡλιόσους trans mare. Hinc ἄλλοι & πικρῶν, apud eundem, quod aliunde advehitur thus, nec in ipsa regione nascitur. Corruptus etiam Plinii codex libr. 1. cap. 3. ut idem Salmasius observavit. Radici cortex niger, & ad mercis adulteria, succum ipsum in vase coniectū, &c. Hęc sine dubio corruptissima. Nec Dioscorides, nec Galenus, nec Theophrastus, veterumve quicumque radicis usum in alterando succo aliquem fuisse tradunt; nec apta ad id radix, vel ejus cortex. Adulterabatur laser, ut Dioscorides scribit, gummi, aut sagapeno, aut faba fracta, aut alterius laserpitii succo, quod in monte Parnasso copiose nascitur. Certum præterea, curam hanc & diligentiam adhibitam non vitiandi gratia, sed conservandi, ut in alias longius distitas possit transferri terras. Illud enim cui opera hæc non adhibita erat, putrescebat. Theophrastum sequitur Plinius. Scripsit ergo, Ad mercem ad ultra succum ipsum, &c. Ad mercem ad ultra, id est, quum hujus succi mercem in ultra & transmarinas regiones deferre volunt. Ad ultra dicimus, ut, ad externa, infera, cetera. Ex Plinio ergo Theophrasti, ex Theophrasto Plinii codicem corruptum & restitutum constat.

Ὅτι βαδίζονσι, &c.] Plinius loco citato. Ad mercem ad ultra succum ipsum in vasa coniectum admixto fursure subinde concutiendo ad maturitatem perducebant. Τα ἄλλοι, vertit, fursures, cum sint farina, & quidem proprię tritici, ut τὸ ἀλφίτου hordei, sed, ut dixi, non raro generaliter sumitur, pro omni farina. τὸ πικρῶν sunt fursures. Fortē Plinii tempore fursuribus ad conficiendum & pręparandum laser utebantur. Sed Theophrastum sequitur Plinius, ac quidem diserte ait, suo ævo laserpitii plantas deperditas fuisse. Sed hæreo, quid voluerit quum maturitatem appellat, operam, curam, ἰσραήλιων illam, qua silphii succus ad vetustatem ferendam pręparabatur. Quin κατεργάζονται sic verterit, non dubito. Quid ἀργῶν & quid ἰσραήλιων sit, supra docuimus. Τὸ κατεργάζονται apud Theophrastum, ubi de pręparatione laseris agit, nullam habet maturitatis significationem, sed certo modo quid pręparari, ut vetustatis patiens esse queat, denotat. Quis ergo maturitatis intellectus in rudi & nativo lasere, quod arte quadam pręparatur & medicatur, adversus putredinem? Omnes norunt, maturitatem proprię esse perfectam conditionem in fructibus, vel maturitatem perfectionē quandam esse in iis rebus, quibus id nominis convenit, sive proprię sive tralatitię. Ea maturatio temporis tractu fit; quod ubi attingere, perfectę putantur, deinde retro feruntur, & ab illo gradu perfectionis decidunt, & corrumpuntur. Maturitas hæc de fructibus proprię, quos Græci τελείωσις, dicitur, quum maturescant. Perfectio porro, ἢ τελείωσις, corruptioni & putrefactioni contraria. An igitur Plinius ad maturitatem perducere dixit, quę ad eam perfectionem perducuntur ut putrescere non possint? Certē maturum vocat Aristoteles quidquid est perfectū. Ἡ πικρῶντις εἰς πικρῶντις. Hyginus cujus, sæpe apud Plinium fit mentio, coctas ficus dixit maturas. Cibus quoque qui in ventriculo concoquitur, perfici dicitur. Ita & Græci eodem sensu dicunt, κατεργάζονται. At πικρῶν, secundum eundem Aristotelem, τελείωσις, ὅταν γὰρ πικρῶντις τετελειωμένη καὶ γλυπῶντι. Similiter Latini, perfici maturitate fructum dicunt. Isidorus de palmis: Quę dum in multis locis nascitur, non in omnibus fructus perficit maturitate. Græci quoque κατεργάζονται κατεργάζονται ac τελείωσιν dicunt, de fructu qui maturitate perficitur. Apud Theophrastum passim occurrit τελείωσις τῶν ὀφίων, maturitas, aut ad maturitatem perductio. Hęc omnia cum satis cognita essent Plinio, eique probē constaret Theophrastum laser κατεργάζονται scribere, antequam in alias mitteretur terras, κατεργάζονται verterit, ad maturitatem perducebant, & maturitatem ἰσραήλιων, qua à putredine defenditur; quod profectō præter rationem est. Eodem enim modo, & ad maturitatem perducere posset dici thus Indicum, quod ἰσραήλιων, crudum, non adfertur, sicut Arabicum quod natura sua rotundum est. Ad Indicum, quod naturaliter tale non est, arte fit. Eadem ratione & myrrham & ladanum quod ex barbibus piliisque caprarum colligitur, purgatur, pręparatur, quidquid denique quocumque artificio medicatum à naturę suę qualitate & formā pristina recedit, ad maturitatem ea arte perductum dicere quis posset. Sed hæc non est mens Plinii,

nii, nec ad illud attendit; vult maturitatem eam esse *εργασίας* quæ vitiosum, tenuemque nimis in succo silphii humor excoquit, expellit, & siccatur, quo modo in fructibus humor, putredinis amicus, siccatur excoctus maturitate? humore inutili sublato minus putredini laser obnoxium redditur, nec facile corrumpitur. Hæc quamvis longè petita, Plinii tamen sententia, quod ex iis quæ sequuntur probatur. *Argumentum*, inquit, *erat maturitatis color, siccitasque sudore finito, &c.* In pomis maturis & color est & siccitas. Acerba enim magis uvida. Ideo Servius Maurus matura poma vocari ait, quæ nec acerba sunt, nec putrida. Putrida vocat, quæ ex maturis putrida existunt. Hic enim ordo est, acerba poma, deinde matura, mox putrida; acerba humidiora, matura sicciora: humor quippe excoquitur maturitate. Eadem Aristotelis sententia, *εργασίας αὐτῶν, εἴτε ἐρεθε, τίλθ' ἰγνῆ* ἢ σιπῆδρα. Acerba ergo poma quæ magis humida, eaque de causa facilius putrescunt, quippe putrefacto ab humore nimio. Eadem etiam de causa laser illud facilius corrumpitur, quod humore plurimo tenui, ac crudo redundat. Atqui pomum maturum putrescit. Rectè, non à naturali, ut immaturum, sed extraneo, ita quoque silphii succus, si aëre locoque humidiori reponatur putrescit, ut etiam siccissima quæque. Diutius ergo quam crudum servari poterat, si loco sicciore, ab aëre humidioro libero reponeretur.

Ὅταν δὲ τὸ χροῖμα λευκώσῃ, &c.] Plinius. *Argumentum erat maturitatis color, siccitasque sudore finito.* Quis ille color? Dioscorides laser præfert modicè rubrum, & translucens, *ἀσφίρει δ' αὐτῷ ὁ ὑπερῆρος καὶ ἀσφύνης, &c.* Plinius, *probatio sinceri prima in colore modicè ruffo.* Ergo sinceri laseris color rufus. Atqui Theophrastus scribit, succum eum in vasa coniectum admitta farina concuti solitum, donec & colorem assumeret & exficcaretur. Colorem alium ex farina sumere non potuit, nisi candidum. At modicè rufum in extima cute probari Plinius ait, intus candidum. Ideo *furfures* pro *farinis* substituisse videtur in convertendo Theophrasti loco, quia furfures rufi, qui color & frumenti. Inde & hunc colorem capere succum qui admixto furfure concutiebat. Quod est absurdum, cum farina diu in vase versatus & concussus humidus silphii succus haud alium trahere colorem poterat, præter candidum, ne cum furfuribus quidem. Naturalis silphii succus, atque, ut Theophrastus vocat, *ἀργός*, coloris modicè rufi videri fuisse. Certè Dioscorides scribit, optimum haberi *τὸ ὑπερῆρος καὶ ἀσφύνης, modicè rufum & translucidum.* Sed quis iudicabit an de Cyrenaico hoc tradat Dioscorides, non potius de Medico aut Perfico? Hoc profecto verisimilius. Optimum Laser Cyrenaicum fuisse supra diximus. Optimum in unoquoque genere describere Dioscoridem, hoc magis notum, quam ut probari debeat. Eundem Cyrenaicum vidisse extra controversiam est. Nam si quando quædam describit quæ relatu accepit, solet addere *φασι ἰσχυροῦς* aut simile quid. Malè silphii succum candidum fuisse contendunt ab addita farina. Hæc herbarum, succorumque non mutat colores, sed colorem acquirit, quem habent succi & herbæ. In oleribus mulierculæ hoc novum, in quibus farina addita colorem viridem nihil mutat. Sic luteo si addatur succo, fit lutea, si rubro misceatur, rubrum acquirit colorem. Nigra redditur nigro imbuta, eandem tingit violaceo violaceus; purpurea evadit purpureo infecta, fusca fusca. Verbo ut dicam, omnes recipit colores, nullum respuit, ab omnibus mutatur, nullum mutat. Nativi ergo & præparati Laseris color ruber; recentis vero & ex stipite manantis albus, uti omnium succorum qui *ὀπιθ* nomen audiunt. Cæterum colorem illum modicè rubrum acquirit à concussione. Sic Indicum thus subfulvum fit, quod in fictilibus tamdiu verferur, agitur, ac volutetur donec formam contraxerit rotundam. Tempore vero color hic perit, & thus flavescit. Utrum autem color modicè ruber laseris temporis tractu pereat, non refert Dioscorides, tacet hoc Plinius. De thure vide cap. 2. libr. 9.

Εργασίας.] Plinius: *Argumentum maturitatis color, siccitasque sudore finito.* De siccitate & sudore ne verbum quidem Græcus auctor. Græcæ linguæ imperitus videtur fuisse Plinius, si legit, ut in vulgari habetur codicibus, & sic vertit. Non dubito quin vel legerit ipse, vel libertū legere existimaverit, καὶ ἐργασίας ἀσπίδος ἢ δὲ ἀσφύνης. Humor quidā, ut videtur, internus & aquosus in laserpitii succo inerat, ex quo facillè corruppebatur, & putrescebat, ut ex humore *σπίς*: ideo in vas coniciebatur, farina admiscebatur, ac diu concuriebatur. A concussione illa alium acquirebat colorem & siccitatem; sic conditum & præparatum ad alias mittebatur terras, perdura-

bat, nec putredinem facillè sentiebat. Hujus siccitatis indicium capiebant, cum inter quatendum omnis sudor ab erat, à farina & concussione exhaustus. Probabile ergo admodam, Plinium *ἐργασίας* legisse, pro *εργασίας*. Hinc imaginem maturitatis concepisse videtur. Poma enim acerba & immatura humore magis scatent; quæ dum percoquantur solari & naturali calore *ἐργασίζονται*, humorque, ut loquitur Poëta, *tenuis evanescit in auras*. Sed hæc absurda.

Τετραχίλια, &c.] Basileensis codex. *Πλείον γὰρ φησὶν ἢ τετραχίλια. τὸ δὲ πλείονα, &c.* Scribe, ἢ τετρακισχίλια σταδία. τὸ πλείονα, &c. De solo natali agit, simulque quibus locis gaudeat Dioscorides circa Syriam, Armeniam, Mediam, & Libyam nasci refert. Optimū tamen esse Cyrenaicum laser. *σίλφιον γασσῆται ἐν τῇ Συρίᾳ, καὶ Ἀρμενίᾳ, καὶ Μιδίᾳ τῆς Περσίας, καὶ Λιβύας.* Strabo in Media & Libya. Vide quæ supra dixi, ubi disputatum est, utrum Medicum, an Cyrenaicum laser optimum. Arrianus in aspero Asia monte Caucauo nasci tradit libr. 3. de expedit. Alexandri, τὸ δὲ ὄρος ὁ Καυκάσος, ὑψηλὸν μὲν ἐστίν, κεντὸν πάλῳ τῆς Ἀσίας ὡς λέγει Ἀριστοβούλος — ἀλλὰ ἐν γὰρ πύτῳ τῷ Κανκασῷ οὐδὲν ἄλλο ὅτι μὴ πέρι μὲν πεφύκεται, καὶ σίλφιον. ὡς λέγει Ἀριστοβούλος. Mons Caucasus, nulli montium qui in Asia sunt altitudine secundus est, ut Aristobulus auctor est — at in hoc Caucauo nihil præter terebinthum & silphium nascitur, ut auctor est Aristobulus. Sed, ut dixi, omnes Cyrenaicum laudant. Loci magnitudinem & latitudinem, in quo circa Syrenen silphium nascitur, ad finem libr. 1. ultimi cap. de Geograph. describit Strabo. Ἰπὲρ δὲ τούτων ἡ τὸ σίλφιον ἔχουσα ἐστίν. εἰδὲ ἢ αἰτρίη καὶ ἢ τῷ Γαλαρμαῦται. ἴσθμῳ δὲ τὸ σίλφιον φέροντα, ἐστὶν ἡ κατὰ τὸν Ἰσθμὸν καὶ τὸν Ἰσθμὸν. μήτε δὲ ὡς ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς ἰσθμῷ, ὡς κατὰ τὴν χιλιών, πλείονα δὲ τετρακισχίλιον ἢ μικρὸν πλείονα τὸ γὰρ γῆραςμοι. Ultra hanc est regio qua silphium fert, deinceps quæ sunt, non habitantur, & sunt Garamanthorum, quæ silphium fert terra angusta est, & longa, & arida. longitudo versus ortum solis eunti circiter M. stadia, latitudo CCC. vel paulo plura quantum omnino cognitum est. Theophrasti sententia est, silphii feracem tractum majorem esse, & quatuor millia stadium in Africa occupare, & majorem partem tenere *κατὰ τὴν Συρίαν κατὰ τὴν Εὐσπερίδων*, ab Hesperidibus oppido, quod in extimo cornu Syrtis situm erat. Ergo circa Sirtim omnem extendebatur ἡ σίλφιο φέρουσα juxta eundem. Nam Syrtis ab Hesperidibus initium capiebat. Scylax, *δοτὸ δὲ Εὐσπερίδων κατὰ τὴν ἰσθμὸν, ὁ ὄμιος Συρίας.* Ergo ab Hesperidibus circa finem illum Syrticum major pars laserpiceræ regionis. Alia Herodoti est sententia, qui silphii feracem terram vult incipere ab insula Platea, & usque ad Hesperidas protendi. Sic in Melpomene. *Ἐν δὲ τῷ μετὰ τὸν Ἰσθμὸν τῷ Πλατεῖᾳ ἵσθμῳ ἐπιπέδῳ, τὴν ἔκπεσαν Κυρναῖοι. καὶ ἐν τῇ Ἡπειρῷ Μεσσηλίᾳ λίμνη ἐστὶν, καὶ Ἀχρεῖς, τὴν οἱ Κυρναῖοι οἰκοῦσι. καὶ τὸ σίλφιον δὸτὸ τούτου παρῆκεν ἢ δὸτὸ Πλατεῖς ἵσθμῳ, μίχρει τὸν σῆματ' τῆς Συρίας τὸ σίλφιον.* In hujus loci medio est insula Platea, ubi urbem considere Cyrenæi. atque in continente est portus Menelaus & Azirus, quam Cyrenæi incoluere, & dehinc silphium incipit, ab insula Platea pertingens usque ad fauces Syrtis. Herodoti sententiam & alii defendunt, sed de hac quæstione videant Geographiæ periti.

τὴν Συρίαν.] Plinius loco citato, *Id apud auctores Græcia evidendissimos invenimus natū imbre piceo repente madefacta tellure, circum Hesperidum hortos, Syrtimque majorem, septem annis ante oppidum Cyrenarum, quod conditum est urbis nostræ anno 143. vim autem illam per quatuor millia stadium Africa valuisse.* Quod de imbre piceo ex Theophrasto narrat, id alibi examinavimus. Circa, inquit, *Hesperidum hortos.* Notat vir summus, in M. S. codicibus scribi, *κατὰ τὴν Συρίαν, καὶ κῆπον τῶν Εὐσπερίδων.* Sic legisse Plinium, negari non potest. Similem fermè lectionem habuit Doctissimus Gaza. *Licum, inquit, Africa amplum occupat, amplio rem quam quatuor stadiorum millia, in hortis Hesperidum ferunt. Sed majorem partem colligi apud Syrtes.* Sic Gaza; & melius quidem Plinius. Longius enim distit horti Hesperidum à Syrte. Quod cum probè nosset interpres, duobus locis Africa, interpretatus est. Quod contra mentem Theophrasti est, qui non circa Hortos Hesperidum, sed circa urbem Hesperiam, Syrti vicinam dixit. *Εὐσπερίδων* apud Theophrastū de hortis Hesperidū capi nec debent, nec possunt. Horti Hesperidum fabulosi fuisse dicuntur ad Oceanum, non longè à Lixi oppido. Plinius libro 19. cap. 4. *Sed & arbor est malva in Mauritania Lixi oppidi asuario, ubi Hesperidum hortis fuisse producantur, 200. passus ab Oceano, juxta delubrum Herculis, antiquius Gaditano, ut ferunt. Idem ferè lib. 4. cap. 1. Et ab ea 32. millibus pass. Colonia à Claudio Casare facta Lixos, vel fabulosissimè ab antiquis narrata. Ibi regia Autai,*